

საქართველოს მთავრობის

დადგენილება №351

2025 წლის 12 აგვისტო

ქ. თბილისი

ტექნიკური რეგლამენტის – მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ცივ-გომბორის აღკვეთილის, ყორულის აღკვეთილის და ივრის აღკვეთილის მენეჯმენტის გეგმის დამტკიცების თაობაზე

მუხლი 1

„დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-15 მუხლის მე-4 პუნქტისა და პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსის 58-ე მუხლის მე-2 ნაწილის საფუძველზე, დამტკიცდეს თანდართული „ტექნიკური რეგლამენტი – მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ცივ-გომბორის აღკვეთილის, ყორულის აღკვეთილის და ივრის აღკვეთილის მენეჯმენტის გეგმა“.

მუხლი 2

დადგენილება ამოქმედდეს გამოქვეყნებისთანავე.

პრემიერ-მინისტრი

ირაკლი კობახიძე



**ტექნიკური რეგლამენტი – მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ცივ-გომბორის
აღკვეთილის, ყორულის აღკვეთილის და ივრის აღკვეთილის მენეჯმენტის გეგმა**

თავი I. შესავალი

მუხლი 1. მენეჯმენტის გეგმის მიზანი

1. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ცივ-გომბორის აღკვეთილის, ყორულის აღკვეთილის და ივრის აღკვეთილის მენეჯმენტის გეგმა (შემდგომში – დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმა) შემუშავდა საქართველოს კანონის „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ შესაბამისად, რომლის თანახმადაც მენეჯმენტის გეგმის არსებობა სავალდებულოა ყველა დაცული ტერიტორიისათვის.
2. მენეჯმენტის გეგმის მთავარ მიზანს წარმოადგენს დაცული ტერიტორიებისათვის გრძელვადიანი მიზნების განსაზღვრა, რომლის მიღწევის გეგმა მენეჯმენტის გეგმის ძალაში ყოფნის პერიოდში უნდა დასახოს მის მართვაზე პასუხისმგებელმა უწყებამ. აღნიშნული შედეგების მისაღწევად მან უნდა განახორციელოს კონკრეტული ქმედებები და განსაზღვროს მონიტორინგის განსახორციელებლად შესაბამისი ინდიკატორები.
3. წინამდებარე მენეჯმენტის გეგმის მიზანს წარმოადგენს მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ცივ-გომბორის აღკვეთილის, ყორულის აღკვეთილის და ივრის აღკვეთილის დაარსების ძირითადი მიზნების შესაბამისად დაცული ტერიტორიის დაცვის, კონსერვაციისა და განვითარებისათვის გრძელვადიანი ხედვისა და შესაბამისი მართვის მიდგომების განსაზღვრა, ასევე პასუხისმგებელი ორგანოს მიერ მათთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღების პროცესის დაგეგმვა დოკუმენტის ძალაში ყოფნის პერიოდისათვის.

მუხლი 2. მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების არეალი

წინამდებარე მენეჯმენტის გეგმა „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, შემუშავებულია მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ცივ-გომბორის აღკვეთილის, ყორულის აღკვეთილის და ივრის აღკვეთილისათვის (შემდგომში – დაცული ტერიტორიები), რომლებიც მდებარეობს საქართველოს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, საგარეჯოს, გურჯაანის და სიღნაღის მუნიციპალიტეტების ტერიტორიაზე.

მუხლი 3. მენეჯმენტის გეგმის მარეგულირებელი საკანონმდებლო და ინსტიტუციური ჩარჩო

1. წინამდებარე მენეჯმენტის გეგმის სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“, „დაცული ტერიტორიების სტატუსის შესახებ“, „გარემოს დაცვის შესახებ“, „საქართველოს „წითელი ნუსხისა“ და „წითელი წიგნის“ შესახებ“, „ცხოველთა სამყაროს შესახებ“ საქართველოს კანონები, საქართველოს ტყის კოდექსი და მათთან დაკავშირებული სხვა საკანონმდებლო მარეგულირებელი დოკუმენტები.
2. წინამდებარე მენეჯმენტის გეგმა შემუშავდა საქართველოს კანონის „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ მოთხოვნებისა და „დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმის სტრუქტურის, შინაარსისა და თემატური ნაწილების შემუშავების მეთოდოლოგიის მომზადების ეტაპებისა და პროცედურის შესახებ“ საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის მინისტრის 2014 წლის 12 მარტის №110 ბრძანების შესაბამისად.
3. მენეჯმენტის გეგმით განსაზღვრული დაცული ტერიტორიების სტატუსი, ფართობი, საზღვრები განსაზღვრულია „დაცული ტერიტორიების სტატუსის შესახებ“ საქართველოს კანონით.

მუხლი 4. დაცული ტერიტორიების შექმნის ძირითადი მიზნები

1. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის შექმნის მთავარი მიზანია:

ა) წიწვოვანი და ფოთლოვანი ტყის დაცვის, მოვლისა და აღდგენის უზრუნველყოფა, განსაკუთრებით კი კავკასიის რელიქტის – კავკასიური (სოსნოვსკის) ფიჭვის (*Pinus Sylvestris-Pinus sosnowskyi Nakai-Pinus Kochiana*), როგორც იშვიათი მასივის უნიკალურ ფორმათა წარმოქმნის კერის კონსერვაცია;

ბ) ნაკრძალში არსებულ მცენარეთა და ცხოველთა, განსაკუთრებით კი საქართველოს „წითელი ნუსხის“, ენდემური და რელიქტური სახეობების დაცვა.

2. ცივ-გომბორის ალკვეთილის შექმნის ძირითადი მიზანია:

ა) ცივ-გომბორის ქედის სამხრეთ და ჩრდილოეთ ფერდობებზე და ცივ-გომბორის ქედის ჩრდილოეთი ექსპოზიციის მდინარე კისისხევის ტყის ტერიტორიაზე გავრცელებული საქართველოს უნიკალური ფოთლოვანი და წიწვოვანი ტყეების დაცვა.

ბ) ალკვეთილის ტერიტორიაზე გავრცელებულ მცენარეთა და ცხოველთა, განსაკუთრებით საქართველოს „წითელი ნუსხის“, ენდემური და რელიქტური სახეობების, ქსაგარეჯოს და სოფ. გიორგიწმინდის სასმელი წყლის სათავეების და მდინარის აუზის დაცვა.

3. ყორულის ალკვეთილის შექმნის ძირითადი მიზანია უნიკალური ჭალის ტყეების, ფლორისა და ფაუნის დაცვა, მოვლა და აღწარმოება.

4. ივრის ალკვეთილის შექმნის ძირითადი მიზანია მდინარე ივრის ხეობაში უნიკალური ტუგაის ტიპის ტყეების (იორი) და იქ არსებული ფლორისა და ფაუნის დაცვა, მოვლა და აღწარმოება.

მუხლი 5. მენეჯმენტის გეგმის შემუშავების პროცესი

1. მენეჯმენტის გეგმა შემუშავებულია მარეგულირებელი საკანონმდებლო და ინსტიტუციური ჩარჩოდ მოქმედებისა და განსაზღვრული პროცედურების სრული დაცვით, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტოსა (შემდგომში – „სააგენტო“) და მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციის (შემდგომში – „მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაცია“) ან „ადმინისტრაცია“, რომელიც მართავს მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალს, ცივ-გომბორის, ყორულის და ივრის ალკვეთილებს, უშუალო მონაწილეობით, ასევე არასამთავრობო ორგანიზაციების, შესაბამისი მუნიციპალიტეტების, მოსახლეობის, ადგილობრივი ტურიზმისა და ბიზნესის ოპერატორებისა და სხვა დაინტერესებული მხარეების აქტიური ჩართულობით.

2. მენეჯმენტის გეგმა შემუშავდა საქართველოსა და შვედეთის სამეფოს მთავრობებს შორის 2021 წლის დეკემბერში გაფორმებული საგრანტო შეთანხმების ფარგლებში, შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (SIDA) მიერ განხორციელებული პროექტის „გადავარჩინოთ ბუნება – საქართველო“ ფინანსური მხარდაჭერით, არასამთავრობო ორგანიზაცია „ეკოტონის“ მიერ წარმოდგენილი ეროვნული კონსულტანტების გუნდის მიერ. პროექტის მთავარ მიზანს წარმოადგენს საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს შესაძლებლობების გაზრდა ეროვნულ დონეზე მიმდინარე ბიომრავალფეროვნების მდგომარეობის გაუარესებისა და სახეობების კარგვის შესაჩერებლად, ჰაბიტატების დეგრადაციის და განადგურების, ბუნებრივი რესურსების და სახეობების არამდგრადი სარგებლობის, კლიმატის ცვლილებისა და გარემოს დაბინძურების წინააღმდეგ პრევენციული ღონისძიებების გატარების საშუალებით.

3. მენეჯმენტის გეგმის მომზადების ეტაპები

№	თარიღი	ღონისძიება	მონაწილე მხარეები
---	--------	------------	-------------------

1	23.05.2024	დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმის მომზადების შესახებ გაცნობითი შეხვედრა სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტოში. განხილული საკითხები: პასუხისმგებელი და საკონტაქტო პირების განსაზღვრა, საჭირო ინფორმაციის მოძიება და გაანალიზება, გეგმა-გრაფიკის შემუშავება	საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო; სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო, პროექტის – „გადავარჩინოთ ბუნება – საქართველო“ განმახორციელებელი ჯგუფი; მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაცია; არასამთავრობო ორგანიზაცია „ეკოტონი“.
2	01.06.2024	შეხვედრა დაინტერესებულ მხარეებთან. განხილული საკითხები: დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმის შემუშავების პროცესი, ჩართული და დაინტერესებული მხარეები. დაცულ ტერიტორიაზე არსებული სიტუაცია, გრძელვადიანი მიზნები და პროგრამები	საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო; სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო, პროექტის – „გადავარჩინოთ ბუნება – საქართველო“ განმახორციელებელი ჯგუფი; მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაცია; არასამთავრობო ორგანიზაცია „ეკოტონი“; საგარეჯოს მუნიციპალიტეტის მერია; არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები
3	04.06.2024	შეხვედრა საგარეჯოს მუნიციპალიტეტში. განხილული საკითხები: დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმის პროექტი, მენეჯმენტის გეგმის პროგრამები და საოპერაციო გეგმა	საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო; სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო, პროექტის – „გადავარჩინოთ ბუნება – საქართველო“ განმახორციელებელი ჯგუფი; მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაცია; არასამთავრობო ორგანიზაცია „ეკოტონი“; საგარეჯოს მუნიციპალიტეტის მერია; არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები
4	01 მაისი, 2025	დოკუმენტის საჯარო განხილვა	დაინტერესებული მხარეები

მუხლი 6. მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების პერიოდი

მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ცივ-გომბორის აღკვეთილის, ყორულის აღკვეთილის და ივრის აღკვეთილის მენეჯმენტის გეგმა ძალაშია დამტკიცებიდან 9 წლის განმავლობაში, გარდა მენეჯმენტის გეგმის 39-ე-42-ე მუხლების, რომლებიც ძალაშია ახალი მენეჯმენტის გეგმის დამტკიცებამდე.

მუხლი 7. მენეჯმენტის გეგმაში ცვლილებების შეტანა და განახლება

1. მენეჯმენტის გეგმაში ცვლილებების შეტანა ხორციელდება მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად.
2. მენეჯმენტის გეგმის ძალაში შესვლიდან არაუგვიანეს მეცხრე წლის პირველი კვარტალისა, მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაცია დაიწყებს ახალი მენეჯმენტის გეგმის მომზადებას, რომელიც მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად იქნება მიღებული.

თავი II. დაცული ტერიტორიების აღწერა

მუხლი 8. დაცული ტერიტორიების ადგილმდებარეობა და ფართობი

1. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალი, ცივ-გომბორის, ყორულის და ივრის აღკვეთილები მდებარეობს აღმოსავლეთ საქართველოში, საგარეჯოს, გურჯაანის და სიღნაღის მუნიციპალიტეტების ტერიტორიაზე (დანართი 1, რუკა).
2. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალი, ცივ-გომბორის, ყორულის და ივრის აღკვეთილები ერთად წარმოადგენს საქართველოს დაცული ტერიტორიების ქსელის მნიშვნელოვან ნაწილს. მათ ერთ-ერთი განსაკუთრებული ადგილი უკავიათ საქართველოში ამჟამად არსებულ 100 დაცულ ტერიტორიას, მათ შორის, 14 სახელმწიფო ნაკრძალსა და 25 აღკვეთილის კატეგორიის მქონე დაცულ ტერიტორიას შორის.
3. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალი ცივ-გომბორის ქედის სამხრეთ კალთებზე, ქ. საგარეჯოს ჩრდილო-აღმოსავლეთ მხარეს, სოფ. ანთოკის ჩრდილოეთით მდებარეობს. მისი ფართობი განსაზღვრულია „დაცული ტერიტორიების სტატუსის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-11 მუხლის მე-3 პუნქტით და შეადგენს 1022,5 ჰა-ს. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის შექმნას საფუძვლად დაედო კავკასიის რელიქტის – სოსნოვსკის ფიჭვის ხელუხლებელი ლანდშაფტების დაცვა-შენარჩუნება. მათი ანალოგი არა მარტო საქართველოში, არამედ მის ფარგლებს გარეთაც არ მოიპოვება. აქ წარმოდგენილია ფიჭვის ხეების ვარჯების სხვადასხვა ფორმები (პოლიმორფიზმები): პირამიდული, კომპაქტური, ოვალური და ქოლგისებრი.
4. ცივ-გომბორის აღკვეთილი მდებარეობს თელავის, გურჯაანისა და საგარეჯოს მუნიციპალიტეტების ტერიტორიაზე, კავკასიონის მთათა სისტემასთან დაკავშირებულ მდინარე იორისა და მდინარე ალაზნის წყალგამყოფ ქედზე, რომელიც მიმართულია ჩრდილოეთიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთისაკენ, სიგრძით 107 კმ. მისი უმაღლესი მწვერვალია ცივი (1991 მ). ცივ-გომბორის აღკვეთილი მოიცავს ცივ-გომბორის ქედის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილს და ხასიათდება საშუალო და დაბალმთიანი, არცთუ ისე რთული რელიეფით. მისი ფართობი განსაზღვრულია „დაცული ტერიტორიების სტატუსის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-11 მუხლის მე-4 პუნქტით და შეადგენს 5009 ჰა-ს.
5. ყორულის აღკვეთილი მდებარეობს საქართველოს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში საგარეჯოს და გურჯაანის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე. აღკვეთილის ტერიტორია განლაგებულია იორის ხეობაში, წარმოადგენს უსწორო ფორმის ვიწრო ზოლს, რომელიც ჩრდილო-დასავლეთიდან მიემართება სამხრეთ-აღმოსავლეთით. იგი იწყება თბილისი-გურჯაანის გზატკეცილის ძველი მონაკვეთიდან და მთავრდება ივრის აღკვეთილის ჩრდილოეთ საზღვართან გამავალ სარწყავ არხთან. აღკვეთილის ტერიტორიას ორივე მხრიდან ესაზღვრება საგარეჯოსა და გურჯაანის მუნიციპალიტეტების სახელმწიფო მიწის ფონდის (სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების) ტერიტორიები. მისი ფართობი განსაზღვრულია „დაცული ტერიტორიების სტატუსის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-12 მუხლით და შეადგენს 1716 ჰა-ს.
6. ივრის აღკვეთილი მდებარეობს საქართველოს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, სიღნაღის ადმინისტრაციული რაიონის ტერიტორიაზე. აღკვეთილის ტყეები განლაგებულია მდინარე იორის ხეობაში. დაცული ტერიტორია განლაგებულია უსწორო ფორმის ვიწრო ზოლზე, რომელიც ჩრდილოეთიდან მიემართება სამხრეთ-აღმოსავლეთისაკენ. იგი იწყება ყორულის აღკვეთილის სამხრეთ საზღვართან გამავალ სარწყავ არხთან და მთავრდება დალის წყლის წყალსაცავთან ჭაჭუნის აღკვეთილის ჩრდილოეთ საზღვართან. აღკვეთილის ტერიტორიას ორივე მხრიდან ესაზღვრება სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები, ძირითადი საძოვრები – სიღნაღის რაიონის მიწის ფონდის ტერიტორიები. მისი ფართობი განსაზღვრულია „დაცული

ტერიტორიების სტატუსის შესახებ“ საქართველოს კანონი მე-14 მუხლით და შეადგენს 2126,8 ჰა-ს.

მუხლი 9. დაცული ტერიტორიების შექმნის ისტორია

1. 1939 წლის საქართველოს სსრ ცაკის დადგენილებით დამტკიცდა მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის დამოუკიდებელი დაცული ტერიტორია. 2007 წელს „დაცული ტერიტორიების სტატუსის შესახებ“ საქართველოს კანონით შეიქმნა მარიამჯვრის დაცული ტერიტორიები 6031,5 ჰექტარზე, რომელშიც გაერთიანდა“ მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალი (1022,5 ჰა) და ცივ-გომბორის აღკვეთილი (5009 ჰა).
2. მინისტრთა საბჭოს 1965 წლის 22 ოქტომბრის №1660 განკარგულებით შეიქმნა „ყორულის სახელმწიფო სატყეო სამონადირეო მეურნეობა და იორის სახელმწიფო სატყეო სამონადირეო მეურნეობა“. 1996 წელს მიღებულ იქნა საქართველოს კანონი „ცხოველთა სამყაროს შესახებ“. აღნიშნული კანონის 67-ე მუხლის შესაბამისად, ყველა სახელმწიფო სამონადირეო მეურნეობას მიენიჭა აღკვეთილის სტატუსი, მათ შორის, ყორულისა და ივრის სახელმწიფო სატყეო-სამონადირეო მეურნეობებსაც შეეცვალათ სტატუსი და მიენიჭათ „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ კანონით განსაზღვრული აღკვეთილის კატეგორია.
3. 2007 წლის „დაცული ტერიტორიების სტატუსის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად შეიქმნა ყორულის აღკვეთილი 1716 ჰექტარ ტერიტორიაზე და ივრის აღკვეთილი 2126,8 ჰექტარ ტერიტორიაზე.

მუხლი 10. გეოლოგია, გეომორფოლოგია და ნიადაგები

1. გეოლოგია და გეომორფოლოგია:

ა) მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ტყეები გავრცელებულია ცივ-გომბორის ქედის სამხრეთ ნაწილში, რომელიც ძირითადად წარმოდგენილია მთაგორიანი და გორაკ-ბორცვიანი რელიეფით. გეომორფოლოგიურად წარმოადგენს მრავალრიცხოვან, პატარა და საშუალო სიდიდის მთებითა და გორაკ-ბორცვებით საშუალოდ დასერილ მხარეს, რომელშიც ჩრდილოეთიდან სამხრეთის მიმართულებით ჩამოედინება საშუალოზე დიდი ზომის ხევები, რომელთა კალაპოტები ზაფხულის პერიოდში უმთავრესად მშრალია. ბევრია დროებითი ნაკადების მიერ განვითარებული პატარა ხევები. ნაკრძალის ტერიტორიაზე ხშირად ვხვდებით მიკრორელიეფის ელემენტებსაც – თხრილებს, შიშველ, გადარეცხილ კიდეებს, ქვყრილებს, პატარა ტაფობებს და სხვა;

ბ) მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ტერიტორია უმთავრესად იურული ნაფენებით არის წარმომოხილი. იურულის გარდა ხეობებში გვხვდება ეროზიით გაშიშვლებული პალეოზოური ქანები. მთისწინებში ხშირად განვითარებულია ცარცული სისტემის ნალექებიც (ლ.ბერუაშვილი, 1964), ვაკე ნაწილი წარმოდგენილია – ალუვიური, პროლუვიური და ნაწილობრივ დელუვიური ნაფენებით. ვაკის ზედა შემალლებულ ნაწილში ჭარბობს ქვიშიან-ღორღიანი მაღალი ფილტრაციის მქონე ნაფენები, რომლებიც სამხრეთისაკენ უფრო წვრილი, მიწიანი და ღრმა ხდება. ნაკრძალის ძირითადი ნაწილი შედგება კონგლომერატებისაგან და დედაქანები (კირქვები და ქვიშნარები) მკაფიოდ მოჩანს მხოლოდ ზოგიერთ ადგილებში (ნ.კეცხოველი, 1935), რის გამოც აქ ფართოდ არის გავრცელებული დამეწყრვა, ჩამონაზვავები და ხევების მიერ ამ ჩამონაზვავების დიდი რაოდენობით გამოტანა;

გ) ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტყის კორომები განლაგებულია ცივ-გომბორის ქედის განშტოებაზე საშუალო მთიან ნაწილში და წარმოდგენილია მთა-გორიანი რელიეფით. ისევე, როგორც საქართველოს სხვა ქედების მთა-ტყის ზონა, ეს ქედებიც ამ ზონის ფარგლებში

ძლიერ დანაწევრებული მთიანი მხარეა, რომელიც სამხრეთ-დასავლეთის, ჩრდილო და ჩრდილო-აღმოსავლეთის, ფერდობებით ეშვება. აღნიშნული ქედები იძლევიან ბევრ განშტოებებს, რომლებიც სხვადასხვა მიმართულებით მიემართებიან და ქმნიან მკვეთრი დაქანების ფერდობებს ღრმა ხეობებით. ცივ-გომბორის ალკვეთილის ტერიტორია გეომორფოლოგიურად წარმოადგენს ძლიერ დასერილ, მრავალრიცხოვანი მთებისა და უმეტესად ძლიერ დაქანებულ ფერდობებიან ღრმა ხეებისაგან შედგენილ მთიან მხარეს. იგი მოიცავს უამრავ ხეობას, რომლებიც ღრმა და გამოირჩევიან ქვიანი კალაპოტით. ძირითადი მდინარეებია: მდ. კისისხევი, მდ. მთვალთხევი, მდ. ანთოკისხევი და სხვა. ტერიტორიის ფერდობთა დაქანებები და ექსპოზიციები მეტად სხვადასხვაგვარია. ცივ-გომბორის ალკვეთილის ტერიტორიაზე ხშირად ვხვდებით მიკრორელიეფის ელემენტებსაც: თხრილებს, შიშველ ჩამორეცხილ კლდეებს, ბორცვებს, ქვაყრილებს, ქანების გაშიშვლებებს, შევაკებულ მცირე დაქანების ფერდობებს და სხვა;

დ) ყორულის ალკვეთილის ტერიტორია მდებარეობს მდინარე იორის დაბლობში და შემოფარგლულია ორივე მხრიდან პატარა გორაკებიანი მცირე ქედებით. უმთავრესად ნეოგენური და მეოთხეული პერიოდის ნალექი ქანებით – ქვიშაქვებით, კონგლომერატებითა და თიხებით. ქედების და შემადგენელი ადგილების სიმაღლეები მერყეობენ 150-500 მ-ის საზღვრებში. ტერიტორიის ზედაპირული დაქანება ცვალებადობს 0-5° -ის ფარგლებში;

ე) ივრის ალკვეთილის ტერიტორია წარმოადგენს ჭალის ვაკეს, რომლის პროფილი გამომუშავებულია წყლის ნაკადის მიერ და აგებულია მდინარის ჩამონატანებით. მარჯვენა ნაპირი წარმოდგენილია მდინარის გასწვრივი დაბალგორიანი სერებით, რომელთა ძირის გამომუშავება ხდება წყლის ნაკადის მიერ და აქ მდინარე ისაზღვრება დაკიდებული ფერდობებითა და ჩამოშლილი ფლატეებით. მარცხენა ნაპირი დაბლობია, მხოლოდ რიგ შემთხვევებში იზრდება სერების დაბლობებით. მდინარის გასწვრივ მეზორელიეფის ელემენტებია დაბლობები, ვაკე რელიეფი, გორაკ-ბორცვიანი შემადგენლები. მდინარის ამ ნაპირის გასწვრივ ხდება ძირითადი წყლის გაშლა ადიდების პერიოდში და აქ მდებარეობენ დატბორვის ზონები. ჭალის ვაკის მიმდებარე ტერიტორია ორივე მხარეს ძლიერ დასერილია ხეებითა და ხრამებით, რომლებიც წარმოდგენილია წყლის ეროზიის შედეგად. ისინი მოქმედებენ, როგორც დროებით წყლის არტერიები მხოლოდ თოვლის დნობისა და წვიმების პერიოდში. გეოლოგიური აგებულების გარე კახეთის ტერიტორია განეკუთვნება პლიოცენის სარმატულ იარუსს. ზღვის დანალექები აქ წარმოდგენილია თიხებით, ქვიშაქვებით და კონგლომერატებით. ამ კონგლომერატებში აღინიშნება სხვადასხვა შეფერილობის (თეთრიდან ყავისფრამდე) მძლავრი თიხნარი შრეები;

ვ) მარიაშჯვრის ნაკრძალის ტერიტორია შედის კახეთისა და ცივ-გომბორის ქედების საშუალო მთიანი ზოლის ყავისფერი, ნემომპალა-კარბონატული და ტყის ყომრალი ნიადაგების ოლქში. კერძოდ, ცივ-გომბორის ქედის სამხრეთ ფერდობების ტყის ყავისფერი და ტყის ყომრალი ნიადაგების ქვერაიონში, რის გამოც აქ გავრცელებული ნიადაგები, ძირითადად, მიეკუთვნება ტყის ყავისფერი და ტყის ყომრალი ნიადაგების ტიპებს. ნაკრძალის ტერიტორიაზე შეგვიძლია გამოვყოთ შემდეგი ნიადაგური ტიპები, ქვეტიპები და მათი სახესხვაობები: პირველი ჯგუფი მოიცავს მთა-ტყის მუქ ყომრალ, მთა-ტყის ყავისფერ, მდელოს ყავისფერ, სხვადასხვა სისქის თიხნარ და ალაგ ხირხატთან ნიადაგებს. ამ ჯგუფში შემავალი ნიადაგური სახესხვაობები ხასიათდება შედარებით კარგი ბუნებრივი ნაყოფიერებით. ყველა სახესხვაობა ხასიათდება შედარებით კარგი წარმადობით და ტყის ზრდისათვის ხელსაყრელი პირობებით; მეორე ჯგუფი მოიცავს მთა-ტყის მუქ ყავისფერ, მთა-ტყის შავმიწისებრ, ალუვიურ, დელუვიურ-პროლუვიურ და სუსტად ჩამორეცხილ ხირხატთან ნიადაგებს. ამ ჯგუფის სახესხვაობები პირველთან შედარებით ნაკლები

ბუნებრივი ნაყოფიერების ნიადაგებს მიეკუთვნება; მესამე ჯგუფს მიეკუთვნება სუსტად განვითარებული, ძლიერ ხირხატიანი ნიადაგები, ალავ ქანების გაშიშვლებით და ძლიერეროზირებული ხევები შიშველი კლდეებითა და ქვაცილებით. ნაკრძალის ტერიტორიაზე გავრცელებული ნიადაგური სახესხვაობების, მეორე და მესამე ჯგუფის ნიადაგებზე ეროზიული მოვლენები უფრო ხშირია. გარდა ამისა, უნდა აღინიშნოს მათი ხირხატიანობა და პირველი ჯგუფის ნიადაგებთან შედარებით მცირე სიღრმე, რაც მათ ბუნებრივ ნაყოფიერებაზე დიდ გავლენას ახდენს.

2. ცივ-გომბორის ალკვეთილის ტერიტორია შედის აღმოსავლეთ საქართველოს ნიადაგურ ოლქში. ოლქის თავისებური მდებარეობა და მისი ბუნებრივი პირობები განსაზღვრავს მის თავისებურებას ნიადაგური პირობების მხრივაც. ამის შესაბამისად, სამხრეთ საქართველოს ნიადაგურ ოლქში, მისი ცალკე ნაწილების სიმაღლითი მდებარეობის, კლიმატის, მცენარეულობისა და ნიადაგების მიხედვით გამოიყოფა: ტყე-ველის და ტყის ნიადაგების ზონა; მთა-ტყეთა ნიადაგების ზონა და მთა-მდელოთა ნიადაგების ზონა. აღმოსავლეთ საქართველოს ნიადაგური ოლქის გამოყოფილი საზღვრების ფარგლებში, მთა-ტყის ზონა მოიცავს ცივ-გომბორის ქედის ფერდობებს მთის ტყის ზონასა და მაღალმთიან ზონას. გომბორის ქედის სამხრეთი ფერდობები წარმოადგენს მკვეთრად გამოსახულ მთა-ტყიან მხარეს და ძლიერ დანაწევრებულია. ამ მთა-ტყის ზონის ფარგლებში ქედების სიმაღლე 1300–1400 მეტრიდან ქვედა ნაწილში მალღდება ჩრდილოეთის მიმართულებით 1800–2000 მეტრამდე, უფრო მაღლა მთა-ტყის ზონა გომბორის ქედის მაღალმთიან ზონაში გადადის.

3. ყორულის ალკვეთილის ტერიტორიაზე წარმოდგენილია ვაკერელიეფური ფორმის ნიადაგები. ალკვეთილის ტერიტორიაზე ნიადაგები არაერთგვაროვანია. მათი წარმოშობის, განვითარების, ფიზიკურ-ქიმიური შემადგებლობის მიხედვით, ისინი მიეკუთვნება ალუვიურ და ნეშომპალა-კარბონატულ ნიადაგებს. ალუვიური ნიადაგები წარმოშობილია მდინარე იორის დანალექებზე, ხასიათდება ძლიერი ღორღიანობით და განვითარების სხვადასხვაობით. ნეშომპალა-კარბონატული ნიადაგები წარმოადგენს ორგანული ნივთიერებებით საკმაოდ მდიდარ ნიადაგებს.

4. ივრის ალკვეთილში დელუვიური ნიადაგები წარმოშობილია მდ. იორის დანალექებზე, ხასიათდება ქვა-ღორღიანობით, განვითარების სხვადასხვაობით, მდინარის წყალდიდობის შედეგად განიცდის ეროზიას, რომლის სიძლიერე თითქმის ყოველწლიურად იწვევს ზედაპირულ გადარეცხვას. ნეშომპალა-კარბონატული ნიადაგები წარმოადგენს ორგანული ნივთიერებით მდიდარ ნიადაგებს. ივრის ალკვეთილის ტერიტორიაზე გვხვდება ნიადაგის ექვსი სახეობა: ალუვიური საშუალო სიღრმის ძლიერ ნეშომპალა-კარბონატული; ალუვიური კარბონატული ველის ტიპის დაჭაობებული თიხნარი; ალუვიური ალავ-ალავ დაჭაობებული საშუალო და მძიმე თიხნარი, საშუალო სიღრმის; ყომრალი ღრმა თიხნარი, სუსტად დამლაშებული; ყომრალი საშუალო სიღრმის თიხნარი, სუსტად დამლაშებული; ყომრალი სუსტად განვითარებული, თხელი ხირხატიანი ქვიშნარები.

მუხლი 11. ჰიდროლოგია

1. მარიამჯვრის ნაკრძალის ტყის კორომები ძირითადად განლაგებულია პატარა მდინარეების (ანთოკის ხევი, ტბის რიყე, თოხლიაურის ხევი და სხვა) ხეობებში, რომლებიც ერთვებიან მდინარე იორს (დანართი 4). არსებული მდინარეები წარმოადგენს ტიპურ მთის მდინარეებს, რომლებიც ხასიათდება წყლის ძლიერი ვარდნით (ადიდების შემთხვევაში), ჩქარი დინებით და ვიწრო, ქვიანი კალაპოტით. აღნიშნული მდინარეების ძირითადი მასაზრდოებელი წყაროებია ნალექები წვიმისა და თოვლის სახით, ასევე მიწისქვეშა (გრუნტის) წყლები. მდინარეთა ჰიდროლოგიური რეჟიმისათვის მკვეთრად გამოიხატება ორი მაქსიმუმი:

პირველი – საგაზაფხულო, რომელიც წარმოიქმნება გაზაფხულზე, თოვლის ინტენსიური დნობით და მეორე – საშემოდგომო, რომელიც უკავშირდება ამ პერიოდში ნალექების უხვ რაოდენობას წვიმების სახით. მდინარეთა წყლის მინიმალური დონე აღინიშნება ზაფხულის პერიოდში. მაღალი ტემპერატურების და გვალვების დროს აღნიშნული მდინარეები შრება. თოვლის ინტენსიური დნობისა და ხშირი წვიმების პერიოდში ნაკრძალის ტერიტორიაზე განსაკუთრებით მისთვის დამახასიათებელი ციკაბო ფერდობებზე წარმოიქმნება მრავალრიცხოვანი ნიაღვრები და ლანქერები, რომლებიც ხელს უწყობს ეროზიული პროცესების განვითარებას, ნიადაგის ზედა, ნაყოფიერი ფენის გადარეცხვას. ზემოაღნიშნული მდინარეების სათავეები დამეწყრილია. წყალსაცავები და დაჭაობებული ადგილები ნაკრძალის ტერიტორიაზე არ არის წარმოდგენილი. გრუნტის წყლები ზედაპირიდან დიდ სიღრმეზეა.

2. იორის და ყორულის ალკვეთილების ჰიდროგრაფიულ არტერიას მდ. იორი წარმოადგენს, რომელიც სათავეს იღებს კავკასიონის სამხრეთ კალთაზე, ქართლისა და კახეთის ქედის წყალგამყოფის დასაწყისში მწვერვალ-ბორბალოს მთაზე, ზღვის დონიდან 2600 მ-ზე და ერთვის მინგეჩაურის წყალსაცავს. მისი აუზის ფართობია 4650 მ², საზრდოობს თოვლის, წვიმის და მიწისქვეშა (გრუნტის) წყლით. მდინარე იორის სიგანე ცვალებადობს 15-დან 60 მეტრამდე, მისი სიღრმე 0,5 – 1,0 მეტრია, ზოგ ადგილებში აღწევს 2,5 მეტრს. კალაპოტი დაკლაკნილია, ფსკერი – ქვიანი. რელიეფის სიმარტივის გამო უხვი ნალექების პერიოდში ადვილად იცვლის კალაპოტს, რის გამოც მდინარის ნაპირები ჩამოშლილია. კალაპოტის ფართობებზე წარმოქმნილია მცირე კუნძულები, რომლებიც დაფარულია ტირიფებითა და ვერხვებით. ყორულის ალკვეთილის ტერიტორიაზე მდინარე იორის მარცხენა შენაკადია მდინარე ფშა, რომლის სიგრძე 2,5 კმ-ია, აგრეთვე მდინარე მღვრიე, რომელიც დინების ხასიათითა და ჰიდროლოგიური მონაცემებით ჰგავს მდინარე იორს, ასევე მდ. „კოვზების ხევი“ და სხვა. მდინარე იორის წყალდიდობა გაზაფხულსა და ზაფხულის დასაწყისშია, რაც ძლიერ წვიმებთან და მთაში თოვლის დნობასთან არის დაკავშირებული. იორის ალკვეთილის ტერიტორიაზე მდინარე იორის კალაპოტს ერთვის მშრალი ხეხვები, რომლებიც გაზაფხულისა და ზაფხულის კოკისპირული წვიმების დროს ღვარცოფებად ერთვის იორის კალაპოტს, რის შედეგადაც ხშირად იტბორება ალკვეთილების ტერიტორია. ასეთი ხეხვებია იორის ალკვეთილში: „ნაომრის ხევი“, „ალანდარა“, „ტინჯულის ხევი“, „საჯოგის ხევი“, „მშრალი ხევი“, მდ. ოლე და სხვა. იორის ალკვეთილის ტერიტორიაზე წყალდიდობების დროს იორის კალაპოტში წარმოიქმნება მცირე ზომის კუნძულები, რასაც ადგილობრივი მოსახლეობა (ძირითადად მოხუცები) „ალალულის“ უწოდებენ. ხშირად იორი კალაპოტიდან მთელი კვირაობით გადმოწეულია და ჭალებში მიედინება, რის გამოც ნადგურდება იქ მოხუდარი ფრინველების ბუდეები და კვერცხები. მდინარე „სამუხის“ ბოლოს ტოვებს საქართველოს საზღვრებს და აზერბაიჯანის სოფ. „გურუმ-კახთან“ ჩაედინება მინგეჩაურის წყალსაცავში.

მუხლი 12. კლიმატი

1. **მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის კლიმატი.** გომბორის ქედის კლიმატური პირობები მნიშვნელოვნად განსხვავდება აღმოსავლეთ საქართველოს სხვა მხარეების კლიმატისაგან. მისი ჩრდილო ფერდობის უმაღლეს ნაწილზე ზამთარი და შემოდგომა თბილია. ჰაერის ტენიანობა წლის ყველა სეზონზე ერთნაირია, ატმოსფერული ნალექების რაოდენობა მეტია, ხოლო ქარის სიჩქარე საგრძნობლად მცირეა. ქედის სამხრეთ ფერდობსა და მის მომიჯნავე იორის ზეგანზე ჰავა უფრო კონტინენტურია, ჰაერის სინოტივე და ნალექები შედარებით ნაკლებია, ხოლო ქარის სიჩქარე საგრძნობლად მეტი. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის

ტყეები შედის საგარეჯოს რაიონის კლიმატურ ოლქში. მისი კლიმატის ჩამოყალიბება დაკავშირებულია ამ ტერიტორიის გეოგრაფიულ მდებარეობასთან. საგარეჯოს ტყის მთიანი ნაწილი ხვდება ზომიერი კლიმატის ზოლში და ხასიათდება მშრალი და კონტინენტური ჰავით, ხოლო რაიონის ვაკე ნაწილი უახლოვდება სამხრეთ ევროპის სუბტროპიკულ მშრალ კლიმატს. ჰავის ნაირსახეობას მთიანი რელიეფური პირობები განაპირობებს, რის გამოც იქმნება ჰავის ვერტიკალური ზონალობა: ქვედა ზონა, ხასიათდება ზომიერი თბილი ჰავით; შუა ზონა – ზომიერი ჰავით, ხოლო ზედა ზონა კი ცივით. ჰავის ვერტიკალურ ზონებში ექსპოზიციის ცვალებადობა ქმნის მიკროკლიმატურ პირობებს, რომელიც გამოწვეულია მზის სხივების მეტ-ნაკლები განაწილებით. ზამთრის განმავლობაში ხანგრძლივ ყინვებს ადგილი არ აქვს. მარტის პირველ რიცხვებში ტემპერატურა ნელი ტემპით მატულობს. აპრილში ტემპერატურა ხშირად მკვეთრად ეცემა და ადგილი აქვს გვიან ყინვებს. ზაფხული ცხელია, განსაკუთრებით სამხრეთ ნაწილში, ყველაზე ცხელ თვედ ითვლება აგვისტო. შემოდგომის დაწყება ხდება ნელი ტემპით, ტემპერატურა ნელ-ნელა კლებულობს. შემოდგომის ადრეული ყინვები იწყება ოქტომბრის ბოლოს და ნოემბრის შუა რიცხვებში. საგარეჯოს რაიონის კლიმატი ხასიათდება ჰაერის დაბალი ფარდობითი ტენიანობით, რომლის მაჩვენებელი ზაფხულში უფრო მცირდება (ივნისი, ივლისი) და იწვევს უარყოფით გავლენას მცენარეთა ზრდა-განვითარებაზე; აღინიშნება ინტენსიური ტრანსპირაცია და წყლის დეფიციტი ფოთლებში, რაც განაპირობებს ფოთლებისა და ახალგაზრდა ყლორტების ჭკნობას და წვერხმელობას. საგარეჯოს რაიონის მთელს ტერიტორიაზე, ყველაზე ცივი თვე იანვარია. მისი საშუალო მაჩვენებელი ქ. საგარეჯოში – $0,40^{\circ}\text{C}$ უდრის. ზღვის დონიდან სიმაღლის მატებასთან დაკავშირებით ჰაერის ტემპერატურა ეცემა და გომბორში იგი – $2,70^{\circ}\text{C}$ -ს აღწევს. ყველაზე ცხელ თვეებად ითვლება ივლისი-აგვისტო. აგვისტოს თვის საშუალო თვიური მაჩვენებელი არის $21,8^{\circ}\text{C}$ (საგარეჯო) – $18,5^{\circ}\text{C}$ (გომბორი). ამავე თვეში არის დაფიქსირებული ჰაერის აბსოლუტური მაქსიმალური ტემპერატურა $34,00^{\circ}\text{C}$ (საგარეჯო). ყველაზე დაბალი ტემპერატურა აღინიშნება დეკემბერში – $17,70^{\circ}\text{C}$. ვეგეტაცია იწყება აპრილის თვეში, ხოლო მთავრდება ოქტომბერში. ვეგეტაციის დაწყება-დამთავრების დროს ადგილი აქვს ადრეულ და გვიან ყინვებს. საგარეჯოს რაიონის ტერიტორიაზე გაბატონებულია ჩრდილო-დასავლეთისა და ჩრდილოეთის ქარები, რომელთა საშუალო სიჩქარე $2,2$ მ/წმ-ის ტოლია.

2. ცივ-გომბორის ალკვეთილის კლიმატი. მის სხვადასხვა ნაწილში განსხვავებულია. მაღალმთიან ნაწილში ჭარბობს კონტინენტური ჰაერის მასები. ქარების მიმართულებაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს კავკასიონის მთათა სისტემა. შესაბამისად, სხვადასხვა ხეობას ხშირად განსხვავებული კლიმატი ახასიათებს. გომბორის ტერიტორიაზე კლიმატი შესასწავლია, თუმცა, საქართველოს მეტეოროლოგიური ქსელის 60 – წლიანი პერიოდის (1956 – 2015 წლები) დაკვირვების მონაცემებზე დაყრდნობით შეგვიძლია ზოგადი წარმოდგენა შევიქმნათ კლიმატის ცვლილების სურათზე აღმოსავლეთ საქართველოში. ორ განხილულ 30 წლიან პერიოდში (1956 – 1985 და 1986 – 2015) ჰაერის საშუალო წლიური ტემპერატურა მომატებულია თითქმის ყველგან 1 გრადუსამდე ფარგლებში, საშუალოდ, ტერიტორიაზე ნაზრდი 0.5°C შეადგენს. ერთ-ერთი ყველაზე ნიშნავი დათბობა დაფიქსირებულია კახეთში, სამეგრელო – ზემო სვანეთსა და სამცხე-ჯავახეთთან ერთად, სადაც ტემპერატურის ნაზრდმა $0.4 - 0.7^{\circ}\text{C}$ შეადგინა. ცალკეული თვეების ანალიზმა აჩვენა, რომ დათბობა აღმოსავლეთ საქართველოს მხარეებში უმთავრესად აღინიშნება იანვარ – თებერვალშიც ($0.27 - 0.69^{\circ}\text{C}$). აღმოსავლეთ საქართველოს ტერიტორიის უმეტეს ნაწილზე, ბოლო 30 წლის განმავლობაში, ადგილი ჰქონდა ნალექების შემცირებას $5 - 15\%$ ფარგლებში. ქვეყნის სამხრეთსა და აღმოსავლეთში (განსაკუთრებით, კახეთსა და მცხეთა – მთიანეთში) მოხდა ნალექების შემცირება, უნალექო პერიოდების ხანგრძლივობის ზრდის გამო. წლიურ ციკლში

აღმოსავლეთ საქართველოს უმეტეს ნაწილში მოხდა თვის მაქსიმუმების წანაცვლება ზაფხულიდან გაზაფხულზე. თუ პირველ პერიოდში ყველაზე ნალექიანი თვე იყო მაისი და ივნისი, ახლა, უმეტეს რაიონებში, ნალექის უდიდესი რაოდენობა მაისში მოდის, უმცირესი კი კვლავ იანვარში და ნაწილობრივ, დეკემბერში. ჰაერის საშუალო ფარდობითი სინოტივის ცვლილება 1956 – 1985 წლებთან მიმართებაში უმნიშვნელოა, მაქსიმალური მატებაა (7%) შეინიშნება თელავში, მაქსიმალური კლება (4%) – კი საგარეჯოში. ნოტიო დღეების (შუადღის ფარდობითი სინოტივე მეტია 80%) რაოდენობა გაზრდილია საქართველოს უმეტეს ტერიტორიაზე, ხოლო ექსტრემალურად მშრალ დღეების (დღელამის მინიმალური ფარდობითი სინოტივე ნაკლებია 30%) გახშირება შეინიშნება, გაზაფხულზე კახეთში და შემოდგომის დასაწყისში მთელს აღმოსავლეთ საქართველოში. ქარის საშუალო სიჩქარე ორ პერიოდს (1956 – 1985 და 1986 – 2015) შორის საშუალოდ 1 – 2 მ/წმ-ით არის შემცირებული. თუმცა აღმოსავლეთ საქართველოში შეინიშნება ძლიერქარიანი დღეების გახშირება. კლიმატის მიმდინარე ცვლილების შესწავლა ქვეყნის ტერიტორიაზე დათბობას ადასტურებს, რაც კლიმატის ცვლილების ინდიკატორებიდანაც კარგად ჩანს. მაგ: ჰაერის მიწისპირა ტემპერატურის მატება, ყინვიანი დღეების რაოდენობის კლება, ნალექის და გვალვების ინტენსივობის და რაოდენობის ზრდა და ა.შ. კლიმატის მოსალოდნელი ცვლილების პროგნოზირებისთვის გამოყენებული RCP4.5 სცენარის მიხედვით, მომავალში მოსალოდნელია საშუალო წლიური ტემპერატურის მატება მთელი ქვეყნის ტერიტორიაზე 1.6 – დან 3.0 °C-მდე, ხოლო ტემპერატურის ნაზრდის 2.1 – 3.7 °C. ნალექების წლიური ჯამი კი ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე შემცირდება (მაგ: აღმოსავლეთ საქართველოში 9% – ით) (საქართველოს მეოთხე ეროვნული შეტყობინება, 2020). 2021 – 2050 წწ. პერიოდისათვის 1961-1990 წწ. პერიოდთან შედარებით, ზამთრის სეზონზე ნალექების ცვლილებას საკმაოდ ფართო დიაპაზონი აქვს (11% – იანი კლებიდან 19% – იან მატებამდე). ზამთრის ნალექის კლება აღსანიშნავია თიანეთის, ახმეტის და თელავის მუნიციპალიტეტებში (კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაციის გზამკვლევი, თბილისი 2016). გომბორის ქედის ჰავა, რომელსაც აშუქებდა გომბორისა და სიღნაღის მეტეოსადგურების დაკვირვებები, აგრეთვე ქედის ძირის გასწვრივ განლაგებული სადგურთა მონაცემები, ხასიათდება შემდეგი მაჩვენებლებით: საშუალო წლიური ტემპერატურები ზღვის დონიდან 600 – 800 მ. სიმაღლეზე ეთანასწორება 11 – 12 °C, ხოლო 1160 მ. სიმაღლეზე (სოფ. გომბორში) 8 °C; ცივის მწვერვალზე შესაბამისი სიდიდე სავარაუდოდ 3 – 4 °C იქნება. ტემპერატურის წლიური ამპლიტუდა სოფ. გომბორში 21 °C, ე.ი. ნაკლებია, ვიდრე უფრო დაბალ პუნქტებში (თელავში, წინანდალში, საგარეჯოში). ნალექიანობა გომბორში წლიურად 722 მილიმეტრია, სიღნაღში კი 673 მმ. ქედის თხემურ ზონაში იგი 1000 მმ. უნდა აღწევდეს (მარუაშვილი, 1970).

3. ყორულის ალკვეთილის კლიმატი და ჰავა. ივრის ზეგანზე ზომიერად თბილი სტეპურიდან ზომიერად ნოტიოზე გარდამავალი ჰავაა. იცის ცხელი ზაფხული და ნალექების ორი მინიმუმი. წელიწადში ჰაერის საშუალო წლიური ტემპერატურაა 11 °C-12 °C, იანვარში – 1,1 °C დან 0,1 °C -მდე, ივლისის – 22 °C -23, 5 °C -ს, აბსოლუტური მაქსიმუმი 39 °C -40 °C, აბსოლუტური მინიმუმი – 22 °C -23 °C, ნალექები 600-700 წელიწადში.

4. ივრის ალკვეთილის ტერიტორია მდინარე იორის დაბლობის ჩრდილო ნაწილშია წარმოდგენილი. ამ ზონისათვის დამახასიათებელია ზომიერი თბილი კონტინენტალური ჰავა. ჰაერის საშუალო წლიური ტემპერატურა მერყეობს +12 °C +14 °C . აბსოლუტური მინიმალური ტემპერატურა – 26 °C მერყეობს. აბსოლუტური მაქსიმალური ტემპერატურა კი +31°C -დან +39 °C -მდე. ყველაზე მეტი ნალექი წვიმის სახით მოდის გაზაფხულზე და ზაფხულის დასაწყისში. ყველაზე ცოტა ნალექი – ზამთრის პერიოდში. თოვლის საფარი

ძალიან უმნიშვნელოა, იგი ჩერდება ერთ ან ორ დღეს. მდინარე იორის ხეობაში გაბატონებულია ჩრდილო-დასვლეთის და სამხრეთ – აღმოსავლეთის ქარები. მათი საშუალო სიჩქარე 4-5 მ/წამია. ჰაერის შეფარდებითი ტენიანობა შეადგენს 63-70%-ს. აქედან გამომდინარე კლიმატური პირობები ოპტიმალურია მცენარის ზრდა-განვითარებისათვის, როგორც მერქნიანი ისე ბალახეული საფარისათვის.

5. კლიმატის ცვლილების მიმდინარე პროცესი მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს ბიომრავალფეროვნებასა და ჰაბიტატების მდგომარეობაზე, სახეობების გავრცელებასა და გამრავლების უნარზე. კლიმატის ცვლილება ხშირ შემთხვევაში განაპირობებს მავნებელი მწერების რიცხოვნობის ზრდას, ინვაზიური სახეობების ფართო გავრცელებას, იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი, ენდემური და რელიქტური სახეობების რიცხოვნობის და მათი ჰაბიტატების შემცირებას და სხვა. დაცული ტერიტორიები უზრუნველყოფენ მნიშვნელოვანი ეკოსისტემური სერვისების შენარჩუნებასა და განვითარებას, მათ შორის განსაკუთრებით დიდი როლი ეკისრებათ ტყის მერქნული და არამერქნული პროდუქტების თუ წყლის რესურსების უზრუნველყოფის თვალსაზრისით. ჯანსაღი ეკოსისტემების არსებობა ხელს უწყობს სათბურის გაზების ემისიების შემცირებას და ნახშირბადის მნიშვნელოვანი მარაგის უზრუნველყოფას. დაცულ ტერიტორიები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ კლიმატის ცვლილებებით გამოწვეული რისკებისა და ასევე, ბუნებრივი კატასტროფებისა და მათი შედეგების შემცირების საკითხში. ამ ეტაპზე შეუსწავლელია დაცულ ტერიტორიებზე წარმოდგენილი ტყეების მიერ გამოყოფილი ჟანგბადისა და შთანთქმული ნახშირორჟანგის ოდენობა.

მუხლი 13. ლანდშაფტები და ჰაბიტატები

1. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ივრის, ყორულის და ცივ-გომბორის აღკვეთილების 99 % წარმოდგენილია მთის, დაბლობის და ჭალის ტყეების ლანდშაფტებით. მხოლოდ მცირე ზომის ტყისპირა მდელოები შეინიშნება.

2. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ლანდშაფტი და ჰაბიტატები:

ა) ნაკრძალი შედის აღმოსავლეთ საქართველოს მცენარეულ ოლქში. ამ ოლქის დასავლეთი საზღვარი დაახლოებით თბილისის მერიდიანზე გადის და ემთხვევა აღმოსავლური ნაძვის (*Picea orientalis* Lipsky) გავრცელების აღმოსავლეთ საზღვარს. სამხრეთით ოლქი ისაზღვრება ბეზობდალი, შაღდალისა და მოროვდალის ქედებით, უფრო ზუსტად მდ. ტერტერას ხეობით, სადაც მცირე კავკასიონზე აღმოსავლეთის წიფლის (*Fagus orientalis* Lipsky) აღმოსავლეთი საზღვარი გადის. ამ ოლქის ჩრდილოეთი საზღვარი გადის ცივ-გომბორის ქედსა და გარეჯის მთებზე. აღმოსავლეთით ოლქი ვრცელდება მდ. ალაზნისა და იორის მტკვართან შეერთების ადგილამდე.

ბ) ნაკრძალის ტერიტორიაზე ტყეების ვერტიკალური სარტყლიანობის მკვეთრ გამოხატულებას ადგილი არა აქვს და ზონალობის მიხედვით პირობითად დაყოფილია სამ სარტყლად: ტყის ქვედა სარტყელი განისაზღვრება ზღვის დონიდან 800-1000 მეტრამდე სიმაღლით. ეს სარტყელი წარმოდგენილია მუხნარ-რცხილნარი (*Quercus -Carpineeta*), ჯაგრცხილნარი (*Carpineeta*) და ფიჭვნარი (*Pineeta*) კორომებით. ტყის შუა სარტყელი განისაზღვრება 1000-1500 მეტრი სიმაღლით ზღვის დონიდან. ამ სარტყელში გავრცელებულია მუხნარ-რცხილნარი და ფიჭვნარი კორომები.

გ) ზედა სარტყელი განისაზღვრება 1500-1800 მეტრით ზღვის დონიდან, სადაც ძირითადად გავრცელებულია წიფლნარები (*Fageeta*), კლდოვან ჩამონაშალ ადგილებში კი ფიჭვნარები. მერქნიან მცენარეთა ძირითადი სახეობა – ფიჭვი ზღვის დონიდან 800 მეტრიდან 1800 მეტრამდე ვრცელდება როგორც სარტყლის ზედა ზონაში 1100-1800 მეტრამდე (ძირითადად

პირველადი წარმოშობის კორომები), ასევე სარტყლის ქვედა, ზომიერ თბილ ზონაში 800-1000 მეტრამდე. ხშირ შემთხვევაში ფიჭვნარები გავრცელებულია ძირითადად იმ ადგილებში, სადაც კონგლომერატები წყლისაგან ჩამორეცხილია, გაჩენილია ფლატეები და უზარმაზარი ჩამონაზვავები. აგრეთვე ზოგიერთ ადგილებში ფიჭვი მდინარის რიყების გატყეების პიონერია (ამის საუკეთესო ილუსტრაცია ანთოკის ხევია). ამგვარად, ნაკრძალის მიდამოებში ყველაზე ქსეროფიტული ადგილსამყოფელი ამ ფიჭვნარებით არის დაკავებული.

დ) კონგლომერატების ნგრევა ზევიდან ქვევით ხდება. ამ უზარმაზარი ფლატეების ზემო ნაწილი უფრო ახალი წარმოშობისაა, ქვედა მხარე კი თანდათან მაგრდება და ყამირდება, რომელზედაც ახალი ხეები ჩნდება, რომელთა საშუალებით ზემოდან ჩამოტანილი ნგრეული მასალა მდინარეებს ქვევითკენ მიაქვთ. ამ ფლატეს ძირში მოქცეული უკვე დამდგარი კონუსი თანდათან მცენარეებით იფარება. ფიჭვი ჩვეულებრივ გავრცელებულია კონუსის ზედა ნაწილში, ე.ი. უფრო ახალგაზრდა ნაწილზე, საიდანაც აჭრილია თვით მოტიტვლებულ კონგლომერატებზე, სადაც ან შედარებით წმინდა ერთგვაროვან დაჯგუფებას ქნის ან ერთეულ ხეებად არის მოფანტული. როგორც ჩანს, აქ მცენარეთა დაჯგუფების გავრცელებაში და ხასიათში ერთ-ერთი მთავარი მნიშვნელობა აქვს წყლისათვის ბრძოლის უნარს. ფიჭვი ამ ნაწილში გავრცელებული ტყეების სხვა სახეობებზე უფრო ქსეროფიტულია, წყლის მიმართ ნაკლები მოთხოვნილებით გამოირჩევა, რის გამოც მას ამ ადგილსამყოფელზე სხვანი ვერ ედავებიან და თვითონ ბატონდება.

ე) ფიჭვნარები საინტერესოა, რადგანაც აქ ისინი წარმოდგენილია სხვადასხვა ხნოვანების თაობის ეგზემპლარებით, სადაც მოზარდი ღია ადგილებში (ყალთალები, ხევის პირები და სხვა) დიდი რაოდენობით გვხვდება. წმინდა ფიჭვნარები ვიწრო ზოლს ქმნიან, მის ქვედა იარუსში სხვა სახეობები მატულობს. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალში გვხვდება სოსნოვსკის (კაუჭა) ფიჭვის ოთხი ფორმა: პირამიდული (*Pinus Sosnowskyi Nakai var. Pyramidalis Kurd.*); კომპაქტური (*Pinus sosnowskyi Nakai var. compacta Kurd.*); ოვალური (*Pinus sosnowskyi Nakai var. Ovalus Kurd.*), ქოლგისებრი (*Pinus sosnowskyi Nakai var. Umbraculifera Kurd.*).

ვ) ყურადღებას იპყრობს ის გარემოება, რომ 8-10 წლამდე ფიჭვის ყველა მოზარდი თითქმის ერთნაირად ვითარდება და მხოლოდ შემდეგ მიმდინარეობს მისი ზრდა სხვადასხვანაირად და ხდება განსხვავებული ფორმების ჩამოყალიბება, რაც ადასტურებს იმას, რომ აღნიშნული ფიჭვის მრავალფორმიანობა (პოლიმორფიზმი) მემკვიდრეობით ხასიათს არ ატარებს და იგი გამოწვეულია ჰავის, ნიადაგის, ტემპერატურის, ტენის რაოდენობის, სინათლისა და სხვა გარემო პირობების მიერ.

3. ივრის და ყორულის აღკვეთილების ლანდშაფტები და ჰაბიტატები:

ა) ტერიტორია მდებარეობს მდინარე იორის დაბლობში და განსაზღვრულია ორივე სანაპიროზე პატარა გორაკებიანი მცირე ქედებით. მისი ტერიტორიული განლაგებანი ქმნიან მცირე ტერასებს, რომლებიც გრძელდებიან მდინარის პარალელურად, ამაღლებული ადგილები ბევრგან დაახლოებულია მდინარის კალაპოტს დასერილი ხეებით და ჩამოშლილი ფერდობებით. ქედებისა და შემადგენელი ადგილების სიმაღლეები მერყეობს ზ.დ. 150-500 მ-ის საზღვრებში. ტერიტორიის ზედაპირული დაქანება ცვალებადობს 0-5 გრადუსის ფარგლებში და წარმოგვიდგება ვაკე-რელიეფურ ფორმად. ივრის აღკვეთილის ტყეები წარმოდგენილია შემდეგი ტყის ტიპებით: მუხნარი ნაირბალახოვანი, მუხნარი მარცვლოვანი საფარით (ხორობლოვან-ბალახოვანი) (*Quercetum mixtoherbosa*), მუხნარ-თელნარი ნაირბალახოვანი (*Querceto-Ulmacetum mixtoherbosa*), მუხნარ-თელნარი შინდანწლას ქვეტყით (*Querceto-Ulmacetum thelycrania*), მუხნარი ბერსელის საფარით (*Quercetum brachypodium*), ვერხვნარი შინდანწლიანი (*Populetum thelycrania*), ვერხვნარი

ისლიანი (*Populetum thelycrania*), ვერხვანარი ბერსელიანი საფარით (*Populnetum brachypodium silvatici*), ტირიფნარი იალღუნის ქვეტყით (*Salixacetum tamaricace*), საღსაღაჯის (*Pistaceata mutica*) ტყის ტიპი.

ბ) ტყის პირველი ტიპი მუხნარი ნაირბალახოვანი, მუხნარი მარცვლოვანი საფარით (ხორბლოვან-ბალახოვანი) (*Quercetum mixtoherbosa*) გავრცელებულია მდინარის პირას ან მის ნაკალაპოტარში;

გ) მუხნარ-თელნარი შიდანწლის ქვეტყით (*Querceto-Ulmacetum thelycrania*) წარმოდგენილია I და II ტერასაზე, ძირითადად მუხის (8 მუხა-2 თელა) 6 მუხა, 3 თელა, 1 ვერხვი (*Populus tremula* L.), პანტა (*Pyrus caucasica* Fed.), თუთა და სხვა. ქვეტყეში გვხვდება შინდანწლა (*Swida australis*), კუნელი (*Crataegus caucasica*), მაყვალი (*Rubus caasicum*), ასკილი (*Rosa canina*) და სხვა.

დ) ვერხვანარი შინდანწლას ქვეტყით (*Populetum thelycrania*) გვხვდება I ტერასაზე, ძირითადად ვერხვანარის მცირე რაოდენობით, ტირიფის (*Salix caucasica*) შერევით ქვეტყეში წარმოდგენილია: შინდანწლა (*Swida australis*), კუნელი (*Crataegus caucasica* K.Koch.), მაყვალი (*Rubus caasicum*), ევროპული ჭანჭყატი (*Euonimus latifolius* L.), და სხვა.

ე) მუხნარი ბერსელის საფარით (*Quercetum brachypodium*), გავრცელებულია II – ტერასაზე, სადაც ძირითადად მუხნარია თელის შერევით. ქვეტყეში გვხვდება კუნელი (*Crataegus caucasica*), ასკილი (*Rosa canina* L.), მაყვალი (*Rubus caasicum*) და სხვა. საფარი წარმოდგენილია ქსეროფიტი მცენარეულობით. მუხნარი მარცვლოვანი საფარით (*Querceetum mixtoherbosum*) – ეს ტიპი ყველაზე მშრალია მუხნარებში, სადაც მუხის კორომში ერთეულების სახით გვხვდება თელა (*Ulmus minor* Mill.) და სხვა საახეობები. ქვეტყე წარმოდგენილია კვრინწხით (*Prunus spinosa*), ასკილით (*Rosa canina* L.), კუნელით (*Crataegus caucasica* K.Koch.). ნაირბალახოვანი საფარი წარმოდგენილია წივანით (*Festuca ovina* L.), თივაქასრათი (*Poa nemoralis* L.), ბერსელიათი (*Brachypodium silvaticum* (Huds). P. B.), ლელით (*Phragmites communis* Trin.), ხოლო ტყისპირებში უროთი (*Andropogon ischaemum* L.). ხორბლოვანი საფარი შედგება ისლისაგან (*Carex sp.*), ბერსელისაგან (*Brachypodium silvaticum*) და თივაქასრასაგან (*Poa nemoralis* L.). გამონაკლისია ძეძვი (*Paliurus spina-Christi* Mill.) და იალღუნი (*Myricaria alopecuroides* Schrenk.). იალღუნით დაფარული ადგილები ძირითადად მდინარის ყოფილი კალაპოტია, ან ვერხვანარის მოსპობით განთავისუფლებული ფართობი. ძეძვნარი კი განვითარებულია ძირითადად მეორე ტერასაზე, სადაც ადრევე მოისპო მუხა და თელა, მათი პირწმინდა ჭრებით და საქონლის მოვებით. ეს ადგილები მოითხოვს რეკონსტრუქციას. გაზაფხულობით მდ. იორი ხშირად იცვლის კალაპოტს და იტბორება მდინარის პირი დაბლობები. მდინარის დატოვებულ კალაპოტში ვითარდება კავკასიური ტირიფის (*Salix caucasica*) და იალღუნის (*Myricaria alopecuroides* Schrenk) აღმონაცენი, ქვიშნარებზე კი მთრთოლავი ვერხვის (*Populus tremula* L.) აღმონაცენი. მდინარიდან მოცილებული შემადლებული ადგილები დაფარულია ვერხვანარებით. ტყის პირველ ტერასაზე შემორჩენილია ვერხვანარ-თელნარები (*Populneta-Ulmaceata*) მუხის მონაწილეობით. მდინარის კალაპოტიდან მოცილებით მატულობს მუხის შემადგენლობა. მეჩხერების ჯგუფში შედის ის კორომები, რომელთა სიხშირეც 0,4 და ნაკლებია. მათში გაბატონებულია ჭალის მუხა (*Quercus pedunculiflora*), შიშველი თელა (*Ulmus glabra*), მთრთოლავი ვერხვი (*Populus tremula* L.), კავკასიური ტირიფი (*Salix caucasica*). მოზარდი სუსტადაა განვითარებული. ქვეტყეში გვხვდება წითელი და შავი კუნელი (*Crataegus caucasica* K.Koch.), ფშატი (*Elaeagnus angustifolia* L.), ასკილი (*Rosa canina* L.). მხვიარა მცენარეებიდან – ეკალიჭი (*Smilax excelsa* L.), ჩვეულებრივი კატაბარდა (*Clematis vitalba* L.) და სურო (*Hedera helix*). ბალახეული საფარი ძლიერ განვითარებულია და წარმოდგენილია მარცვლოვანებით,

ზოგ შემთხვევაში კი გვხვდება მაღალი ბალახეულობა-ლელიანი. წმინდა მუხნარები ძირითადად გვხვდება მეორე ტერასაზე, სადაც შედარებით მშრალი პირობების და გრუნტის წყლების დაბალი დინებით ხასიათდება, რაც უფრო შემადლებულ რელიეფზე გადავდივართ მით მუხნარები მეჩხერდება და მის ადგილს იკვებს ფშატი (*Elaeagnus angustifolia* L.) და სალსადაჯი (*Pistacea mutica* Fisch & Mey), რომლებსაც ცვლის ურობალახის ველობები.

ვ) ყორულის აღკვეთილში გვხვდება ვაკე-მდელო-სტეპური და ბუჩქოვანი მცენარეულობით (ტყის ნარჩენებით) ყავისფერი და ალუვიური ნიადაგებით, ვაკე-ტაფობები სტეპის მცენარეულობით, წაბლისფერი ნიადაგებით და ტუგაი ტყის ლანდშაფტებით. ყორულის აღკვეთილის ტყეები განლაგებულია მდინარე იორის სანაპირო ზოლში პირველ და მეორე ტერასაზე. ადგილსამყოფელის პირობების მიხედვით ტყის შემქმნელ მთავარ სახეობებად ითვლებიან ჭალის = გრძელყუნწა მუხა (*Quercus logipes* Steven = *Quercus robur* subsp. *pedunculiflora* [K. Koch] Menitsky), მთრთოლავი ვერხვი (*Populus tremula* L.), შავი ვერხვი (*Populus nigra* L.), პატარა თელა – თელადუმა (*Ulmus minor* Mill), წნორი ტირიფი (*Salix alba* L.) და მდგნალი (*Salix caprea* L.). მეორადი ტყის შემქმნელ სახეობებად კი მაჟალო (*Malus orientalis* Uglitzk.), პანტა (*Pyrus caucasica* Fed.), ტყემალი. აქვე აღსანიშნავია ხელოვნურად შექმნილი აკაციის (*Robinia pseudoacacia* L.), კაკლის (*Juglans regia* L.), ვაშლის (*Malus* sp.), მსხლის (*Pyrus* sp.), მაჟალოს (*Malus orientalis* Uglitzk.) და ჭერამის (*Prunus armeniaca*) კულტურები.

ზ) ყორულის აღკვეთილში გვხვდება შემდეგი სახის ტყის ტიპები: მუხნარები (*Querceeta*). ამ ჯგუფში გაბატონებულია ჭალის გრძელყუნწა მუხა (*Quercus logipes* Steven = *Quercus robur* subsp. *pedunculiflora* [K. Koch] Menitsky), რომელიც ხასიათდება 0,4 და მეტი სიხშირით. მოზარდი წარმოდგენილია დამაკმაყოფილებელი და სუსტი განახლებით. უმთავრესად გვხვდება მუხისა და თელის მოზარდი. ქვეტყეში წარმოდგენილია ისეთი ბუჩქები, როგორიცაა: შინდანწლა (*Swida australis*), კუნელი (*Crataegus caucasica* K.Koch.), მაყვალი (*Rubus caucasicum*), ევროპული ჭანჭყატი (*Euonimus latifolius* L.) და სხვა, რომლებიც დაბალი და საშუალო სიხშირით ხასიათდებიან. ფართოდაა გავრცელებული აგრეთვე მხვიარა მცენარეები. ეს კორომები ნადირ-ფრინველთა საუკეთესო თავშესაფარს წარმოადგენენ.

4. ჭალის შერეული ტყეები. აქ გაერთიანებულია ის კორომები, რომლებშიც გაბატონებულია ვერხვი (*Populus tremula*), მურყანი, ტირიფი და თელა. აღმონაცენ-მოზარდიდან აღსანიშნავია მუხის (გრძელყუნწა მუხა (*Quercus logipes* Steven = *Quercus robur* subsp. *pedunculiflora* [K. Koch] Menitsky),) და ვერხვის (*Populus tremula*) მოზარდი, რომლებიც თავს კარგად გრძნობენ და შეიძლება ჩაითვალოს საიმედო მოზარდად. ქვეტყეშია: კუნელი (*Crataegus caucasica*), შინდი (*Cornus mas* L.), შინდანწლა (*Swida australis*), ევროპული ჭანჭყატი (*Euonimus latifolius* L.), კვიდო, კვრინჩხი (*Prunus spinosa*), ფშატი (*Elaeagnus angustifolia* L.) და მაყვალი (*Rubus caucasicum*). მხვიარა მცენარეებიდან კი გაბატონებულია ეკალიძი (*Smilax excelsa* L.), ჩვეულებრივი კატაბარდა (*Clematis vitalba*) და ჩვეულებრივი სურო (*Hedera helix*). მურყანისა და ტირიფის კორომებში განვითარებულია მაღალბალახეულობა – ისლი (*Carex humilis*.) და ლელი (*Phragmites communis* Trin.).

5. ბუჩქნარები. დიდი გავრცელება აქვს ბუჩქნარ სახეობებს, რომლებიც გვხვდებიან როგორც ტყის საბურველის ქვეშ, ასევე ტყით დაუფარავ ფართობებზე. ბუჩქნარებიდან აღსანიშნავია: კუნელი (*Crataegus caucasica* K.Koch.), ასკილი (*Rosa canina* L.), კვრინჩხი (*Prunus spinosa*), ფშატი (*Elaeagnus angustifolia* L.), ბეძვი, ქაცვი (*Hippophae ramnoides*), კოწახური (*Berberis iberica*), კვიდო, ევროპული ჭანჭყატი (*Euonimus latifolius* L.), შინდანწლა (*Swida australis*), იალლუნი (*Tamarix ramosissima* Lebed), მაყვალი (*Rubus caucasicus*) და სხვა. ამ ტყეებისათვის დამახასიათებელია მხვიარა მცენარეები. ჭარბტენიან ფართობებზე ლელი (*Phragmites communis* Trin.), ლერწამი (*Arundo* sp.), ისლი (*Carex humilis*) და სხვა. შემადლებულ მშრალ

ადგილებში – ჯორის ძუა (*Equus mulus*), მარცვლოვანები – თივაქასრა (*Poa nemoralis*), ურო (*Bothriochloa ischaemum*), მხოხავი ჭანგა (*Agropyrum repens* (L.) P.B), აბზინდა (*Artemisia absinthium*), ძირტკბილა (*Glycyrrhiza glabra*), ბალბა (*Malva sylvestris* L.) და სხვა. ღიჭი (*Sonchus ketzkhoveli*), ჩვეულებრივი კატაბარდა (*Clematis vitalba*) და სხვა, რომლებიც ქვეტყესთან განსაკუთრებით მაცვალთან ქმნიან გაუვალ ადგილებს, რითიც შექმნილია საუკეთესო პირობები გარეულ ფრინველთა თავშესაფარად და გასამრავლებლად. შედარებით დაბალ ადგილებში გავრცელებულია ფართოფოთლოვანი ბალახეული საფარი, ბალახეული საფარიდან გვხვდება მარცვლოვანები და ლელიანები. აღნიშნული ტიპი წარმოადგენს კურდღლის, კაკბის, კოლხური ხობხის და დურაჯის ჰაბიტატს და საუკეთესო თავშესაფარ ადგილს. მდინარის კალაპოტიდან დაშორებული ფართობები მოკლებულია ტყის მცენარეულობას.

6. ცივ-გომბორის აღკვეთილის მთავარი სიმდიდრე არის ტყე (ტერიტორიის 75%). აქ დაცულია კავკასიის შერეული ტყეების ხელუხლებელი მონაკვეთების დიდი ფართობები; აქ არის თავმოყრილი წმინდა წიფლნარები (*Fagus*) მასივები, რომლებიც ზღვის დონიდან 1100 – 1800 მ-ის ფარგლებშია გავრცელებული. ტყის შემქმნელი წიწვოვანი კავკასიის ენდემია: კავკასიური ფიჭვი (*Pinus sosnowskyi* Nakai). ფართოფოთლოვანებიდან ქვედა სარტყლებში ქართული მუხა (*Quercus iberica*) და ჭარბობს კავკასიური რცხილა (*Carpinus caucasica*), ზედა სარტყლებში – აღმოსავლური წიფელი (*Fagus orientalis*); ხშირია საქართველოს წითელ ნუსხაში შეტანილი მაღალმთის მუხა (*Quercus macranthera*). ეს სახეობების სხვადასხვა სარტყლებსა და ჰაბიტატებში მრავალგვარ კომბინაციებს ქმნიან. ტერიტორიაზე აქა-იქ გვხვდება სუბალპური ტანბრეცილი არყნარებიც (*Betula verrucosa*). ცივ-გომბორის ქედი, კოდის მიდამოები, თვალთახევის შენაკადი აღმოსავლეთიდან 1530 მ ზ.დ.; ფერდობის დაქანება 32°; დარჩენილია კონგლომერატები.

ა) სხვა მერქნიანი მცენარეებიდან აღსანიშნავია: მეჭეჭიანი არყი (*Betula pendula*), კავკასიური რცხილა (*Carpinus caucasica*), აღმოსავლური წიფელი (*Fagus orientalis* L.), წითელი ღვია (*Juniperus rufescens*), ჩვეულებრივი მურყანი (*Alnus barbata*), კავკასიური ფიჭვი (*Pinus sosnowskyi* Nakai), წნორი (*Salix alba* L.), ცირცელი (*Sorbus aucuparia* L.), ლეკა, ლეკის ხე (*Acer platanoides*), ასკილი (*Rosa canina* L.), წერწა (*Lonicera caucasica* Pall.), მყრალი ღვია (*Juniperus foetidissima*).

ბ) ბალახეული საფარი ქსეროფიტულია, რომელთა შორის აღინიშნება: ისლი (*Carex humilis*), კურდღლის ბალახი (*Anthyllis boissieri* Sag.), ბუსკანტურა (*Campanula alliarriaefolia* Willd.), კუტი ბალახი (*Teucrium polium* L.), ჭარელა (*Teucrium chamaedrys* L.), შვრია (*Avena pubescens* Huds), ტიმოთეს ბალახი (*Phleum phleoides* (L.) Simk.), ტყის ცოცხი (*Cytisus caucasicus* Grossh.) და სხვ.

მუხბლი 14. ზურმუხტის ტერიტორია

1. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალი და ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორია წარმოადგენს ზურმუხტის ქსელის ორ მნიშვნელოვან საიტს (დანართი 3, რუკა, დანართი 30).
2. „ზურმუხტის ქსელის“ მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის სარეგისტრაციო კოდია – GE0000020. მისი ფართობი შეადგენს 1022.55365 ჰა-ს.
3. ჰაბიტატის ტიპები: G1.6 – წიფლნარი და G1.A1 – მუხნარ – იფნარ – რცხილნარი (*Quercus – Fraxinus – Carpinus betulus*) ტყე ეუტროფულ და მეზოტროფულ ნიადაგებზე.
4. „ევროპის ველური ბუნების და ბუნებრივი ჰაბიტატების დაცვის შესახებ“ (ბერნის) კონვენციით დაცული, მე-6 რეზოლუციის სახეობები:

ა) ჯგუფი: A = ამფიბიები, B = ფრინველები, F = თევზები, I = უხერხემლოები, M = ძუძუმწოვრები, P = მცენარეები, R = რეპტილიები

ბ) მსხვილი ძუძუმწოვრები: მგელი (*Canis lupus*), მურა დათვი (*Ursus arctos*).

გ) წვრილი ძუძუმწოვრები: დიდი ცხვირნალა (*Rhinolophus ferrumequinum*), მცირე ცხვირნალა (*Rhinolophus hipposideros*).

დ) ფრინველები: სვავი (*Aegypius monachus*). მცირე მყივანი არწივი (*Aquila pomarina*), ევროპული მაჩქათელა (*Barbastella barbastellus*), ევროპული მაჩქათელა (*Barbastella barbastellus*), ზარნაშო (*Bubo bubo*), ბადის გრატა (*Emberiza hortulana*), ჩვეულებრივი შავარდენი (*Falco peregrinus*), წითელყელა ბუზიჭერია (მცირე მემატლია) (*Ficedula parva*), ორბი (*Gyps fulvus*), ჩია არწივი (*Hieraaetus pennatus*), ჩვეულებრივი ღაქო (*Lanius collurio*), შავმუბლა ღაქო (*Lanius minor*), ტყის ტოროლა (*Lullula arborea*), ძერა (*Milvus migrans*), ყურწვეტა (წვეტყურა) მლამიობი (*Myotis blythii*), სამფერი მლამიობი (*Myotis emarginatus*), ფასკუნჯი (*Neophron percnopterus*), კრაზანაჭამია (ირაო) (*Pernis apivorus*) და მიმინოსებრი ასპუჭაკა (*Sylvia nisoria*).

ე) რეპტილიები: ხმელთაშუაზღვეთის კუ (*Testudo graeca*), აღმოსავლური სავარცხლიანი, ტრიტონი (*Triturus karelinii*).

ვ) მწერები: პეპლები: არქტიკული ცისფერა, კლდის ცისფერა, ცისფერა გლანდონი (*Agriades glandon aquilo*), მჟაუნას მრავალთვალა (*Lycaena dispar*), ხეშემფრთიანი: ალპური ხარაბუზა (*Rosalia alpina*) და მუხის დიდი ხარაბუზა (*Cerambyx cerdo*).

5. ცივ-გომბორის ზურმუხტის ტერიტორიის ფართობი წარმოადგენს ბერნის კონვენციით დაცული სახეობებითა და ჰაბიტატების ადგილსამყოფელს. აღნიშნულ ზურმუხტის ტერიტორიას მართავს მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაცია და მისთვის მომზადებულია მართვის გეგმა.

6. „ზურმუხტის ქსელის“ ცივ-გომბორის აღკვეთილის სარეგისტრაციო კოდია გომბორი – GE0000027 მისი ფართობი შეადგენს 55436.20313 ჰა-ს.

აქ წარმოდგენილი ჰაბიტატების მიხედვით C3.55 კენჭოვანი მდინარისპირების მეჩხერი მცენარეულობა; C3.62 მცენარეულ საფარს მოკლებული მდინარის კენჭოვანი ნაპირები; E3.4 ნოტიო ან სველი ეუტროფული და მეზოტროფული ბალახოვანი ცენოზები; F9.1 მდინარისპირა ბუჩქნარი; G1.21 მდინარისპირა Fraxinus(Exelsior) – Alnus(Glutinosa/Incana)-ის ტყე, რომელიც მხოლოდ წყლის დონის აწევისას იტბორება; G1.6 წიფლნარი. „ევროპის ველური ბუნების და ბუნებრივი ჰაბიტატების დაცვის შესახებ“ (ბერნის) კონვენციით დაცული სახეობებია: მწერების კლასის ხეშემფრთიანების, ხოჭოების რიგიდან: არქტიკული ცისფერა, კლდის ცისფერა, ცისფერა გლანდონი (*Agriades glandon aquilo*); დაღარული ცრუქერქიჭამია (*Stephanopachys linearis*); ალპური ხარაბუზა (*Rosalia alpina*); მუხის დიდი ხარაბუზა (*Cerambyx cerdo*). პეპლებიდან მჟაუნას მრავალთვალა (*Lycaena dispar*); მსხვილი ძუძუმწოვრებიდან: მურა დათვი (*Ursus arctos*); წავი (*Lutra lutra*); მგელი (*Canis lupus*). წვრილი ძუძუმწოვრებიდან: მეჭელის ცხვირნალა (*Rhinolophus mehelyi*), მცირე ცხვირნალა (*Rhinolophus hipposideros*); სამხრეთული ცხვირნალა (*Rhinolophus euryale*); ყურწვეტა (წვეტყურა) მლამიობი (*Myotis blythii*). ფრინველებიდან მიმინოსებრი ასპუჭაკა (*Sylvia nisoria*); კრაზანაჭამია (ირაო) (*Pernis apivorus*); ჩვეულებრივი ღაქო (*Lanius collurio*); ბადის გრატა (*Emberiza hortulana*); ზარნაშო (*Bubo bubo*). ამფიბიებიდან აღმოსავლური სავარცხლიანი ტრიტონი (*Triturus karelinii*); რეპტილიებიდან ხმელთაშუაზღვეთის კუ (*Testudo graeca*); ჭაობის კუ (*Emys orbicularis*). მცენარეებიდან კი ყვითელი ყაყაჩურა (*Paeonia tenuifolia*).

მუხლი 15. ბიომრავალფეროვნება

1. ფლორა:

ა) მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის მცენარეულობა დეტალურად დღესდღეობით არ არის შესწავლილი, თუმცა არსებული ცნობებით აქ 50 -მდე ხე-მცენარე იზრდება, მათგან 12 ხე, 8 ბუჩქი, 4 ლიანა, ხოლო დაუდგენელია ბალახოვანი მცენარეების სახეობრივი შემადგენლობა. ივრის აღკვეთილის მცენარეულობა ასევე დეტალურად არ არის შესწავლილი. დღესდღეობით არსებული მონაცემებით აქ წარმოდგენილია სულ – 51 ხე-მცენარე, მათგან 20 ხე, 28 ბუჩქი და 3 სახეობის ლიანა. ყორულის აღკვეთილის მცენარეულობა შესასწავლია, არსებული მონაცემებით აქ ხე-მცენარეების – 45 სახეობა ფიქსირდება, მათგან 19 ხე, 22 ბუჩქი და 3 სახეობის ლიანაა. ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე განხორციელებული ტყის მოწყობის დოკუმენტიდან კი მხოლოდ 80 სახეობაა აღწერილი, მათგან: 28 ხე, 25 ბუჩქი, 5 სახეობის ლიანა და ტყის საფარში 22 სახეობის ბალახოვანი მცენარე.

ბ) საქართველოს „წითელ ნუსხის“ მცენარეებიდან მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ივრის, ყორულის და ცივ-გომბორის აღკვეთილების ტერიტორიაზე მცირე ფრაგმენტების და ერთეულების სახით არის წარმოდგენილი 12 მერქნიანი ხე-მცენარე: უთხოვარი (*Taxus baccata* L.), მაღალმთის მუხა (*Quercus macranthera* Fisch et Mey), ჭალის მუხა (*Quercus pedunculiflora* C. Koch.), სალსადაჯი (*Pistacia mutica* Fisch & Me) და კაკალი (*Juglans regia* L.), პატარა თელადუმა (*Ulmus minor* Mill.), შობერის ნიტრარია (*Nitraria schoberi*), ბალამწარა (*Cerasus silvestris* Garsault = *Prunus ferganica* Lincz). ყორულის აღკვეთილის ტერიტორიაზე გვხვდება საქართველოს „წითელი ნუსხის“ 4 სახეობა: ჭალის მუხა (*Quercus pedunculiflora* C. Koch.), ლაფანი (*Pterocarya pterocarpa* (Michx.) Kunth.), სალსადაჯი (*Pistacia mutica* Fisch&Mey) და კაკლის ხე (*Juglans regia* L.).

გ) მხოლოდ ივრის აღკვეთილში გვხვდება ღვიების 3 სახეობა: შავი ღვია (*Juniperus foetidissima* Willd.), მაღალი (თეთრი) ღვია (*Juniperus excelsa* Willd.) და მრავალნაყოფა ღვია (*Juniperus polycarpus* K.).

დ) ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე წარმოდგენილია საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი 3 მერქნიანი სახეობა: მაღალმთის მუხა (*Quercus macranthera* Fisch et Mey), ჭალის მუხა (*Quercus pedunculiflora* C. Koch.) და უთხოვარი (*Taxus baccata* L.). „ბებერი კლდის“ მიდამოებში გავრცელებულია არამარტო ქვეყნის, არამედ მსოფლიოს მასშტაბით უნიკალური ხელუხლებელი მუხნარი უთხოვრის ქვეტყით.

ე) ენდემური სახეობებიდან მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ტერიტორიაზე საქართველოსა და კავკასიის 7 სახეობა გვხვდება, ესენია: კოწახური (*Berberis iberica*), შავი მურყანი (*Alnus glutinosa* (L) Gaertn.), ჩვეულებრივი თხილი (*Corylus avellana*), კუნელი (*Crataegus caucasica* K. Koch), პანტა (*Pyrus caucasica* Fed.), ბერყენა (*Pyrus salicifolia* Pall.) და მაღალმთის მუხა (*Quercus macranthera* Fisch et Mey).

ვ) განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს შობერის ნიტრარია (*Nitraria schoberi*). იგი წარმოდგენილია ივრის აღკვეთილის ბუფერულ ზონაში. დაცული ტერიტორიის საზღვრებიდან 50-100 მეტრის სიშორეზე და ექვემდებარება საძოვრებს. ნიტრარიას ორი ბუჩქი არის №3 კვ-ში, მდინარის პირთან მარჯვენა სანაპიროზე 10-15 მეტრის დაცილებით, შემდეგ კი იწყება საძოვარი. დანარჩენი ეგზემპ. წარმოდგენილია მდ. იორის მარჯვენა სანაპიროზე №5 კვ-ში, ე.წ. „შავ მინდორში“.

2. ფაუნა:

ა) მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ფაუნის მრავალფეროვნებას განაპირობებს მდიდარი ფლორა, რომელიც ძირითადად მდიდარი კვებითი ღირებულების მქონე ნაირბალახებით არის წარმოდგენილი. ქვეტყეში ვხვდებით ისეთ ნაყოფის მომცემ სახეობებს, როგორიცაა: შინდი, ზღმარტლი, კუნელი (*Crataegus caucasica* K. Koch), ჩვეულებრივი თხილი

(*Corylus avellana*), მაყვალ და სხვა. აღნიშნული პირობები ხელსაყრელ გარემოს ქმნის ფაუნის ბუნებრივ კომპლექსში არსებობისა და გამრავლებისთვის. სანაკრძალო რეჟიმის გამკაცრებამ მეტად დადებითი შედეგი მოიტანა, მან განაპირობა ნაკრძალის მდიდარი რესურსების შევსება ფაუნის რესურსებითაც, სიმყუდროვემ და ადამიანისაგან დაცვამ მიიზიდა და დააბრუნა: მურა დათვი, ევროპული შველი, მაჩვი, კურდღელი, კავკასიური ციყვი, რუხი მგელი, ტურა, მელია და სხვა. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალში წარმოდგენილია ფაუნის 160-მდე სახეობა.

ბ) მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ფაუნა მრავალფეროვანია და შემდეგი ძუძუმწოვრებით არის წარმოდგენილი: მურა დათვი (*Ursus arctos*), ფოცხვერი (*Lynx lynx*), კავკასიური ციყვი (*Sciurus anomalus*), შველი (*Capreolus capreolus*), მგელი (*Canis lupus*), ტურა (*Canis aureus*), მაჩვი (*Meles meles*), კურდღელი (*Lepus europaeus*) და სხვა. გარდა ამისა, აქ ბინადრობს: ტყის კვერნა (*Martes martes*), ტყის კატა (*Felis silvestris*), მელა (*Vulpes vulpes*), გარეული ღორი (*Sus scrofa*) და სხვ. დათვი ნაკრძალის ტერიტორიაზე მუდმივად ბინადრობს. ძირითადად გვხვდება „ტყემლიანის გორა“-ზე, „უთხოვრიანებში“ და „ბაჩიას ტბა“-ზე მისი რიცხოვნობა ცვალებადობს ტყის ნაყოფებისა და თესლების მსხმოიარობის შესაბამისად. საკვების სიმცირის გამო ხშირად ტოვებს ნაკრძალს. შველი მუდმივი ბინადარია, მას ვხვდებით ნაკრძალის მთელს ტერიტორიაზე, როგორც „ტყემლიანის გორა“-ზე, „ალპურ“ სარტყელში (წარმოებული ალპური), ასევე ზამთრის პერიოდში სოფლების (გიორგიწმინდა, ანთოკი, მარიამჯვარი) მიმდებარე ტერიტორიაზე. მგელი ნაკრძალის მკვიდრია, მრავლდება და თავს აფარებს ნაკრძალის ტერიტორიას, საკვების მოპოვების მიზნით ეწევა დიდ მანძილზე ადგილმონაცვლეობას. მის მიერ მიყენებული ზარალი ნადირ-ფრინველზე არ არის აღნიშნული.

გ) მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალი გამოირჩევა ფრინველთა მრავალფეროვანი სახეობრივი შემადგენლობით. აქ შეინიშნება მტაცებელი ფრინველების სიმრავლე, რომელთაგან აღსანიშნავია მცირე კირკიტა (*Falco naumanni*), ქორი (*Accipiter gentilis*), მიმინო (*Accipiter nisus*), ქორცქვიტა (შავთვალა მიმინო, ლევანმიმინო) (*Accipiter brevipes*) და სხვ. აქ მოზუდარი ფრინველებიდან გვხვდება: შვეარდენი (*Falco peregrinus*), მინდვრის ძელქორი (*Circus cyaneus*), მიმინო (*Accipiter nisus*), ქორი (*Accipiter gentilis*), ძერა (*Milvus migrans*), ჩვეულებრივი კაკაჩა (*Buteo buteo*), მცირე ოყარი (*Egretta garzetta*), მწვანე კოდალა (*Picus viridis*), სხვა ფრინველებიდან კი გვხვდება: ჩხიკვი (*Garrulus glandarius*), შავი შაშვი (*Turdus merula*), ქედანი (*Columba palumbus*), სკვინჩა (*Fringilla coelebs*), მწყერი (*Coturnix coturnix*). ჭინჭრაქა, ღობემძვრალა (*Troglodytes troglodytes*), გარეული მტრედი (*Columba livia*), ჩვეულებრივი გვრიტი (*Streptopelia turtur*), ოფოვი (*Upupa epops*), ჩვეულებრივი გუგული (*Cuculus canorus*), ტყის ბუ (*Strix aluco*), ბოლოშავი, აღმოსავლური ბულბული (*Locustella luscinioides*), წითელგულა მექვიშია (*Calidris ferruginea*), სკვინჩა (*Fringilla coelebs*), ჩვეულებრივი ღაჟო (*Lanius collurio*), ჩიტბატონა (*Carduelis carduelis*), მინდვრის ბელურა (*Passer montanus*), ყორანი (*Corvus corax*), ჩხიკვი (*Garrulus glandarius*), ქოჩორა ტოროლა (*Galerida cristata*) და სხვ. ფრინველების და ზოგადად ფაუნის დეტალური კვლევა მრავალი წელია არ განხორციელებულა.

დ) მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ამფიბიებიდან აღსანიშნავია: ჩვეულებრივი გომბეშო (*Bufo bufo*), ტყის ბაყაყი (*Rana vidibunda*), გველბოკერა (*Ophysaurus apodus*), ქართული ხვლიკი (*Lacerta rudis (obscura)*), მარდი ხვლიკი (*Lacerta agilis*), მდელოს ხვლიკი (*Lacerta praticola*), ზოლებიანი ხვლიკი (*Lacerta strigata*), ამიერკავკასიური მცურავი (*Zamenis hohenackeri*) და სხვ.

ე) მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალში რეპტილიებიდან მხოლოდ 1 სახეობაა დაფიქსირებული: ამიერკავკასიური ანკარა (მცურავი) (*Elaphe hohenackeri*).

ვ) ყორულის და ივრის აღკვეთილების ტერიტორიაზე სხვადასხვა მკვლევარების მიერ აღნიშნულია და აღწერილია 200–ზე მეტი სახეობის გარეული ცხოველი, და ფრინველების 120–150 სახეობა, თუმცა რეალურად არსებულ სიებში ფრინველების 92 სახეობაა წარმოდგენილი. ყველაზე დიდი მრავალფეროვნებით გამოირჩევა ფრინველები, როგორც აბორიგენი სახეობები, ისე მომთაბარე, მოზამთრე, მოზუდარი და სეზონური ტრანსმიგრანტები.

ზ) ყორულისა და ივრის აღკვეთილის ფაუნა მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის მსგავსია სახეობრივი შემადგენლობით. ყორულის აღკვეთილის ტერიტორიაზე ბინადრობს 23 სახეობის ძუძუმწოვარი ცხოველი, სადაც მტაცებელი ცხოველები საკმაოდ გავრცელებულია, აღსანიშნავია რუხი მგელი (*Canis lupus*), ტურა (*Canis aureus*), მელა (*Vulpes vulpes*), ფოცხვერი (*Lynx lynx*) მცირე რაოდენობით, ასევე მცირე რაოდენობითაა, ჩლიქოსნებიდან გარეული ღორი (*Sus scrofa*), საკმაოდ რაოდენობით არის ტყის კატა (*Felis silvestris*), გარეული კურდღელი (*Lepus europeus*), მაჩვი (*Meles meles*), ნუტრია (*Myocastor coypus*).

თ) ყორულის აღკვეთილის ტერიტორიაზე ბინადრობს ფრინველების 92 სახეობა, რეპტილიების 20 სახეობა, ამფიბიების 4 სახეობა და თევზების 20 სახეობა.

ი) ყორულისა და ივრის აღკვეთილებში ამფიბიების 4 სახეობა ბინადრობს, ესენია: ჩვეულებრივი გომბეზო (*Bufo bufo*), მწვანე გომბეზო (*Bufo viridis*), ტყის ბაყაყი (*Rana ridibunda*) და სავარცხლიანი ტრიტონი (*Triturus cristatus*).

კ) ყორულისა და ივრის აღკვეთილებში 20 სახეობის ქვეწარმავალია (რეპტილია) დაფიქსირებული: ჭაობის კუ (*Emys orbicularis*), ხმელთაშუაზღვის კუ (*Testudo graeca*), კასპიური კუ (*Mauremys caspica*), გრძელფეხა სცინკი (*Eumeces shneideri*), კავკასიური ჯოჯო (*Laudakia caucasia*), გველბოკერა (*Pseudopodus apodus*), ზოლიანი ხვლიკი (*Lacerta strigata*), მარდი ფსვენი (*Eremias velox*), დასავლური მახრჩობელა (*Eryx jaculas family*), წითელმუცელა მცურავი (*Dolichophis schmidtii*), ოთხზოლიანი მცურავი (*Elaphe quatuorlineata*). სახეებიანი მცურავი (*Elaphe dione*), ჩვეულებრივი ანკარა (*Natrix natrix*), წყლის ანკარა (*Natrix tessellata*), წენგოსფერი მცურავი (*Coluber najadum*) და სპილენძა (*Coronella austriaca*).

ლ) ივრისა და ყორულის – ორივე აღკვეთილებში, მდინარე იორში თევზების 23 სახეობა ბინადრობს, ესენია: კავკასიური ქაშაბი (*Squalis cephalus* Linnaeus 1758-syn. *Leucascius cephalus* Nordmann, 1840); მტკვრის ტობი (*Chondrostoma cyri* Kessler, 1877); მტკვრის ციმორი (*Romanogobio persus* Gunter, 1899); მტკვრის წვერა (*Barbus lacerta* Heckel, 1843); მდინარის კალმახი (*Salmo trutta fario* Linnaeus, 1758); ხრამული (*Capoeta capoeta* Guldenstadt, 1773); ჭანარი (*Luciobarbus capito* Guldestadt, 1773 – syn. *Barbus capito*); მურწა (*Luciobarbus mursa* Guldestadt, 1773 – syn. *Barbus mursa*); შამაია, თრისა (*Chalcalburnus chalcoides* Guldestadt, 1772); მტკვრის თაღლითა (*Alburnus filippi* Kessler, 1877); მტკვრის ნაფოტა (*Rutilus rutilus kurensis* Berg, 1932 – syn. *Rutilus rutilus caspicus natio Kurensiis* Berg.); შავწარბა (*Acanthalburnus microlepis* Fillipi, 1863); აღმოსავლური ფრიტა (*Alburnoides bipunctatus eichwaldi* Bloch, 1782); ამიერკავკასიური ბლიკა (*Blicca bjoerkna transcaucasica* Berg, 1916); აღმოსავლური კაპარჭა (*Abramis brama orientalis* Berg, 1949); თეთრთვალა (*Abramis sapa* Pallas, 1814); კობრი (*Ciprinus carpio* Linnaeus, 1758); მტკვრის გოჭალა (*Barbatula brandti* Kessler, 1877); ჩვეულებრივი გველანა (*Cobitis taenia* Linnaeus, 1758); წინაკავკასიური გველანა (*Sabanejewia caucasica* Berg, 1906); ლოქო (*Silurus glanis* Linnaeus, 1758); მდინარის კავკასიური ღორჯო (*Neogobius constructor* Nordmann, 1840) და წითელტუჩა ჭერები (*Aspius aspius* Linnaeus, 1758).

მ) ივრის აღკვეთილში გავრცელებულია 27 სახეობის ძუძუმწოვარი, ფრინველების, როგორც ყოვლის აღკვეთილში ასევე 92 სახეობა და რეპტილიებიც 20 სახეობაა, ასევე ამფიბიების 4 სახეობა, ხოლო თევზების აქ 23 სახეობა გვხვდება. რაც შეეხება უხერხემლოების ფაუნას, ღრმა სისტემატიკური კვლევები არ განხორციელებულა, ინფორმაცია მწირია და დასაზუსტებელი. ნ) ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე აღრიცხულია 11 სახეობის ძუძუმწოვარი, საიდანაც 6 სახეობა საქართველოს წითელ ნუსხაშია. ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე გავრცელებულია შემდეგი წვრილი ძუძუმწოვარი ენდემური სახეობები: გიგანტური მელამურა (*Crocidura gueldenstaedtii*), დიდი ცხვირნალა (*Rhinolophus ferrumequinum*), მცირე ცხვირნალა (*Rhinolophus hipposideros*), ტყის ძილგუდა (*Driomys nitedula*), მცირე ტყის თაგვი (*Sylvamus uralensis*), პონტური თაგვი (*Sylvaemus ponticus*), სახლის თაგვი (*Mus musculus*), შავი ვირთაგვა (*Rattus rattus*), რუხი ვირთაგვა (*Rattus norvegicus*), ჯუჯა ღამორი (*Pipistrellus pipistrellus*) და სხვ.

ო) ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე 114 სახეობის გადამფრენი და მოზუდარი ფრინველია გავრცელებული, მათგან 15 სახეობა საქართველოს „წითელ ნუსხაშია“ შეტანილი. ესენია: დიდი ჭრელი კოდალა (*Dendrocopos major*), სახლის ბელურა (*Passer domesticus*), ხეცოცია (*Sitta europaea*), საშუალო ჭრელი კოდალა (*Leiopicus medius*), შავთავა წივწივა (*Poecile palustris*), მაქცია (*Jynx torquilla*), გუგული (*Cuculus canorus*), ჩვეულებრივი ბოლოცეცხლა (*Phoenicurus phoenicurus*), ყურებიანი ბუ (*Asio otus*), რუხი ბოლოქანქარა (*Motacilla cinerea*), ჩრდილოეთის მთიულა (*Fringilla montifringilla*), სკვინჩა (*Fringilla coelebs*), დიდი წივწივა (*Parus major*), თეთრწარბა ჩხართვი (*Turdus iliacus*), გულწითელა (*Erithacus rubecula*), მცირე ჭრელი კოდალა (*Dryobates minor*), მეფეტვია (*Emberiza calandra*), მიმინო (*Accipiter nisus*), ბოლოქანქარა (*Motacilla alba*), ჩვეულებრივი მელორდია (*Oenanthe Oenanthe*), კვირიონი (*Merops apiaster*), მცირე თეთრყელა ასპუჭაკა (*Sylvia curruca*), ჩვეულებრივი ბულბული (*Luscinia megarhynchos*), მწვანე ჭივჭავი (მწვანე ყარანა) (*Phylloscopus nitidus*), მცირე წივწივა (მცირე წიწკანა) (*Periparus ater*), შავთავა ასპუჭაკა (*Sylvia atricapilla*), ყვავი (*Corvus corone*), სოფლის მერცხალი (*Hirundo rustica*).

პ) ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე უხერხემლოებიდან გვხვდება ტრანსკავკასიური გიგანტური ხის ჩოქელა (*Hierodula transcaucasica*), ჩვეულებრივი ჩოქელა (*Mantis religiosa*). ობობები: ტოლფეხა ყვავილის კირჩხიბა ობობა (*Misumena vatia*, კრაზანისებრნი: კრაზანა (*Delta unguiculatum*).

ჟ) ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე მწერების კლასის ხეშემფრთიანების, ხოჭოების რიგიდან კი არქტიკული ცისფერა, synonyms = კლდის ცისფერა, ცისფერა გლანდონი (*Plebejus (Agriades) glandon aquilo*); დადარული ცრუქერქიჭამია (*Stephanopachys linearis*); ალპური ხარაბუზა (*Rosalia alpina*); მუხის დიდი ხარაბუზა (*Cerambyx cerdo*), სქელფეხა ვიწროფრთიანი ოედემერა (*Oedemera podagrariae*), წითელი კამათელა (*Melitaea didyma*), კუზიანი ხარაბუზა (*Morimus verecundus*), მარტორქა ხოჭოები (*Oryctes nasicornis*), მცირე ირემა ხოჭო (*Dorcus parallelipipedus*), ადამსის ბზუალა ხოჭო (*Carabus adamsi*), სკის ხოჭო (*Trichodes apiarius*), ცხვირგრძელა/გრძელცხვირა ხოჭო (*Malvaevora timida*), ჩუხჩუხელა ბუზი (*Spilomyia saltuum*). ბზუალები: კავკასიური ბზუალა (*Carabus (Procerus) scabrosus caucasicus*), ბზუალა (*Carabus semtemcarinatus*).

რ) ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე გავრცელებული პეპლებიდან გვხვდება შემდეგი სახეობები: მჟაუნას მრავალთვალა (*Lycaena dispar*), კომბოსტოს თეთრულა (*Pieris brassicae*), მკვდართავა სფინქსი (*Acherontia atropos*), ხვართქლას სფინქსი (*Agrius convolvuli*), დღის ფარშევანგთავალა (*Aglais io*), მინდვრის სადაფა (*Argynnis paphia*), არგიოპა (*Argiope bruennichi*), ოთხწერტილიანი დათუნელა, დათუნელა ჰერა (*Euplagia quadripunctaria*),

ნარშავას ფრთაკუთხა (*Vanessa cardui*), წითელი კამათელა (*Melitea didyma*), გრძელხორთუმა დღის სფინქსი (*Magroglossum stellatarum*).

ს) ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე გავრცელებული ჭიამაიებიდან გვხვდება შვიდწერტილიანი ჭიამაია (*Coccinella septempunctata*), ცვალებადი ჰარმონია, ჭიამაია არლეკინო, აზიური ჭიამაია, 19 წერტილა ჭიამაია (*Harmonia axyridis*); ბუზებიდან: ზღარბა ბუზი, ბუზი ჭიამაია (*Gymnosoma rotundatum*).

ტ) ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიისათვის დამახასიათებელი ბაღლინჯოებიდან ბაღლინჯო ენოპლოპსი „ნავი ბაღლინჯო“ (*Enoplops scapha*), სირფიდა-ევროპული დრონი ბუზი (*Eristalis arbustorum*), *Richus fasciatus*. ბაზებიდან: ჰორნეტის მიმიკრიული ბაზი (*Volucella zonaria*), ოქროსფერი ბრინჯაოლა (სინ: მწვანე ბრინჯაოლა, ჩვეულებრივი ბრინჯაოლა) (*Cetonia aurata*) და სხვა მწერები: *Eurydema aleracea*, *Athalia circularis*, *Sceliphron curvatum*, *Liocoris tripustulatus*, *Conocephalus fuscus*, *Pterophoridae*, *Poecilimon schmidtii*, *Pieris rapae*, *Coreus marginatus*, *Euclidia glyphica*, *Adelphocoris seticornis*, *Corizus hyoscymsi*, *Rhynocoris iracundus*, *Sympetrum vulgatum*, *Argiope bruennichi*, *Pholcus phalangioides* და სხვ.

უ) ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე გავრცელებული მსხვილი ძუძუმწოვრებიდან: მურა დათვი (*Ursus arctos*); შველი (*Capreolus capreolus*), ტურა (*Canis aureus*), მელა (*Vulpes vulpes*), ტყის კატა (*Felis silvestris*), გარეული ღორი (*Sus scrofa*), კურდღელი (*Lepus europeus*), ქვის (თეთყელა, თეთრგულა) კვერნა (*Martes foina*), მაჩვი (*Meles meles*), კავკასიური ციყვი (*Sciurus anomalus*) და ენოტი (*Procyon lotor*).

ფ) ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე მობინადრე ფრინველებიდან გავრცელებულია მიმინოსებრი ასპუჭაკა (*Sylvia nisoria*); კრაზანაჭამია (ირაო) (*Pernis apivorus*); ჩვეულებრივი ღაჟო (*Lanius collurio*); ბადის გრატა (*Emberiza hortulana*); ზარნაშო (*Bubo bubo*).

ქ) ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე მობინადრე ამფიბიებიდან გვხვდება ჩვეულებრივი ტრიტონი (*Lissotriton lantzi*), სავარცხლიანი ტრიტონი (*Triturus karelinii*); მცირეაზიური ტრიტონი (*Ommatotriton ophryticus*), კავკასიური ჯვარულა (*Pelodytes caucasicus*), სირიული მყვარი (*Pelobates syriacus*), აღმოსავლური ვასაკა (*Hyla arborea*), მწვანე გომბეშო (*Bufo variabilis*), კავკასიური გომბეშო (*Bufo verrucosissimus*), ტბორის ბაყაყი (*Pelophylax ridibundus*), მცირეაზიური ბაყაყი (*Rana macronemis*).

ღ) ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე გავრცელებული რეპტილიებიდან გვხვდება: ხმელთაშუაზღვის კუ (*Testudo graeca*); კავკასიური ჯოჯო (*Paralaudakia caucasia*), გველხოკერა (*Pseudopodus apodus*), ზოლიანი ხვლიკი (*Lacerta strigata*), საშუალო ხვლიკი (*Lacerta media*), მარდი ხვლიკი (*Lacerta agilis*), ბოხმეჭა (*Anguis colchica*), მტკვრის ხვლიკი (*Darevskia porchinskii*), მდელის ხვლიკი (*Darevskia derjugini*), ართვინის ხვლიკი (*Darevskia dahli*), დაღის ხვლიკი (*Darevskia*), ჩვეულებრივი ანკარა (*Natrix natrix*), წყლის ანკარა (*Natrix tessellata*), ჩვეულებრივი გველბრუცა (*Xerotyphlops vermicularis*), სპილენძა (*Coronella austriaca*), წითელმუცელა მცურავი (*Dolichophis schmidtii*), ურარტუს მცურავი (*Elaphe urartica*), წენგოსფერი მცურავი (*Platycephalus najadum*), კატისთვალა გველი (*Telescopus fallax*), ამიერკავკასიური მცურავი (*Zamenis hohenackeri*).

ყ) ცივ-გომბორის აღკვეთილის იშვიათი თუ გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი, საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი ცხოველებიდან ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე 23 იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი ხერხემლიანი ცხოველია, მათგან ძუძუმწოვრების 9, ფრინველების 11 სახეობა და თევზების 3 სახეობა.

მუხლი 16. მიწათსარგებლობა და ბუნებრივი რესურსების გამოყენება

1. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ცივ-გომბორის, ყორულის და ივრის აღკვეთილების საზღვრებში არსებული ტერიტორია წარმოადგენს სახელმწიფო საკუთრებას. დაცულ ტერიტორიაზე გადის შინაური პირუტყვის გადაადგილების მარშრუტები, მათ შორის აღკვეთილების რამოდენიმე ტყის ძირითად კვარტალზე. ტერიტორიაზე ხორციელდება არამერქნული ტყის რესურსების (კენკრა, სოკო) ტრადიციული სარგებლობა.

აღკვეთილების ტერიტორიაზე დასახლებული პუნქტების მოსახლეობის პირადი მოხმარებისათვის, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით „საერთო სარგებლობა ხორციელდება. არამერქნული რესურსებით სარგებლობა, ტყის მერქნიანი მცენარეების პროდუქტებით სარგებლობა, ხის მეორეხარისხოვანი მასალებით სარგებლობა, „ტყითსარგებლობის წესის შესახებ“ დებულების დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 18 მაისის №221 დადგენილებით დამტკიცებული „ტყითსარგებლობის წესის“ 89-ე მუხლით განსაზღვრული სოციალური დანიშნულების ჭრის შედეგად მიღებული მერქნით სარგებლობა (არსებული რესურსის გათვალისწინებით, გამოყოფილი ტყეკაფიდან ერთ კომლზე გაიცემა არაუმეტეს 5 მ³ საშუალო მერქნისა), მოვება (ტყით დაუფარავ ფართობში), საქონლის სატრანზიტო გადარეკვა იმ შემთხვევაში, თუ საქონლის გადარეკვა სხვა მხრიდან შეუძლებელია; ცხოველთა სამყაროსათვის დამატებითი საკვების შექმნის მიზნით, ხვნა-თესვა და საკვებური მოედნის მოწყობა, თიბვა, საფუტკრეების მოწყობა, სოკოს, ხილ-კენკრის შეგროვება, საქართველოს ტყის კოდექსის 37-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა.გ“ ქვეპუნქტით განსაზღვრული განსაკუთრებული დანიშნულებით ტყით სპეციალური სარგებლობა, აგრეთვე საქართველოს კანონმდებლობით დაშვებული სხვა საქმიანობა.

2. მარიამჯვრის დაცული ტერიტორიების, ყორულის და ივრის აღკვეთილების ტერიტორიაზე მიწათსარგებლობის ფორმები რეგულირდება „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის და მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად. ივრის და ყორულის აღკვეთილების ტერიტორიაზე გაცემულია 3 სამონადირეო მეურნეობის წარმოების ლიცენზია: შპს „ივრის ჭალებზე“, შპს „იორის რესურსებზე“ და შპს „მონადირეზე“.

მუხლი 17. ტრადიციული საქმიანობა

დაცულ ტერიტორიებს ესაზღვრება საგარეჯოს, სიღნაღის, თელავის და გურჯაანის მუნიციპალიტეტში შემავალი სოფლები. მოსახლეობა ოდითგანვე დაკავებული იყო მესაქონლეობით, მეზღვრებით, მევენახეობით, მეღვინეობით, ასევე მეფუტკრეობით. არარეგულირებული მესაქონლეობა ხშირ შემთხვევაში უარყოფით ზემოქმედებას ახდენს დაცულ ტერიტორიებზე. ადგილობრივი ეკონომიკის განვითარების ძირითად მიმართულებებს წარმოადგენს სოფლის მეურნეობა, ტურიზმი, მრეწველობა და ვაჭრობის სფეროები. მოსაზღვრე სოფლებში მოსახლეობა ძირითადად მიწათმოქმედებასა და მესაქონლეობას მისდევს.

მუხლი 18. სოციალ-ეკონომიკური ასპექტები

საგარეჯოს, სიღნაღის, თელავის და გურჯაანის მუნიციპალიტეტებს მაღალი პოტენციალი გააჩნია ღვინის ტურიზმის განვითარების მიმართულებით. ბოლო წლებში მოსახლეობამ აქტიურად დაიწყო მევენახეობისა და მეღვინეობის ტრადიციული მეთოდების გამოყენება. განვითარებულია საოჯახო სასტუმროს ტიპის მომსახურება, მეპატრონეები ახორციელებენ საკვების მიწოდების უზრუნველყოფასაც, თუმცა ცივ-გომბორის აღკვეთილის მოსაზღვრე სოფლებში ამ სფეროს განვითარება აუცილებელი პირობა იქნება დაცული ტერიტორიების განვითარების პირობებში. სოფლის მეურნეობის დარგებიდან ძირითადად განვითარებულია მევენახეობა, მესაქონლეობა, მეფრინველეობა, მებოსტნეობა, მეზღვრეობა, მეფუტკრეობა.

მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის საზღვართან გაშენებულია ვენახები და დასაქმებულია ადგილობრივი მოსახლეობა.

მუხლი 19. სამეცნიერო მნიშვნელობა და პოტენციალი

1. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალი, ცივ-გომბორის, ყორულის და ივრის აღკვეთილების ტერიტორიები სამეცნიერო კვლევების წარმოების და მონიტორინგის თვალსაზრისით, ქვეყანაში ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ბაზას წარმოადგენს.
2. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციის მიერ აქტიურად ხორციელდება ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგი, რომელიც მოიცავს ფლორისა და ფაუნის სახეობების აღრიცხვას და მათი პოპულაციების მდგომარეობის შეფასებას, ამასთანავე სისტემატიურად მიმდინარეობს მეტეოროლოგიური, კერძოდ კი ტემპერატურული მონაცემების და არასისტემური მოვლენების დოკუმენტირება. ყოველწლიურად, გაზაფხულიდან შემოდგომამდე ტყის ფიტო-პათოლოგიური კვლევები ხორციელდება. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაცია ხელს უწყობს მეცნიერებს სამეცნიერო კვლევების განხორციელებაში, მათგან ჭარბობს სატყეო, ბოტანიკური, და ზოოლოგიური მიმართულების კვლევები.

მუხლი 20. ეკოსაგანმანათლებლო პოტენციალი

1. დაცული ტერიტორიები მნიშვნელოვანი ბაზაა საქართველოში ეკოსაგანმანათლებლო საქმიანობისთვის, მოსწავლეებისა და ახალგაზრდებისთვის გარემოსდაცვითი განათლების, საველე გაკვეთილების ჩატარების, ბუნებაში ქცევის წესების სწავლებისა და საჭირო უნარ-ჩვევების გამომუშავებისთვის.
2. დაცული ტერიტორიები შესაძლებლობას იძლევა (კანონმდებლობით დადგენილი წესის ფარგლებში) მცენარეთა და ცხოველთა კვლევებისთვის, სასკოლო და სტუდენტური საველე პრაქტიკისთვის.
3. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაცია აქტიურად მუშაობს ეკოსაგანმანათლებლო მიმართულებით, ძირითადად, მიმდებარე სოფლების მოსახლეობასთან.
4. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაცია ატარებს სხვადასხვა ეკოსაგანმანათლებლო ღონისძიებას სხვადასხვა სამიზნე ჯგუფისთვის;

მუხლი 21. ისტორიულ-კულტურული ღირებულება

დაცული ტერიტორიები მდიდარია ისტორიულ-კულტურული ძეგლებით, ასეთებია: „მთავარმოწამე“, წმინდა გრიგოლის სალოცავი, „ლაშარის“ წმინდა გიორგი და წმინდა პანტელეიმონ მკურნალის სახელობის ეკლესია, თუმცა ტერიტორიას გარშემო უამრავი ასევე ღირშესაშინიშნავი ობიექტი ეკვრის, რომელთა შორის არის: (VI-X სს.) – სოფ. უდაბნოს მიდამოები; ნინოწმინდის ანსამბლი – მდებარეობს სოფ. ნინიოწმინდაში, მოიცავს გუმბათიან ტაძარს (V-VI სს.), სამრეკლოს (XVI-XVIII სს.), საბა ტუსიშვილის სასახლეს (XVIII ს.), ძველ სასახლეს (შუა საუკუნეები), საცხოვრებელი კოშკი (გვიანი შუა საუკუნ.), გალავანს (გვიანი შუა საუკ.) და სხვა ნაგებობებს; მანავის ციხის კომპლექსი (IX-X სს.), მდებარეობს სოფ. მანავის მიდამოებში, საგარეჯოს მუნიციპალიტეტში; ციხე-ქალაქი უჯარმა – მდებარეობს სოფ. უჯარმის მიდამოებში, საგარეჯოს მუნიციპალიტეტში, მოიცავს ეკლესია-ჯვარპატიოსანს (V-XVIII სს.), გალავანს (შუა საუკუნეები), სასახლეს (შუა საუკუნეები), სხვა ნაგებობას (შუა საუკუნეები); წმ. გიორგის ეკლესია (გვიანი შუა საუკუნ.) – მდებარეობს სოფ. მანავეში; ჩაილურის ციხე (XVII ს.), მდებარეობს სოფ. დიდი ჩაილურში, საგარეჯოს

მუნიციპალიტეტში; ლაშარის ჯვარი (შუა საუკუნეები) – მდებარეობს ქ. საგარეჯოს მიდამოებში; წმინდა ანა და იოაკიმეს სახელობის ეკლესია (XVIII-XIX სს), მდებარეობს სოფ. წყაროსთავში, საგარეჯოს მუნიციპალიტეტში.

მუხლი 22. ეკოტურისტული პოტენციალი

1. ცივ-გომბორის აღკვეთილის მდიდარი ბიომრავალფეროვნება და ისტორიული და კულტურული მემკვიდრეობა ქმნის ეკოტურიზმის განვითარების კარგ შესაძლებლობას, მათ შორის საფეხმავლო, საგანმანათლებლო, სათავგადასავლო და კულტურული ტურების განვითარების პოტენციალი.
2. ცივ-გომბორის აღკვეთილი ადვილად მიღწევადია ქ. თბილისიდან და გააჩნია მაღალი პოტენციალი, ვიზიტორებისა და თბილისის, ასევე ყველა ქალაქის და სოფლის მცხოვრებლებისთვის წარმოადგენდეს შაბათ-კვირის დასვენების და რეკრეაციის ადგილს.
3. ცივ-გომბორის აღკვეთილის შემოგარენი მდიდარია კულტურული მემკვიდრეობის და მისი ღირებული მახასიათებლების მქონე არქიტექტურული და არქეოლოგიური ობიექტებით, მათ შორის: უძველესი ნამოსახლარების, ეკლესია-მონასტრების, ციხე-სიმაგრეების ნანგრევები და არქეოლოგიური არტეფაქტები.

მუხლი 23. ეკოსისტემური სერვისები

1. დაცულ ტერიტორიებს თავისი წვლილი შეაქვს ეკოსისტემური სერვისებით უზრუნველყოფის საკითხში. ადგილობრივ მოსახლეობას დაცული ტერიტორიების დამხმარე ზონაში განთავსებული აქვთ ნუშის ბაღები და სხვადასხვა სახეობის სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების ბაღები და სკები. ფუტკრები კი სარგებლობენ დაცულ ტერიტორიებზე არსებულ ტყეებში ბალახოვანი და მერქნიანი მცენარეებით, რისი საშუალებითაც, ერთის მხრივ, ხელს უწყობენ ტყეების გენეტიკური მდგრადობის შენარჩუნებას და მეორეს მხრივ, ადგილობრივ მოსახლეობას აწვდიან მნიშვნელოვან რესურსს. მოსახლეობა ასევე სარგებლობს ტყის არამერქნული რესურსებით: ხილი, კენკრა, სოკო, თხილი (*Corylus avellana*), ჯონჯოლი და სხვა.
2. მარეგულირებელი სერვისების თვალსაზრისით, საგარეჯოს მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის ძირითადი ნაწილი წყლის რესურსებით სარგებლობს დაცული ტერიტორიებიდან ჩამონადენი მდინარეებით, მათ შორის: ქ. საგარეჯო, ასევე სოფ. გიორგიწმინდა და ანთოკი მარაგდებიან დაცულ ტერიტორიაზე (ძირითადად ცივ-გომბორის აღკვეთილი) არსებული მდინარეებიდან სასმელი წყლით, ხოლო ივრის და ყორულის აღკვეთილის მიმდებარედ არსებული ბაღები კი – სარწყავი წყლით.
3. დაცული ტერიტორიების ტყეები უდიდეს როლს ასრულებენ ქ. საგარეჯოს, ქ. გურჯაანის, ქ. თელავის, გომბორის უღელტეხილის და ივრის ზეგანის საჰაერო აუზის სანიტარულ-ჰიგიენური და კლიმატური პირობების გაუმჯობესებაში.
4. დაცული ტერიტორიების ტყეებში დაგროვილია დიდი რაოდენობით ბიომასა, რომელიც უზრუნველყოფს ნახშირბადის მარაგის შენარჩუნებას, ჩაჭერას და ჟანგბადის გამოყოფას. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის და ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტყის ნიადაგები ძირითადად მდებარეობს 30-35° დაქანების ფერდობებზე, აღნიშნულ ტერიტორიებზე წარმოდგენილ ტყეებს უდიდესი ნიადაგდაცვითი ფუნქცია გააჩნიათ, სადაც მერქნიანი მცენარეები თავიანთი ფესვთა სისტემით ბაღესავით ეკვრიან წარმოდგენილ მოწყვლად ნიადაგებსა და ეფექტურად ებრძვიან ქარისმიერ და წყლის ეროზიულ პროცესებს. აღნიშნული ტყეები ეფექტურად ახდენენ წყლის ზედაპირული ჩამონადენის სიჩქარის შეჩერებას და უზრუნველყოფენ ნალექების დიდი ნაწილის ნიადაგის სიღრმეში ეტაპობრივ

ჩაჟონვას, რითაც ხელს უწყობენ წყლის მარაგის დაგროვებას ნიადაგის სიღრმეში და საშიში ბუნებრივი მოვლენების, განსაკუთრებით გვალვების პრევენციასა და შესუსტებას. ჰაბიტატის/დამხმარე სერვისების სახით ფიჭვის, წიფლის, რცხილის და მუხის ტყეები მნიშვნელოვან საბინადრო პირობებს ქმნიან ცოცხალი ორგანიზმებისათვის.

თავი III დაცული ტერიტორიების გრძელვადიანი მიზნები

მუხლი 24. დაცული ტერიტორიის გრძელვადიანი მიზნები

მენეჯმენტის გეგმის გრძელვადიანი მიზნები აღწერს ძირითადი ღირებულებების იმ მდგომარეობას, რომლის მიღწევასაც სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო და მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაცია მიზნად ისახავს მენეჯმენტის გეგმის დამტკიცებიდან 25 წლის განმავლობაში.

მუხლი 25. ბუნებრივი ეკოსისტემების, ლანდშაფტებისა და ცოცხალი ორგანიზმების მდგომარეობასთან დაკავშირებული მიზნები

დაცული ტერიტორიები წარმოადგენს საქართველოს მდიდარ ბუნებრივ მემკვიდრეობას. დაცულია ზურმუხტის ტერიტორიის შემადგენლობაში შესული ჰაბიტატები, შენარჩუნებულია დაცული ტერიტორიების სტატუსი და ხორციელდება შესაბამისი მართვის რეჟიმი.

მუხლი 26. საზოგადოებასთან ურთიერთობა და გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლებასთან დაკავშირებული მიზნები

დაცული ტერიტორიები სხვადასხვა სამიზნე ჯგუფებისთვის წარმოადგენს საუკეთესო გარემოს გარემოსდაცვითი განათლებისა და ცნობიერების ასამაღლებელი საქმიანობების განსახორციელებლად. უზრუნველყოფს საზოგადოებაში გარემოსდაცვითი ინფორმაციის მიწოდებას, ცოდნის გაზრდას, ბუნებაში ქცევის საჭირო უნარ-ჩვევების გამომუშავებას, რაც ხელს უწყობს საზოგადოების პოზიტიური დამოკიდებულების ჩამოყალიბებას დაცული ტერიტორიების მიმართ.

მუხლი 27. სამეცნიერო კვლევა-მონიტორინგთან დაკავშირებული მიზნები

დაცული ტერიტორიები სამეცნიერო სექტორისთვის კვლევების განხორციელებისთვის საუკეთესო გარემოს წარმოადგენს, როგორც ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგის, ასევე საკონსერვაციო საქმიანობების განსახორციელებლად. დაცული ტერიტორიების ბიომონიტორინგი და სამეცნიერო კვლევები უზრუნველყოფს დაცული ტერიტორიების შესახებ სრულყოფილი ინფორმაციის შეგროვებას, საჭიროების შემთხვევაში კი აღდგენითი ღონისძიებების დაგეგმა-განხორციელებას.

მუხლი 28. ეკოტურიზმის განვითარებასთან დაკავშირებული მიზნები

დაცულ ტერიტორიებზე კატეგორიების გათვალისწინებით, კერძოდ, აღკვეთილებში ეკოტურისტული მომსახურება ჰარმონიამია ველური ბუნების დაცვასა და მდგრად განვითარებასთან, რაც ხელს უწყობს დაცული ტერიტორიების განვითარებას და კონსერვაციული მიზნების განხორციელებას, ადგილობრივი მოსახლეობისთვის ქმნის შემოსავლის ალტერნატიულ წყაროს.

მუხლი 29. ტრადიციული საქმიანობის ხელშეწყობასთან და თვითმყოფადი ისტორიულ-კულტურული გარემოს შენარჩუნებასთან დაკავშირებული მიზნები

1. ადგილობრივი მოსახლეობა აცნობიერებს დაცული ტერიტორიების მნიშვნელობას. დაცული ტერიტორიები ხელს უწყობს მიმდებარედ მცხოვრები მოსახლეობის სოცო-ეკონომიკურ კეთილდღეობას და ბუნებრივი რესურსებით მდგრად სარგებლობას. დაცული ტერიტორიების არსებობა ქმნის შემოსავლის ალტერნატიულ წყაროს, რაც ამცირებს ტრადიციული რესურსებით სარგებლობის საჭიროებას.
2. დაცულ ტერიტორიებს აქვს დიდი რესურსი ტყის მერქნული და არამერქნული რესურსების თვალსაზრისით. მით უმეტეს აღსანიშნავია მის მიმდებარედ დასახლებული პუნქტების არსებობა. ადგილობრივი მოსახლეობის მერქნული და არამერქნული რესურსებით მდგრადი სარგებლობა დადებითად აისახება მათ სოციალურ ეკონომიკურ მდგომარეობაზე.

მუხლი 30. დაცული ტერიტორიების ფუნქციონირებასთან, მართვის ეფექტურობის გაძლიერებასთან და ადმინისტრაციის საქმიანობის გაუმჯობესებასთან დაკავშირებული მიზნები

დაცულ ტერიტორიებს მართავს შესაბამისი ადმინისტრაცია, რომელიც უზრუნველყოფილია საჭირო ფინანსური და ტექნიკური საშუალებებით და დაკომპლექტებულია შესაბამისი ცოდნისა და გამოცდილების მქონე თანამშრომლების ოპტიმალური რაოდენობით.

თავი IV დაცული ტერიტორიების სიტუაციური ანალიზი

მუხლი 31. დაცულ ტერიტორიებზე არსებული ძირითადი ღირებულებების მდგომარეობა და საფრთხეები

სიტუაციური ანალიზის მოსამზადებლად განხორციელდა არსებული ინფორმაციის შეგროვება და შეფასდა ბიომრავალფეროვნების ძირითადი ღირებულების მდგომარეობა.

ძირითადი ბიომრავალფეროვნების ღირებულება	საფრთხეები	არსებული მდგომარეობა
ჭალის ტყის ძირითადი მერქნიანი სახეობების მრავალფეროვნება: ჭალის მუხა (<i>Quercus pedunculiflora</i> C. Koch), საღსადაჯი (<i>Pistacia mutica</i>), პატარა თელადუმა (<i>Ulmus minor</i>), და სხვა.	ინვაზიური სახეობის ხე – მცენარეების გავრცელება, ჭალის მუხის ხეების ინვაზიური სოკოებითა და ენტომომავნებლებით დაავადება; საქონლის უკანონო მოვების გამო ჭალის მუხის მოზარდის შემცირება; ჭალის ტყეების ხე – მცენარეების სახეობრივი მრავალფეროვნების ცვლილებები.	ეკოსისტემები კარგად შენარჩუნებულია და დაცულია ეკოლოგიური წონასწორობა ჭალის ტყეში კვლავაც მაღალია ბუნებრივი რეგენერაცია და შენარჩუნებულია ძირითადი სახეობები, ხშირად ადგილი აქვს საქონლის უკანონო მოვებას.
კოლხური ხოხობი (<i>Phasiaunis colchicus</i>), დურაჯი (<i>Alectoris chukar</i>)	საქონლის მოვება, უკანონო ნადირობა და უკანონო ნადირობა მოსაზღვრე ტერიტორიებზე	კოლხური ხოხობი გავრცელებულია ყორულის და ივრის ადკვეთილებში, ხოლო დურაჯი –ძირითადად ივრის ადკვეთილში,

		ამ ეტაპზე რეინჯერების მიერ მიმდინარეობს მონიტორინგი, მათ შორის ფოტოხაფანგებით. 2024 წლის მონაცემებით დაფიქსირებულია ჯამში: დურაჯი – 87, ხოხობი – 895.
მურა დათვი (<i>Ursus arctos</i>)	მურა დათვის საბინადრო გარემოს მყუდროებისა და საკვები ბაზის შესაძლო ცვლილებები როგორც დაცულ ტერიტორიებზე, ასევე მიმდებარე ტერიტორიებზე, გარდა ამისა, უკანონო ნადირობა ნადირობა მოსაზღვრე ტერიტორიებზე.	მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციის დაკვირვებით, მურა დათვის პოპულაცია სტაბილურია, ბოლო წლებში ფიქსირდება 2 ინდივიდი
მტაცებელი და ლემიჭამიაფრინველთა თანასახოგადობა: ორბი (<i>Gyps fulvus</i>), ბეჭობის არწივი (<i>Aquila heliaca</i>) და სხვა	საკვები ბაზის სიმცირე, უკანონო ნადირობა დაცული ტერიტორიების მიმდებარე ტერიტორიებზე	არსებული მდგომარეობა შესასწავლია, ამ ეტაპზე არ არსებობს სრულყოფილი ინფორმაცია, მოითხოვს დამატებით შესწავლას
კეთილშობილი ირემი (<i>Cervus elaphus</i>)	მიმდებარე ტერიტორიაზე ბრაკონიერობის რისკი, გარე პერიმეტრზე ჰაბიტატის ფრაგმენტაცია და ეკო დერეფნების სიმცირე და ა.შ.	წარსულში ფიქსირდებოდა, თუმცა ამჟამად არ არსებობს სრულყოფილი ინფორმაცია და შესასწავლია
ფოცხვერი (<i>Lynx lynx</i>)	უკანონო ნადირობა მიმდებარე ტერიტორიაზე	მცირერიცხოვანი პოპულაციაა, მიგრირებს სეზონურად და ძირითადად ცხვრის ფარების გამოჩენისას ჩნდება დაცულ ტერიტორიებზე

მუხლი 32. ბიომრავალფეროვნების კონსერვაცია და ბუნებრივი რესურსებით მდგრადი სარგებლობა

1. ცივ-გომბორის, ყორულის და ივრის აღკვეთილები მნიშვნელოვან სარეკრეაციო სივრცეს წარმოადგენს, როგორც ადგილობრივი მოსახლეობისათვის, ასევე ტერიტორიის მონახულების სურვილის მქონე სხვა ვიზიტორთათვის. ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ ხორციელდება ტყის არამერქნული რესურსებით სარგებლობა (ხილ-კენკრის, სოკოს შეგროვება). ტერიტორია წარმოადგენს მოსწავლე ახალგაზრდობისა და სტუდენტებისათვის მნიშვნელოვან საკვლევ არეალს. ასევე აღკვეთილის სტატუსის მქონე დაცული ტერიტორიიდან შესაძლებელია ადგილობრივი მოსახლეობისათვის საშუალო მერქნის გაცემა, რაც სოციალური საჭიროების გარდა ფიტოსანიტარული მდგომარეობის გაუმჯობესებას უწყობს ხელს.
2. დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის ინფორმაციით, დღესდღეობით მნიშვნელოვანი ცვლილებები ტყის ეკოსისტემებში არ აღინიშნება. ტყის და ფაუნის დეტალური სამეცნიერო კვლევები არ ჩატარებულა. ტერიტორიაზე ფიქსირდება ხოხობი, დურაჯი, შველი და გარეული ღორი.

3. შპს „მონადირეს“ საიჯარო ტერიტორიაზე საღსადაჯის მნიშვნელოვანი და გამორჩეული ეკოსისტემაა, რომელიც სამონადირეოს ტერიტორიაზე მოხვდა ლიცენზიის გაცემისას და განიცდის ძლიერ უარყოფით ანტროპოგენულ ზემოქმედებას, კერძოდ მოვებას. მისი კონსერვაცია არც თუ ისე სახარბიელოდ მიმდინარეობს, რადგანაც სამონადირეო ტერიტორიებზე ტყესთან მიმართებაში საქმიანობებს ძირითადად მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაცია ახორციელებს. ფიტო-პათოლოგიური გამოკვლევები დაცულ ტერიტორიაზე ადმინისტრაციის მიერ ხორციელდება და მეტ-ნაკლებად მონიტორინგის ქვეშაა ტყის ეკოსისტემები, ხოლო სამონადირეო ტერიტორიაზე არ არის ეს საკითხი კარგად დარეგულირებული.

4. 2024 წელს ადმინისტრაციის მიერ ტყეკაფები არ გამოყოფილა. საშეშე მერქნის გაცემა წარმოებდა გასული წლების ტყეკაფების ნაშთებიდან. 2024 წელს მოსახლეობაზე გაიცა 69 მ³ საშეშე მერქანი. თანამშრომლებს დადებითი და მჭიდრო ურთიერთობა აქვს ადგილობრივ მოსახლეობასთან და მოსახლეობის ცნობიერება არის მაღალი, რაც აისახება მათი დამოკიდებულებით დაცული ტერიტორიისადმი და ამის შედეგად სამართალდარღვევების რიცხვი კლებულობს.

ტყით სარგებლობა 2019-2024 წწ.

მერქნის გაცემის წლები	2019 წ.	2020 წ.	2021 წ.	2022 წ.	2023 წ.	2024 წ.
გაცემული საშეშე მერქნის რაოდენობა (კბ/მ)	70	30	65	224	305	69

მუხლი 33. ტერიტორიის დაცვა-პატრულირება

1. დაცვის სამსახურის საქმიანობა მნიშვნელოვანია მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციის ფუნქციონირებაში. რეგულარულად მიმდინარეობს ტერიტორიის მონიტორინგი და რეინჯერების მიერ ტერიტორიებზე პატრულირება. მიმდინარეობს ანტროპოგენული ზემოქმედების ცხელი წერტილების დატანა დაცული ტერიტორიის რუკაზე, რაც საფრთხის მოსალოდნელ ადგილებში კონცენტრირების საშუალებას იძლევა. რეგულარულად მიმდინარეობს მონიტორინგი და რეგულარულად ვლინდება უკანონო ქმედებები. უკანონო მოვების ფაქტები ძირითადად გამოვლენილია 2020, 2021 და 2022 წლებში, დანარჩენ პერიოდში დაფიქსირებულია მხოლოდ ცალკეული შემთხვევები. უკანონო მოვება საფრთხეს წარმოადგენს, რომლის ფაქტებიც ასევე აღრიცხულია. ძირითადი უკანონო ქმედებებია: რეჟიმის დარღვევა და ტყის ჭრის ფაქტები.

2. ძირითადად გამოვლენილია უკანონო მოვება, ასევე, უკანონო ჭრების შემთხვევები (იარაღით მხოლოდ ერთი უკანონოდ გადაადგილების ფაქტი). მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ტერიტორიაზე 2024 წლის განმავლობაში დაფიქსირდა სამართალდარღვევის 13 ფაქტი: ხის უკანონო ჭრა-3, იარაღით უკანონო გადაადგილება – 1, რეჟიმის დარღვევა – 1, უკანონო მოვება – 8. ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის სტატისტიკა 2018-2024 წწ

მარიამჯვრის დაცული ტერიტორიების სამართალდარღვევები 2018 წ-2024 წ							
წელი	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ჯამში გამოვლენილი სამართალდარღვევები	8	32	52	57	73	29	13
ადმინისტრაციული სამართალდარღვევები	5	32	52	57	68	29	13
სისხლის სამართლის დანაშაული	3	0	0	0	5	0	0

3. თითოეულ რეინჯერს დამტკიცებული აქვს ყოველდღიური სამოქმედო პატრულირების გეგმა. ყოველი თვის დასაწყისში დირექტორის ბრძანებით განისაზღვრება მომავალი თვის, დაცვის უფროსის, უბნის უფროსებისა და რეინჯერების ყოველდღიური პატრულირების გეგმა-გრაფიკი. რეინჯერებს აქვთ ყოველდღიური სპეციალური გრაფიკი უბნების მიხედვით.
4. დაცვის განყოფილება აღჭურვილია 2 GPS აპარატურით და ფლობს მისი გამოყენების წესებს. საჭიროა შეძენილი იქნას 8 ცალი GPS.
5. ბოლო 5 წლის განმავლობაში გაიზარდა პატრულების რაოდენობა და შესაბამისად, გაიზარდა პატრულირებისას დაფარული მანძილიც. დაცვის განყოფილების ფუნქციონირების შემდგომი გაუმჯობესებისა და სამართალდარღვევათა გამოვლენის ეფექტური პროგრამის შემუშავებისათვის წინა წლებში მოხდა პატრულირების გეგმების და მარშრუტების განახლება. რეინჯერებს აქვთ ყოველდღიური სპეციფიკური გრაფიკი უბნების მიხედვით. ტერიტორიის დამატებითი კონტროლი ხორციელდება დაცვის სამსახურის უფროსისა და მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციის დირექტორის, ასევე საჭიროების შემთხვევაში სხვა თანამშრომლების მიერ. ტერიტორიაზე ხორციელდება გეგმიური და მოულოდნელი რევიზიები საზაფხულო და საშემოდგომო.
6. ყორულისა და ივრის აღკვეთილებში საჭიროა საქონლის დასარწყულებელი ადგილების იდენტიფიცირება.
7. საჭიროა შეიქმნას ადმინისტრაციული სამსახური, შესაბამისი კადრებით: ადმინისტრაციის უფროსი -1, ბუღალტერი-1, ვიზიტორთა სპეციალისტი-1.
8. მიზანშეწონილია, შეძენილი იქნას 20 ცალი ფოტოხაფანგი GSM სისტემის, ცეცხლსასროლი იარაღი რეინჯერებისათვის – 8 ცალი, ფარანი (თავზე დასამაგრებელი) – 17 ცალი, საველე აღჭურვილობა – 17 კომპლექტი, დურბინები – 17 ცალი, კარვები – 20 ცალი, დურბინები (გასაქირავებლად) – 20 ცალი, საძილე ტომარა – 20 ცალი, პირველადი დახმარების ჩანთები – 20 ცალი.

მუხლი 34. კვლევა-მონიტორინგის საქმიანობა

1. დაცული ტერიტორიების არსებობის ძირითად მიზანს ბიომრავალფეროვნების კონსერვაცია წარმოადგენს. აღნიშნულ საქმიანობას უძღვება ბუნებრივი რესურსების სპეციალისტი, რეინჯერებსა და დაცვის სამსახურის უფროსთან ერთად. რეგულარულ საქმიანობაში შედის ინფორმაციის შეგროვება დაცულ ტერიტორიაზე გავრცელებული ფლორისა და ფაუნის სახეობების შესახებ, მათი პოპულაციების რიცხოვნობის, მნიშვნელოვანი ეკოსისტემების და ჰაბიტატების მდგომარეობის შესახებ. მათ შორის მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ტყის ეკოსისტემის ფიტო-სანიტარულ მდგომარეობას, ფლორისა და ფაუნის სახეობების გავრცელების და გადაადგილების, ასევე, ბუნებრივად მიმდინარე კლიმატურ პირობებს.
2. რეგულარულად ხდება ფლორისა და ფაუნის სახეობებზე დაკვირვება და მათი დოკუმენტირება, რომლის დამუშავების შედეგად მზადდება ყოველწლიური სტატისტიკური მონაცემები და იგზავნება სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოში. გადამუშავებული ინფორმაცია კი მიეწოდება სსიპ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნულ სამსახურს. მონიტორინგი ხორციელდება მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციაში არსებული რესურსებით. მნიშვნელოვანია ახალი თანამშრომლებისათვის საჭირო კვალიფიკაციის ასამაღლებელი ღონისძიებების დაგეგმვა და განხორციელება. მონიტორინგის გასაუმჯობესებლად ასევე მნიშვნელოვანია სახელმძღვანელო დოკუმენტის შემუშავება აღრიცხვის მეთოდების, ვადების და იდენტიფიკაციის გზების მითითებით. დღეის მდგომარეობით მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციას გააჩნია 40

ფოტოხაფანგი. ნაკრძალებსა და აღკვეთილის ტერიტორიაზე ფოტოხაფანგების მიერ დაფიქსირებულია შველი, ტურა, მგელი, მაჩვი და ასევე სხვადასხვა სახეობის გარეული ცხოველები. შეიმჩნევა შვლის რიცხოვნობის მატება. მიზანშეწონილია, დამატებითი აღჭურვილობის შეძენა და ახალი მონიტორინგის სისტემის დანერგვა, რაც ასევე ხელს შეუწყობს დაცული ტერიტორიების სისტემის ერთობლივი მონაცემთა ბაზის ჩამოყალიბებას.

3. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციის მიერ მთელი წლის განმავლობაში მიმდინარეობს ტემპერატურული მონაცემების შესახებ ინფორმაციის შეგროვება, ასევე აღირიცხება არასისტემური მოვლენები (წყალმოვარდნა, წყალდიდობა და სხვა).

4. ყოველწლიურად, გაზაფხულისა და ზაფხულის პერიოდში მავნებლების და სოკოების და მცენარეების შესაბამის სავეგეტაციო პერიოდში მიმდინარეობს ტყის ფიტო-პათოლოგიური კვლევები ფიტო-სანიტარული მდგომარეობის შესწავლის მიზნით.

მუხლი 35. ეკოტურიზმი

1. ეკოტურიზმი და ვიზიტორთა მომსახურება:

ა) ყორულისა და ივრის აღკვეთილებში დანერგილია სამოყვარულო თევზჭერის სერვისი.

ბ) 2024 წლიდან ეკოტურისტულ სერვისებს დაემატა და ცივ-გომბორის აღკვეთილში საპიკნიკე და საკარვე ადგილების და ტურისტულ თავშესაფრების გაქირავების სერვისები, ტერიტორიაზე შესაძლებელია სალაშქრო, სამეცნიერო და საგანმანათლებლო ტურების მოწყობა.

2. დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით არსებობს შემდეგი სახის ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურა:

ა) ცივ-გომბორის აღკვეთილი: ადმინისტრაციული შენობა (ხის სახლი), საკონფერენციო დარბაზი, 2 საპიკნიკე ადგილი, 2 ტურისტული თავშესაფარი, 2 სველი წერტილი და 2 ცხენის დასაბმელი ადგილი. ასევე მოწყობილია 25 კმ სიგრძის საფეხმავლო ბილიკების ქსელი.

3. ტურისტული მოთხოვნის ანალიზი

ა) დაცულ ტერიტორიაზე, 2019 წლიდან დაიწყო ვიზიტორების აღრიცხვა, რომელთა აბსოლუტურ უმრავლესობას წარმოადგენდნენ ყორულისა და ივრის აღკვეთილებში (გარდა სამონადირეო მეურნეობებისათვის გადაცემული ტერიტორიებისა) სამოყვარულო და სპორტული თევზაობის მიზნით საქართველოს მოქალაქე ვიზიტორები.

ბ) 2024 წელს დაფიქსირდა 557 ვიზიტორი, რაც 2023 წლის მონაცემთან შედარებით (223 ვიზიტორი) გაზრდილია 2 – ჯერ.

ვიზიტორთა სტატისტიკა 2019-2024

დაცულ ტერიტორიებზე ვიზიტორთა სტატისტიკა 2019-2024წწ						
წელი	2019 წ.	2020 წ.	2021 წ.	2022 წ.	2023 წ.	2024 წ.
ვიზიტორთა რაოდენობა	22	94	157	187	223	557

გ) მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციაში გაზრდილია სამოყვარულო თევზჭერიდან მიღებული შემოსავლებიც,

2024 წელს სპორტული/სამოყვარულო თევზჭერიდან მიღებულმა შემოსავალმა შეადგინა 1690 ლარი, რაც 2023 წლის მონაცემებთან შედარებით (1115 ლარი) გაზრდილია 52 %-ით.

4. ეკოტურიზმის განვითარებასთან დაკავშირებული გამოწვევები:

ა) ადმინისტრაციას არ ჰყავს ვიზიტორთა მომსახურების სპეციალისტი და საჭიროა ერთი შტატის დამატება ეკოტურიზმის განვითარების მიმართულებით

ბ) არასაკმარისია საინფორმაციო მასალები ადმინისტრაციაში.

გ) ცივ-გომბორის აღკვეთილში მოეწყო ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურა, მიმდინარე ეტაპზე ადმინისტრაციას არ გააჩნია ინფრასტრუქტურის მოვლა პატრონობის გეგმა და მიზანშეწონილია აღნიშნული გეგმის მომზადება.

დ) ტუროპერატორებთან და სხვა დაინტერესებულ მხარეებთან სუსტია თანამშრომლობა;

ე) დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების და კულტურული მემკვიდრეობისათვის ღირებული მახასიათებლების მქონე ობიექტების შესახებ მონაცემთა ბაზა საჭიროებს განახლებას;

ვ) ადგილობრივი სერვისების მიმწოდებლების შესახებ მონაცემთა ბაზა საჭიროებს სრულყოფას და მომზადებას;

ზ) ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის შესახებ მონაცემთა ბაზა საჭიროებს სრულყოფას და მუდმივ განახლებას.

მუხლი 36. გარემოსდაცვითი განათლება

1. ადმინისტრაცია აქტიურად თანამშრომლობს დაცული ტერიტორიის მიმდებარედ არსებულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან. სკოლის მოსწავლეებისა და სტუდენტებისათვის იმართება ეკოსაგანმანათლებლო ლექცია-სემინარები და პრეზენტაციები დაცული ტერიტორიების მნიშვნელობისა და სარგებლის, ბიომრავალფეროვნების არსებული საფრთხეების, ბუნებრივი რესურსებით მდგრადი სარგებლობის, დაშვებული და აკრძალული ღონისძიებების შესახებ. ასევე ნარჩენების მართვის, ეკოლოგიური საფრთხეებისა და მათი პრევენციის თაობაზე.

2. ეკო-საგანმანათლებლო ღონისძიებების ფარგლებში იმართება სხვადასხვა სახის გასვლები, გამწვანებისა და დასუფთავების აქციები, გარემოს დაცვის თარიღების აღნიშვნა ე. წ. „მწვანე კალენდრის“ მიხედვით, ტარდება საინფორმაციო შეხვედრები სხვადასხვა ასაკობრივ და სამიზნე ჯგუფზე.

3. ადმინისტრაციის მიერ, გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლების მიზნით, განხორციელდა ეკოსაგანმანათლებლო აქტივობა და გარემოსდაცვითი ღონისძიებები. ლექცია-სემინარები სკოლის მოსწავლეებისთვის ჩატარდა დაცული ტერიტორიების მნიშვნელობის, გარემოს დაცვის, ბუნებაში ქცევის წესების და ა.შ. თემატიკით. ჩატარდა საინფორმაციო შეხვედრები ადგილობრივ მოსახლეობასთან.

4. 2024 წლის მდგომარეობით ადმინისტრაციის მიერ ჩატარდა 17 ეკო-საგანმანათლებლო აქტივობა, მათ შორის 7 ლექცია-სემინარი, 7 ეკო-ტური და 3 დასუფთავების აქცია აღნიშნულ ეკოღონისძიებებში მონაწილეობა მიიღო სულ 321-მა მონაწილემ, მათ შორის 223 მოსწავლე, 42 პედაგოგი და 55 დაინტერესებული პირი.

მარიამჯვრის დაცული ტერიტორიები – ეკოღონისძიებებში მონაწილეთა სტატისტიკა 2017-2024 წწ.								
წელი	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ეკოღონისძიებაში მონაწილეთა რაოდენობა	1036	691	466	101	403	413	646	321

5. ეკოსაგანმანათლებლო ქმედებების მართვა: ეკოსაგანმანათლებლო საქმიანობის მართვაზე უფლებამოსილია ბუნებრივი რესურსების უფროსი სპეციალისტი. ადმინისტრაციას ჰყავს ერთი შესაბამისი თანამშრომელი, რომლის ფუნქცია-მოვალეობებშიც შედის გარემოსდაცვითი აქტივობების, ეკოპროგრამებისა და ზოგადად ეკოსაგანმანათლებლო

საქმიანობების განხორციელება. ველზე აღნიშნული საქმიანობის განხორციელებაში ჩართულნი არიან რეინჯერებიც;

6. ეკოგანათლებასთან დაკავშირებული გამოწვევები და შესაძლებლობები:

ა) ეკოგანათლებისა და ინტერპრეტაციის სპეციალისტის არარსებობა;

ბ) არსებული გარემოსდაცვითი პროგრამების დახვეწა და სრულ შეთავაზებად ჩამოყალიბება. სისტემური მუშაობა მოსახლეობის სხვადასხვა ჯგუფთან;

გ) უფრო აქტიური მუშაობა დაცული ტერიტორიების ვიზიტორებთან;

დ) მჭიდრო კონტაქტი საგანმანათლებლო ორგანიზაციებთან;

ე) ერთიანი საინფორმაციო ბაზის შექმნა ეკოლოგიურ-საგანმანათლებლო საქმეში გამოცდილების გაზიარების მიზნით, როგორც ქვეყნის, ასევე საერთაშორისო დონეზე; აუცილებელი ორგანიზაციულ-მატერიალური ბაზის ფორმირება;

ვ) ნორჩი რეინჯერის პროგრამის მიხედვით არაფორმალური საგანმანათლებლო აქტივობების დანერგვა და განხორციელება სამიზნე ჯგუფების მიხედვით.

ზ) რეინჯერთა გადამზადება ეკოგანათლებასა და ინტერპრეტაციაში, მათი აქტიური ჩართვა საინტერპრეტაციო-საგანმანათლებლო საქმიანობებში.

თ) შესაბამისი ფინანსების მოზიდვა და სკოლის მოსწავლეებისა და სტუდენტების გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლების მიზნით ეკოსაგანმანათლებლო ტურების ორგანიზება დაცულ ტერიტორიებზე, ბუნებაში ქცევის შესაბამისი ცოდნის მიღებისა და საჭირო უნარ-ჩვევების გამომუშავების მიზნით;

ი) ეკოსაგანმანათლებლო ქმედებების განხორციელება, რაც ეფექტური საშუალებაა დაცულ ტერიტორიებზე პოზიტიური განწყობის შესაქმნელად. ეს ამავე დროს შესაბამისობაშია ადმინისტრაციის მიერ საზოგადოების ცნობიერების ამაღლების მიზნებსა და პროგრამებთან;

კ) სპეციალური გარემოსდაცვითი ღონისძიებების ორგანიზება ე.წ. „მწვანე კალენდრის“ მიხედვით, რომელიც დაკავშირებულია ბუნებასა და გარემოს დაცვასთან. საჭიროა არსებული ეკოსაგანმანათლებლო პროგრამების დახვეწა და ქმედებების განხორციელებისათვის სპეციალური კადრების გადამზადება;

მუხლი 37. საზოგადოებასთან ურთიერთობა

1. საზოგადოებასთან ურთიერთობას ახორციელებს სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მარკეტინგისა და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახური, ადმინისტრაციის დირექტორისა და სხვა თანამშრომლების ჩართულობით. საზოგადოებასთან ურთიერთობის პოლიტიკას განსაზღვრავს სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო. საზოგადოებასთან ურთიერთობა ხორციელდება საინფორმაციო მასალების გამოყენებით, სსიპ – დაცული ტერიტორიების ვებ-გვერდის – www.apa.gov.ge, სოციალური ქსელებისა და სხვა საშუალებებით.

2. ბოლო წლებში სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო მიმდინარე ადმინისტრაციული და საჯარო ინფორმაციის გავრცელებას ახორციელებს სხვადასხვა პორტალების მეშვეობით. სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტოს აქვს ლოგო, რომელიც აერთიანებს ყველა დაცულ ტერიტორიას ეროვნული პარკების სახელწოდების ქვეშ. კომუნიკაცია მიმდინარეობს ეროვნული პარკების ვებ გვერდის მეშვეობით და ასევე სოციალური მედიის საშუალებით (Facebook, Instagram, Twiter), ასევე აქტიურად ხდება youtube-ის გამოყენება. ადმინისტრაციის მიერ ხორციელდება ადგილობრივ მოსახლეობასთან მჭიდრო თანამშრომლობა და მუდმივი კონტაქტი.

მუხლი 38. მენეჯმენტი და ადმინისტრაცია

1. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალს, ცივ-გომბორის, ყორულის და ივრის აღკვეთილებს მართავს მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაცია.
2. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციაში სულ დასაქმებულია 17 თანამშრომელი. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციას ხელმძღვანელობს დირექტორი. ადმინისტრაცია დაკომპლექტებულია შემდეგი სამტატო ერთეულებით: 1 ბუნებრივი რესურსების უფროსი სპეციალისტი, 1 დაცვის განყოფილების უფროსი, 1 უბნის უფროსი რეინჯერი და 13 რეინჯერი;
3. თანამშრომელთა კვალიფიკაცია:
 - ა) თანამშრომლების საკვალიფიკაციო მოთხოვნები გაწერილია და დამტკიცებულია სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტოს თავმჯდომარის ბრძანებით;
 - ბ) თანამშრომელთა დასაქმება ხდება კონკურსის საფუძველზე. საკონკურსო კომისია წარმოდგენილია სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტოს თანამშრომლების მიერ;
 - გ) თანამშრომლების კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით არ არსებობს გაწერილი სწავლების პროგრამა, რომელიც სავალდებულო იქნება როგორც ახლად მიღებული თანამშრომლებისათვის, ასევე მოქმედი თანამშრომლებისთვის;
 - დ) თანამშრომლების ცვლილებასთან დაკავშირებით გასათვალისწინებელია მათი პროფესიული განვითარებაც, რაც გულისხმობს იმას, რომ საჭიროა არსებობდეს გარკვეული პროგრამა, რომლის მიზანიც იქნება ახალი თანამშრომლების გადამზადება;
 - ე) თანამშრომელთა კვალიფიკაციის ამაღლების საკითხი სისტემის დონეზე საჭიროებს დამატებით კვლევას და ძირითადი საჭიროებების გამოვლენას თანამშრომლების გადამზადების კუთხით;
4. ინფრასტრუქტურა და აღჭურვილობა:
 - ა) მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციის კუთვნილი ინფრასტრუქტურა დღესდღეობით საჭიროებს განვითარებას და განახლებას;
 - ბ) ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორია: ახლადშენებული სარეინჯეროა, რომელიც ასრულებს დროებით ადმინისტრაციული შენობის ფუნქციას და 2 ტურისტული თავშესაფარია (თითო – 10 კაცს დაიტევს);
 - გ) ყორულის აღკვეთილში მოწყობილია 25 კმ-ის სიგრძის ტურისტული ბილიკი;
 - დ) ადმინისტრაციის სამუშაო სივრცე ამჟამად განთავსებულია საგარეჯოს მუნიციპალიტეტის შენობაში. ოფისში 3 პორტატული კომპიუტერია, და 2 ლეპტოპი (1 ახალი). საჭიროა აღნიშნული კომპიუტერების ახლებით ჩანაცვლება და კომპიუტერების და ლეპტოპების დამატება ცივ-გომბორის აღკვეთილის ნაწილისათვის დამატებითი საოფისე (მინიმუმ 6 კომპიუტერი: და სავსე აღჭურვილობის შეძენა, რათა გაუმჯობესდეს თანამშრომლების სამუშაო გარემო და ამაღლდეს მათი მუშაობის ეფექტურობა.
 - ე) შენობებს არ აქვთ მუდმივი წყალმომარაგება. ადმინისტრაციას სარგებლობაშია 5 ავტომობილი, სატრანსპორტო აღჭურვილობის კუთხით ადმინისტრაციას ყოველდღიური საქმიანობების განსახორციელებად ესაჭიროება ავტოპარკის განახლება.
 - ვ) ადმინისტრაციას ერიცხება ამ დროისათვის 1 ამორტიზირებული (ფინური ტიპის) ადმინისტრაციის შენობა მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ტერიტორიაზე, 1 სარეინჯერო ყორულის აღკვეთილის ტერიტორიაზე და 1 ახლადშენებული სარეინჯერო ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე, სადაც ასევე აშენებულია და 2 ტურისტული თავშესაფარი, ტურისტული ბილიკები, საერთო სიგრძით 25 კმ, მოწყობილი შესატყვისი ტურისტული ინფრასტრუქტურით: საცეცხლურები, საპიკნიკეებით და სხვ.
 - ზ) დაცვის სამსახურის და ბუნებრივი რესურსების კვლევისა და მონიტორინგის საქმიანობისათვის ადმინისტრაციის სარგებლობაში 2 ლეპტოპი და 2 ძველი და 1 ახალი

პორტატული კომპიუტერი, 1 ფოტოაპარატი, 1 დურბინი, 2 ცალი GPS – გეოსაინფორმაციო აპარატები და 14 ფოტოხაფანგი, რომელთაგან ნახევარი გამოსულია მწყობრიდან პროგრამული გამოუსწორებელი ხარვეზებით. მიზანშეწონილია, ახალ დამატებით ტერიტორიებზე მენეჯმენტის ქმედებების განსახორციელებლად ადმინისტრაციის ტექნიკური აღჭურვილობით გაძლიერება და განახლება.

თ) გასაუმჯობესებელია სატელეფონო და ინტერნეტკავშირი.

5. დაფინანსების წყარო: ადმინისტრაციის დაფინანსება ძირითადად ხორციელდება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან და სსიპ – დაცული ტერიტორიის სააგენტოს კანონმდებლობით ნებადართული სხვა (საკუთარი) შემოსავლებიდან. დამატებით, დაფინანსება ასევე ხორციელდებოდა სხვადასხვა წყაროებიდან (მ.შ. დონორი ორგანიზაციებიდან).

დაფინანსება 2021-2024

დაცული ტერიტორიების დაფინანსება 2021-2024 წწ (ლარი)				
დაფინანსების წყაროები	2021	2022	2023	2024
სახელმწიფო ბიუჯეტი	125785.38	253968.26	189755.33	313844.99
კანონმდებლობით ნებადართული (საკუთარი) შემოსავლები	53842.57	74424.59	135510.53	330146.17
სხვა წყაროები (მ.შ. დონორები)	22898.05	25635.83	23843.15	18963.64
სულ	202526	354028.68	349109.01	662654.8

თავი V დაცული ტერიტორიებზე დაშვებული საქმიანობები

მუხლი 39. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალში დაშვებული საქმიანობა

1. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალში საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული დაცვის რეჟიმის განხორციელებისათვის საჭიროა შემდეგი აუცილებელი ღონისძიებების გატარება და აკრძალულია ყოველგვარი საქმიანობა გარდა:

ა) არამანიპულაციური სამეცნიერო კვლევა, ბიომრავალფეროვნების აღრიცხვა და მონიტორინგი;

ბ) ეკოსაგანმანათლებლო საქმიანობა და ამ მიზნისთვის შესაბამისი ინფრასტრუქტურის მოწყობა (ეკოსაგანმანათლებლო ბილიკის მოწყობა შეიძლება მოიცავდეს უსაფრთხოების დაცვის მიზნით მცირე ინფრასტრუქტურულ ელემენტებს, ასევე შემეცნებით, ბიომრავალფეროვნების საინტერპრეტაციო, საინფორმაციო, გამაფრთხილებელ და სხვა საშუალებებს);

გ) დაცვის ღონისძიებების გატარება (დაცვის ინფრასტრუქტურა და სახანძრო პირსების მოწყობა, მავნებლებთან ბიოლოგიური მეთოდებით ბრძოლა, ადმინისტრაციის თანამშრომლების საპატრულო ბილიკებზე ფეხით, ცხენით და/ან ავტოსატრანსპორტო საშუალებებით გადაადგილება, არსებული საპატრულო ბილიკების და გზების შეკეთება);

დ) სტიქიური უბედურების, კატასტროფისა და საგანგებო მდგომარეობის დროს, სამსახურებრივი მოვალეობების განხორციელების მიზნით, ადმინისტრაციის პერსონალის ავტო-მოტო და საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებებით გადაადგილება;

ე) არამანიპულაციური სამეცნიერო კვლევის ჩატარებისა და ბიომრავალფეროვნების აღრიცხვის და მონიტორინგის მიზნით, ასევე ეკოსაგანმანათლებლო ბილიკზე ვიზიტორთა გადაადგილება ფეხით, ცხენით და ველოსიპედით.

2. მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ტერიტორიაზე, ადმინისტრაციასთან შეთანხმებით, დაშვებულია დრონითა და ფოტოხაფანგით გადაღება.

მუხლი 40. ცივ-გომბორის აღკვეთილში დაშვებული საქმიანობა

1. ცივ-გომბორის აღკვეთილში საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული დაცვის რეჟიმის განხორციელებისათვის საჭიროა შემდეგი აუცილებელი ღონისძიებების გატარება და აკრძალულია ყოველგვარი საქმიანობა გარდა:

- ა) ტერიტორიაზე ეკოლოგიური წონასწორობის შენარჩუნება;
- ბ) ტერიტორიაზე არსებული ეკოსისტემისა და მის ფარგლებში გავრცელებულ გარეულ ცხოველთა და ველურ მცენარეთა სახეობების დაცვა, მოვლა და აღდგენა;
- გ) ტყის ეკოსისტემების დაცვა, მოვლა და აღდგენა;
- დ) არამანიპულაციური და მანიპულაციური სამეცნიერო კვლევა;
- ე) საგანმანათლებლო საქმიანობა;
- ვ) საგანმანათლებლო და სამეცნიერო საქმიანობის მიზნით, შეზღუდული რაოდენობის საკვებრიუმო მასალის შეგროვება;
- ზ) დაცვისა და ეკოტურიზმისათვის აუცილებელი ინფრასტრუქტურის შექმნისა და მისით სარგებლობისა, მათ შორის:
 - ზ.ა) საპიკნიკე ფანჩატურის მოწყობა (სიგრძე – არანაკლებ 4 მ-ისა, სიგანე – არანაკლებ 3 მ-ისა და სიმაღლე – არანაკლებ 2,3 მ-ისა);
 - ზ.ბ) კოტეჯის/ტურისტული თავშესაფრების მოწყობა (სიგრძე – არანაკლებ 4 მ-ისა, სიგანე – არანაკლებ 3 მ-ისა, სიმაღლე – არანაკლებ 3 მ-ისა) და მათთან ერთად სამზარეულოს (ასეთის აუცილებლობის შემთხვევაში) მოწყობა (სიმაღლე – არანაკლებ 2,5 მ-ისა, სიგანე – არანაკლებ 3 მ-ისა და სიგრძე – არანაკლებ 5 მ-ისა);
 - ზ.გ) კაფეტერიის მოწყობა (სიგრძე – არანაკლებ 15 მ-ისა, სიგანე – არანაკლებ 6 მ-ისა, სიმაღლე – არანაკლებ 3,5 მ-ისა);
 - ზ.დ) სველი წერტილების მოწყობა (სიგრძე – არანაკლებ 3 მ-ისა, სიგანე – არანაკლებ 3 მ-ისა, სიმაღლე – არანაკლებ 2,5 მ-ისა);
 - ზ.ე) დამხმარე ნაგებობის (სამზარეულო, დამხმარე ტექნიკური ნაგებობა, შენობა სამედიცინო პუნქტის, დაცვისა და თანამშრომლების განთავსებისათვის) მოწყობა (სიგრძე – არანაკლებ 5 მ-ისა, სიგანე – არანაკლებ 4 მ-ისა, სიმაღლე – არანაკლებ 3 მ-ისა);
 - ზ.ვ) „ზ.ა“ – „ზ.ე“ ქვეპუნქტებით განსაზღვრული ინფრასტრუქტურის სიმაღლე არ უნდა აღემატებოდეს 10 მ-ს;
- თ) აღდგენითი ღონისძიებების განხორციელების მიზნით მუდმივი და დროებითი სანერგეების მოწყობა და ცხოველთა სამყაროს აღდგენის მიზნით ვოლიერების მოწყობა;
- ი) სტიქიური უბედურებების, კატასტროფის, საგანგებო მდგომარეობისა და აღდგენითი სამუშაოების დროს, სამსახურებრივი მოვალეობის განხორციელების მიზნით, ტერიტორიაზე ავტო, მოტო და საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებებით გადაადგილება;
- კ) მონიტორინგის სამუშაოთა წარმოება;
- ლ) ბუნებრივი რესურსების აღრიცხვა;
- მ) გზებზე ტრანსპორტით გადაადგილება;
- ნ) ვიზიტორთა ყოფნა და გადაადგილება;
- ო) გზების მოვლა, ბილიკების მოვლა და მოწყობა;
- პ) ბილიკებზე ცხენით, ველოსიპედითა და ფეხით გადაადგილება;
- ჟ) ცივ-გომბორის აღკვეთილის მიმდებარე დასახლებული პუნქტების მოსახლეობის პირადი მოხმარებისათვის, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, არამერქნული

რესურსებით სარგებლობა, ტყის მერქნიანი მცენარეების პროდუქტებით სარგებლობა, ხის მეორეხარისხოვანი მასალებით სარგებლობა, „ტყითსარგებლობის წესის შესახებ“ დებულების დამტკიცების თაობაზე” საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 18 მაისის №221 დადგენილებით დამტკიცებული „დებულება ტყითსარგებლობის წესის“ 89-ე მუხლით განსაზღვრული სოციალური დანიშნულების ჭრის შედეგად მიღებული მერქნით სარგებლობა (არსებული რესურსის გათვალისწინებით, გამოყოფილი ტყეკაფიდან ერთ კომლზე გაიცემა არაუმეტეს 7 მ³ საშუალო მერქნისა), მოვება (ტყით დაუფარავ ფართობში), საქონლის სატრანსპორტო გადარეკვა იმ შემთხვევაში, თუ საქონლის გადარეკვა სხვა მხრიდან შეუძლებელია; თიბვა, საფუტკრეების მოწყობა, სოკოს, ხილ-კენკრის შეგროვება, „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-12 მუხლის 2^ე პუნქტით განსაზღვრული სპეციალური დანიშნულებით სარგებლობა და საქართველოს ტყის კოდექსის 37-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა.გ“ ქვეპუნქტით განსაზღვრული განსაკუთრებული დანიშნულებით ტყით სპეციალური სარგებლობა;

რ) აქტიური დაცვის ღონისძიებების გატარებისა (დაცვის ინფრასტრუქტურისა და სახანძრო პირების მოწყობა, მავნებლებთან ბიოლოგიური მეთოდებით ბრძოლა);

ს) კანონმდებლობით დაშვებული სხვა საქმიანობა.

2. „სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების ლიცენზიის გაცემის წესისა და პირობების შესახებ დებულების დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2005 წლის 11 აგვისტოს №136 დადგენილებით დამტკიცებული დებულების 2¹ მუხლით განსაზღვრულ შემთხვევებში დაშვებულია მიწისქვეშა წყლებით სარგებლობა.

3. ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე, ადმინისტრაციასთან შეთანხმებით, დაშვებულია დრონითა და ფოტოხაფანგით გადაღება.

მუხლი 41. ყორულის აღკვეთილში დაშვებული საქმიანობა

1. ყორულის აღკვეთილში საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული დაცვის რეჟიმის განხორციელებისათვის საჭიროა შემდეგი აუცილებელი ღონისძიებების გატარება და აკრძალულია ყოველგვარი საქმიანობა გარდა:

ა) ტერიტორიაზე ეკოლოგიური წონასწორობის შენარჩუნება;

ბ) ტერიტორიაზე არსებული ეკოსისტემებისა და მის ფარგლებში გავრცელებულ გარეულ ცხოველთა და ველურ მცენარეთა სახეობების დაცვა, მოვლა და აღდგენა;

გ) ტყის ეკოსისტემების დაცვა, მოვლა და აღდგენა;

დ) არამანიპულაციური და მანიპულაციური სამეცნიერო კვლევა;

ე) საგანმანათლებლო საქმიანობა;

ვ) საგანმანათლებლო და სამეცნიერო საქმიანობის მიზნით შეზღუდული რაოდენობის საჭერბარიუმო მასალის შეგროვება;

ზ) დაცვის, ტურისტული და რეკრეაციული ინფრასტრუქტურის შექმნა და მოწყობა;

თ) აღდგენითი ღონისძიებების განხორციელების მიზნით მუდმივი და დროებითი სანერგეების მოწყობა და ცხოველთა სამყაროს აღდგენის მიზნით ვოლიერების მოწყობა;

ი) სტიქიური უბედურების, კატასტროფის, საგანგებო მდგომარეობისა და აღდგენითი სამუშაოების დროს, სამსახურებრივი მოვალეობის განხორციელების მიზნით, ტერიტორიაზე ავტო-მოტო და საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებებით გადაადგილება;

კ) მონიტორინგის სამუშაოთა წარმოება;

ლ) საკადასტრო სამუშაოთა განხორციელება;

მ) ბუნებრივი რესურსების აღრიცხვა;

ნ) გზებზე ტრანსპორტით გადაადგილება;

- ო) ვიზიტორთა ყოფნა და გადაადგილება;
 - პ) გზებისა და ბილიკების მოვლა და მოწყობა;
 - ჟ) ადმინისტრაციასთან შეთანხმებით, დრონით და ფოტოხაფანგებით გადაღება;
 - რ) ყორულის აღკვეთილის მიმდებარე დასახლებული პუნქტების მოსახლეობის პირადი მოხმარებისათვის, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, არამერქნული რესურსებით სარგებლობა, ტყის მერქნიანი მცენარეების პროდუქტებით სარგებლობა, ხის მეორეხარისხოვანი მასალებით სარგებლობა, მოვება (ტყით დაუფარავ ფართობში), საქონლის სატრანზიტო გადარეკვა იმ შემთხვევაში, თუ საქონლის გადარეკვა სხვა მხრიდან შეუძლებელია; ცხოველთა სამყაროსათვის დამატებითი საკვების შექმნის მიზნით, ხვნა-თესვა და საკვებური მოედნების მოწყობა, თიბვა, სოკოს, ხილ-კენკრის შეგროვება, საფუტკრეების მოწყობა, ასევე „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-12 მუხლის 2⁶ პუნქტით განსაზღვრული სპეციალური დანიშნულებით სარგებლობა და საქართველოს ტყის კოდექსის 37-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა.გ“ ქვეპუნქტით განსაზღვრული განსაკუთრებული დანიშნულებით ტყით სპეციალური სარგებლობა, აგრეთვე საქართველოს კანონმდებლობით დაშვებული სხვა საქმიანობა.
 - ს) კანონმდებლობით დაშვებული სხვა საქმიანობა.
2. მენეჯმენტის გეგმის მე-4 მუხლით განსაზღვრული მიზნებისა და ყორულის აღკვეთილის უნიკალური ბიომრავალფეროვნების გრძელვადიანი კონსერვაციის მიზნებიდან გამომდინარე, ყორულის აღკვეთილის ტერიტორიაზე აკრძალულია ნადირობა, გარდა მენეჯმენტის გეგმის დამტკიცების მომენტისთვის ტერიტორიაზე არსებული სამონადირეო მეურნეობის ფარგლებში ნადირობისა. არსებულ სამონადირეო მეურნეობაში დაშვებულია მდგრადი ნადირობა, სამონადირეო მეურნეობის სპეციალური ლიცენზიის მფლობელთან შეთანხმებით, სამონადირეო მეურნეობის მართვის გეგმისა და კანონმდებლობით დადგენილი წესით. სალიცენზიო ვადის ამოწურვის შემდეგ ყორულის აღკვეთილის მთელ ტერიტორიაზე იკრძალება სამონადირეო საქმიანობა. დასაშვებია, კანონმდებლობით დადგენილი წესით, გარეულ ცხოველთა რეგულირება მხოლოდ ყორულის აღკვეთილის კონსერვაციული მიზნებიდან გამომდინარე.
3. ყორულის აღკვეთილის ტერიტორიაზე დაშვებულია „სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების ლიცენზიის გაცემის წესისა და პირობების შესახებ დებულების დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2005 წლის 11 აგვისტოს №136 დადგენილებით დამტკიცებული დებულების 2¹ მუხლით განსაზღვრულ შემთხვევებში მიწისქვეშა წყლებით სარგებლობა.
4. ყორულის აღკვეთილის ტერიტორიაზე, ადმინისტრაციასთან შეთანხმებით, დაშვებულია დრონითა და ფოტოხაფანგით გადაღება.

მუხლი 42. ივრის აღკვეთილში დაშვებული საქმიანობა

1. ივრის აღკვეთილში საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული დაცვის რეჟიმის განხორციელებისათვის საჭიროა შემდეგი აუცილებელი ღონისძიებების გატარება და აკრძალულია ყოველგვარი საქმიანობა გარდა:
- ა) ტერიტორიაზე ეკოლოგიური წონასწორობის შენარჩუნება;
 - ბ) ტერიტორიაზე არსებული ეკოსისტემებისა და მის ფარგლებში გავრცელებულ გარეულ ცხოველთა და ველურ მცენარეთა სახეობების დაცვა, მოვლა და აღდგენა;
 - გ) ტყის ეკოსისტემების დაცვა, მოვლა და აღდგენა;
 - დ) არამანიპულაციური და მანიპულაციური სამეცნიერო კვლევა;
 - ე) საგანმანათლებლო საქმიანობა;

- ვ) საგანმანათლებლო და სამეცნიერო საქმიანობის მიზნით შეზღუდული რაოდენობის საჰერბარიუმო მასალის შეგროვება;
- ზ) დაცვის, ტურისტული და რეკრეაციული ინფრასტრუქტურის შექმნა და მოწყობა;
- თ) აღდგენითი ღონისძიებების განხორციელების მიზნით მუდმივი და დროებითი სანერგეების მოწყობა და ცხოველთა სამყაროს აღდგენის მიზნით ვოლიერების მოწყობა;
- ი) სტიქიური უბედურების, კატასტროფის, საგანგებო მდგომარეობისა და აღდგენითი სამუშაოების დროს, სამსახურებრივი მოვალეობის განხორციელების მიზნით, ტერიტორიაზე ავტო-მოტო და საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებებით გადაადგილება;
- კ) მონიტორინგის სამუშაოთა წარმოება;
- ლ) საკადასტრო სამუშაოთა განხორციელება;
- მ) ბუნებრივი რესურსების აღრიცხვა;
- ნ) გზებზე ტრანსპორტით გადაადგილება;
- ო) ვიზიტორთა ყოფნა და გადაადგილება;
- პ) გზებისა და ბილიკების მოვლა და მოწყობა;
- ჟ) ადმინისტრაციასთან შეთანხმებით, დრონით და ფოტოხაფანგებით გადაღება;
- რ) ივრის აღკვეთილის მიმდებარე დასახლებული პუნქტების მოსახლეობის პირადი მოხმარებისათვის, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, არამერქნული რესურსებით სარგებლობა, ტყის მერქნიანი მცენარეების პროდუქტებით სარგებლობა, ხის მეორეხარისხოვანი მასალებით სარგებლობა, მოვება (ტყით დაუფარავ ფართობში), საქონლის სატრანზიტო გადარეკვა იმ შემთხვევაში, თუ საქონლის გადარეკვა სხვა მხრიდან შეუძლებელია; ცხოველთა სამყაროსათვის დამატებითი საკვების შექმნის მიზნით, ხენათესვა და საკვებური მოედნების მოწყობა, თიბვა, სოკოს, ხილ-კენკრის შეგროვება, საფუტკრეების მოწყობა, ასევე „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-12 მუხლის 2^ე პუნქტით განსაზღვრული სპეციალური დანიშნულებით სარგებლობა და საქართველოს ტყის კოდექსის 37-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა.გ“ ქვეპუნქტით განსაზღვრული განსაკუთრებული დანიშნულებით ტყით სპეციალური სარგებლობა, აგრეთვე საქართველოს კანონმდებლობით დაშვებული სხვა საქმიანობა.
- ს) კანონმდებლობით დაშვებული სხვა საქმიანობა.
2. მენეჯმენტის გეგმის მე-4 მუხლით განსაზღვრული მიზნებისა და ივრის აღკვეთილის უნიკალური ბიომრავალფეროვნების გრძელვადიანი კონსერვაციის მიზნებიდან გამომდინარე, ივრის აღკვეთილის ტერიტორიაზე აკრძალულია ნადირობა, გარდა მენეჯმენტის გეგმის დამტკიცების მომენტისთვის ტერიტორიაზე არსებული სამონადირეო მეურნეობის ფარგლებში ნადირობისა. არსებულ სამონადირეო მეურნეობაში დაშვებულია მდგრადი ნადირობა, სამონადირეო მეურნეობის სპეციალური ლიცენზიის მფლობელთან შეთანხმებით, სამონადირეო მეურნეობის მართვის გეგმისა და კანონმდებლობით დადგენილი წესით. სალიცენზიო ვადის ამოწურვის შემდეგ ივრის აღკვეთილის მთელ ტერიტორიაზე იკრძალება სამონადირეო საქმიანობა. დასაშვებია, კანონმდებლობით დადგენილი წესით, გარეულ ცხოველთა რეგულირება მხოლოდ ივრის აღკვეთილის კონსერვაციული მიზნებიდან გამომდინარე.
3. ივრის აღკვეთილის ტერიტორიაზე დაშვებულია „სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების ლიცენზიის გაცემის წესისა და პირობების შესახებ დებულების დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2005 წლის 11 აგვისტოს №136 დადგენილებით დამტკიცებული დებულების 2¹ მუხლით განსაზღვრულ შემთხვევებში მიწისქვეშა წყლებით სარგებლობა.
4. ივრის აღკვეთილის ტერიტორიაზე, ადმინისტრაციასთან შეთანხმებით, დაშვებულია დრონითა და ფოტოხაფანგით გადაღება.

თავი VI. მენეჯმენტის გეგმის პროგრამები

მუხლი 43. მენეჯმენტის გეგმის პროგრამები

1. მენეჯმენტის გეგმა მოიცავს მართვის შვიდ პროგრამას:
 - ა) ბიომრავალფეროვნების კონსერვაცია და მონიტორინგი;
 - ბ) ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენება;
 - გ) პატრულირება და კანონალსრულება;
 - დ) ეკოტურიზმი;
 - ე) გარემოსდაცვითი განათლება;
 - ვ) საზოგადოებასთან ურთიერთობა;
 - ზ) ადმინისტრაციის განვითარება;
2. მენეჯმენტის გეგმის აღნიშნული პროგრამების მიზნები და ქმედებები ესადაგება ძირითად პირდაპირ და არაპირდაპირ საფრთხეებს, გამოწვევებსა და მენეჯმენტის შეზღუდვებს, რომლებიც აღწერილია სიტუაციურ ანალიზში.

მუხლი 44. ბიომრავალფეროვნების კონსერვაცია და მონიტორინგი

მიზანი 1: ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგის სისტემის გაუმჯობესება, არსებული მონაცემთა ბაზის დახვეწა და შედეგების მენეჯმენტში პროცესებში ინტეგრირება.

ინდიკატორი 1: 2027 წლისათვის მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციას აქვს და იყენებს ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგის დახვეწილ სისტემას და გაუმჯობესებულ მონაცემთა ბაზას, რაც ხელს შეუწყობს მენეჯმენტის ეფექტურობის გაზრდას.

საბაზისო ინფორმაცია: ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგის არსებული პრაქტიკა, რომელსაც აქვს სისტემური ხასიათი და შესაბამისი კვლევების ანგარიშები.

1. ადმინისტრაციის მიერ ხორციელდება ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგი, რომელიც მოიცავს ფლორისა და ფაუნის სახეობების აღრიცხვასა და მათი პოპულაციების მდგომარეობის შეფასებას, ამასთანავე, სისტემატიურად მიმდინარეობს მეტეოროლოგიური, კერძოდ კი ტემპერატურული მონაცემებისა და არასისტემური მოვლენების დოკუმენტირება. ყოველწლიურად, გაზაფხულიდან შემოდგომამდე, ხორციელდება ფიტო-პათოლოგიური კვლევები.

2. ადმინისტრაცია ხელს უწყობს მეცნიერებს სამეცნიერო კვლევების განხორციელებაში, რომლებშიც ჭარბობს ბოტანიკური და ზოოლოგიურ-ენტომოლოგიური კვლევები.

N	აქტივობა	ინდიკატორი	დადასტურების წყარო	საბაზისო ინფორმაცია	პასუხისმგებელი ორგანიზაცია
1.1	მნიშვნელოვანი ჰაბიტატების გამოვლენა, სავლე შესწავლა და მონიტორინგი (ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიის ჩათვლით)	იდენტიფიცირებულია ჰაბიტატების რაოდენობა და დატანილია რუკაზე	ზურმუხტის ქსელის რუკა;	კვალიფიციური ექსპერტების ანგარიშები და სახეობათა კონსერვაციის ცენტრის Nacres – ის ექსპერტების ანგარიში	დონორი, კვლევითი ორგანიზაცია
1.2	ჭალის ტყეების მონიტორინგი და კლიმატის ცვლილების პირობებში მათი მდგომარეობის შეფასება	მონიტორინგის ანგარიშები	შერჩევით გადამოწმებული მონიტორინგის სავლე მონაცემები	არსებული ანგარიშები	სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტოსა და ადმინისტრაციის სპეციალისტები, დონორი

1.3	კავკასიური ფიჭვის (<i>Pinus sosnowskiy Nakai.</i>) გავრცელების არეალისა და იშვიათი ფორმის ხეების იდენტიფიცირება	კლიმატის ცვლილებების ზემოქმედება ტყის ეკოსისტემებზე მონიტორინგის შედეგები	არსებული მონაცემების ველზე შერჩევით გადამოწმების მასალები	არსებული ანგარიშები და სამეცნიერო ლიტერატურა	დონორი, კვლევითი ორგანიზაცია
1.4	წითელი ნუსხით დაცულ ძუძუმწოვარ ცხოველთა სახეობის (მათ შორის მურა დათვი (<i>Ursus arctos</i>) და ფოცხვერი (<i>Lynx lynx</i>) მონიტორინგი	კვლევისა და მონიტორინგის ანგარიშები	მონიტორინგის სავსე მონაცემებისა და ფოტოხაფანგების მასალების გამოყენებით მომზადებული მონიტორინგის მასალები.	გასული წლების კვლევები	დონორი, კვლევითი ორგანიზაცია, ადმინისტრაცია
1.5	ზოგიერთი სახეობის „წითელი ნუსხის“ მერქნიანი მცენარეების (უთხოვარი (<i>Taxus baccata L.</i>), ჭალის მუხა (<i>Quercus pedunculifolia L.</i>) და მაღალმთის მუხა (<i>Quercus macranthera C. Koch.</i>) ბუნებრივი განახლების კვლევა და მათი მდგომარეობის მონიტორინგი	მონიტორინგის ანგარიშები, დარუკებული არეალები	ბუნებრივი განახლების კვლევა და მათი მდგომარეობის მონიტორინგის მასალები	ადმინისტრაციის ანგარიშები, ტყის მართვის გეგმა	ადმინისტრაცია
1.6	დურაჯისა (<i>Alectorius chukar</i>) და კოლხური ხოხბის (<i>Phasianus colchicus</i>) საბინადრო გარემოს შეფასება და მათი მონიტორინგი	მონიტორინგის ანგარიშები, დარუკებული არეალი	მონიტორინგის სავსე მასალები და დოკუმენტაცია	ადმინისტრაციის ანგარიშები და „ბუნების მატთანე“	დონორი, ადმინისტრაცია
1.7	მეტეოროლოგიური მონაცემების შეგროვება და ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგის შედეგების ანალიზში მათი გათვალისწინება	მეტეოროლოგიური მონაცემების ანგარიშები	მონიტორინგის შედეგების დოკუმენტაცია	ადმინისტრაციის ანგარიშები და „ბუნების მატთანე“	ადმინისტრაცია
1.8	სტიქიური მოვლენების (ქარქვევები, ქარიშხალი, ზვავი, წყალდიდობა წყალმოვარდნა, ღვარცოფი და სხვ.) აღრიცხვა	შესაბამისი ანგარიშები	შესაბამისი ანგარიშის აღრიცხვის მასალები	ადმინისტრაციის ანგარიშები და „ბუნების მატთანე“	ადმინისტრაცია
1.9	ფოტოხაფანგების მასალების მონაცემთა ბაზის შექმნა, ანალიზი	მოქმედი და განახლებული მონაცემთა ბაზა	ფოტო და ვიდეო მასალები და აღრიცხვის უწყისები	არსებული მონაცემები	სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტოსა და ადმინისტრაციის სპეციალისტები

1.10	ბიომრავალფეროვნების კვლევისა და მონიტორინგის შედეგად მიღებული მასალების პირველადი დამუშავება და ანალიზი	მონიტორინგის პირველადი, დამუშავებული მასალები	ბიომრავალფეროვნების კვლევისა და მონიტორინგის მასალების შერჩევით გადამოწმება	ადმინისტრაციის თანამშრომლების არსებული გამოცდილება და ანგარიშები	დონორი/ თანამშრომლების გადამზადება
1.11	მტაცებელი და ლეშიჭამია ფრინველების კვლევა	მონიტორინგის პირველადი, დამუშავებული მასალები	მონიტორინგის დამუშავებული მასალების შესწავლა	ანგარიშები	დონორი/ თანამშრომლების გადამზადება
1.12	მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ყორულისა და ივრის აღკვეთილის ტყეების დეტალური ინვენტარიზაცია და ტყის მართვის გეგმის შემუშავება	მომზადებული ტყეების მართვის გეგმა	ტყის ინვენტარიზაციის მასალების ველზე გადამოწმება	შემუშავებული და საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ დამტკიცებულია ტყის მართვის გეგმის დოკუმენტი	დონორები კვლევითი ორგანიზაციები
1.13	კლიმატის ცვლილებების მიმართ მოწყვლადობის შეფასება და საადაპტაციო გეგმის მომზადება	მომზადებულია ადაპტაციის გეგმის დოკუმენტი	ადაპტაციის გეგმის დოკუმენტის განხილვა.	შემუშავებული და საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან შეთანხმებულია ადაპტაციის ზოგადი გეგმის დოკუმენტი	დონორები, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო
1.14	მინიმუმ ერთხელ დეტალური პათოლოგიური კვლევების ჩატარება	მომზადებულია პათოლოგიური გამოკვლევების ანგარიშის დოკუმენტი	პათოლოგიური გამოკვლევების ანგარიშის დოკუმენტი განხილვა.	შემუშავებულია სატყეო - პათოლოგიური კვლევების დასკვნები და მომზადებულია კორომების აღდგენა-გაჯანსაღების ღონისძიებები	დონორები, კვლევითი ორგანიზაციები სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო
მიზანი 2: ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგთან დაკავშირებით ადმინისტრაციის თანამშრომლების კვალიფიკაციის ამაღლება ინდიკატორი 2: ბიომრავალფეროვნების კვლევა-მონიტორინგის სფეროში 2033 წლისთვის თანამშრომლების მინიმუმ 30 %-ის კვალიფიკაცია და უნარები გაზრდილია. საბაზისო ინფორმაცია: ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგში ჩართულ რეინჯერებს არ აქვთ გავლილი სათანადო ტრენინგი					
N	აქტივობა	ინდიკატორები	დადასტურები	საბაზისო	პასუხისმგებელი

			ს წყარო	ინფორმაცია	ორგანიზაცია/პარტნიორები
2.1	ცხოველების აღრიცხვის, მონაცემების შეგროვების, ფოტოხაფანგების გამოყენების და პირველადი მასალების დამუშავების საველე ტრენინგი	მინიმუმ 3 ტრენინგი და მინიმუმ 6 დასაქამებული რეინჯერი და ბუნებრივი რესურსების სპეციალისტი	რეინჯერთა ტესტირების დოკუმენტაცი ა და ფოტოხაფანგე ბთან მუშაობის გაუმჯობესება	ადმინისტრაციის ანგარიშებში ასახული მასალები და სიტუაციური ანალიზი	დონორი და განმახორციელებელი ორგანიზაცია
2.2	ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიებისა და სახეობების მონიტორინგის შესახებ საველე ტრენინგი	მინიმუმ 3 ტრენინგი და მინიმუმ 6 დასაქამებული რეინჯერი და ბუნებრივი რესურსების სპეციალისტი	ზურმუხტის საიტის და სახეობების მონიტორინგი ს ანგარიში	ადმინისტრაციის ანგარიშებში ასახული მასალები და სიტუაციური ანალიზი	დონორი და განმახორციელებელი ორგანიზაცია
2.3	საკვანძო ფრინველების გამოვლენა, აღრიცხვის და მონიტორინგის საველე ტრენინგი	მინიმუმ 3 ტრენინგი და მინიმუმ 6 დასაქამებული რეინჯერი და ბუნებრივი რესურსების სპეციალისტი	გაუმჯობესებული მონიტორინგი ს მასალები	ადმინისტრაციის ანგარიშებში ასახული მასალები და სიტუაციური ანალიზი	დონორი და განმახორციელებელი ორგანიზაცია
2.4	ტყის ხანძრებთან ბრძოლის ტრენინგი	მინიმუმ 3 ტრენინგი და მინიმუმ 6 დასაქამებული რეინჯერი და ბუნებრივი რესურსების სპეციალისტი	შემცირებული ხანძრები და მათი გავრცელების არეალი	ადმინისტრაციის ანგარიშებში ასახული მასალები და სიტუაციური ანალიზი	დონორი და განმახორციელებელი ორგანიზაცია
2.5	ტყეების ბუნებრივი განახლების შეფასების ტრენინგი	მინიმუმ 3 ტრენინგი და მინიმუმ 6 დასაქამებული რეინჯერი და ბუნებრივი რესურსების სპეციალისტი	ტყეში აღებული ინფორმაციის მონაცემები და ბუნებრივი განახლების სანიმუშო ფართობები	ადმინისტრაციის ანგარიშებში ასახული მასალები და სიტუაციური ანალიზი	დონორი და განმახორციელებელი ორგანიზაცია

მუხლი 45. ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენება

მიზანი 1: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ივრის, ყორულის და ცივ-გომბორის აღკვეთილების ანთროპოგენური – საფრთხის შემცველი გავლენის შემცირება და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენება მიმდებარედ მცხოვრები მოსახლეობის მიერ.

ინდიკატორი 1: 2023 წელთან შედარებით 2024 წელს 236 კვ.მ-ით შემცირდა საშუალო მერქნის სარგებლობა ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ.

საბაზისო ინფორმაცია: ცივ – გომბორის აღკვეთილში ჩატარებულია ტყის ინვენტარიზაცია და დამტკიცებულია ტყის მართვის გეგმა

N	აქტივობა	ინდიკატორი	დადასტურების წყარო	საბაზისო ინფორმაცია	წინაპირობა
1.1	დაცულ ტერიტორიებში (გარდა, მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალისა) ანთროპოლოგიური ზეგავლენის შესწავლა, კლასიფიცირება და დარუკება (მაღალი და დაბალი რისკადგილების იდენტიფიცირება)	კვლევის ანგარიში და არსებული რუკა	- კვლევის ანგარიში და არსებული რუკა; - რისკ ადგილების მონიტორინგის მასალები.	წლიური ანგარიშები	დონორი და განმახორციელებელი ორგანიზაცია
1.2	დაცულ ტერიტორიებში (გარდა, მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალისა) ანთროპოგენური ზეგავლენის შესწავლის შედეგად გამოვლენილი საჭიროებების და რეკომენდაციების გათვალისწინება ბუნებრივი რესურსების მდგრად გამოყენებასთან მიმართებაში	შემუშავებული და გატარებული ღონისძიებების ანგარიშები	- დაცვის საქმიანობის ანგარიში; - ადმინისტრაციის წლიური ანგარიშები.	წლიური ანგარიშები	დონორი და განმახორციელებელი ორგანიზაცია
1.3	„ტყის კოდექსით“ გათვალისწინებული ვალდებულების შესაბამისად საქმიანი ეზოს მოწყობა	მინიმუმ ერთი მოწყობილი საქმიანი ეზო	მოწყობილი და ამუშავებული საქმიანი ეზო	ამჟამად საქმიანი ეზო არ არსებობს, ადგილობრივი მოსახლეობა თავად უზრუნველყოფს საშემე ხე-ტყის დამზადებას	დამატებით ფინანსური და ექსპერტული რესურსი
1.4	დაცულ ტერიტორიებში ეკოსისტემური სერვისების ანალიზის კვლევის ჩატარება	კვლევის შედეგები	ეკოსისტემური სერვისების კვლევის ანგარიში	არ არის შეფასებული ეკოსისტემური სერვისები	დამატებით ფინანსური და ექსპერტული რესურსი
1.5	დაცულ ტერიტორიებში ტყისა და ბალახოვანი ეკოსისტემების ნახშირბადის მარაგების დადგენა	კვლევის შედეგების ანგარიში	კვლევის ანგარიში	არ არის შეფასებული	დამატებით ფინანსური და ექსპერტული რესურსი
1.6	დაცულ ტერიტორიების ტყის მართვის გეგმების მომზადება (გარდა ცივ-გომბორის აღკვეთილისა)	მომზადებული და დამტკიცებულია ტყის მართვის გეგმები	დამტკიცებული ტყის მართვის გეგმები	არ არის ინფორმაცია ტყეების ხარისხობრივი და რაოდენობრივი მაჩვენებლების შესახებ	დონორი და განმახორციელებელი ორგანიზაცია
1.7	დაცულ ტერიტორიებში წყლის რესურსების მდგრადი და ინტეგრირებული მართვის გეგმის დოკუმენტის მომზადება	წყლის რესურსების მართვის გეგმის პროექტი	წყლის რესურსების მართვის გეგმის პროექტი	არ არის შეფასებული წყლის რესურსების მდგომარეობა კლიმატის ცვლილებების ფონზე.	დამატებით ფინანსური და ექსპერტული რესურსი

1.8	დაცულ ტერიტორიებში ტყისა და ბალახოვანი ეკოსისტემების თაფლმსხმოიარობის საშუალო მონაცემების დადგენა.	დადგენილი თაფლის მოპოვების საშუალო წლიური რაოდენობა (ტონებში)	თაფლის მოპოვების საშუალო წლიური რაოდენობის შესახებ ანგარიში	არ არის ზოგადი ინფორმაცია თაფლოვანი მცენარეების შესახებ	დამატებით ფინანსური და ექსპერტული რესურსი
1.9	დაცულ ტერიტორიებში (გარდა, მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალისა) სათანადო მეთოდოლოგიის არსებობის საფუძველზე ველური ხილის ზოგიერთი სახეობის საშუალო მარაგების დადგენა.	მდგრადი სარგებლობის პირობებში დადგენილი ველური ხილის ზოგიერთი სახეობის მოსაპოვებელი რაოდენობა.	დადგენილი ველური ხილის ზოგიერთი სახეობის მოსაპოვებელი რაოდენობის მონაცემები	არ არის შეფასებული	დამატებით ფინანსური და ექსპერტული რესურსი
2.0	დაცულ ტერიტორიების (ტყეები და მდელოები) სამკურნალო – რეკრეაციული პოტენციალის შეფასება.	ტყის სამკურნალო-რეკრეაციული პოტენციალის შეფასების დოკუმენტი.	ტყის სამკურნალო-რეკრეაციული პოტენციალის შეფასების დოკუმენტი.	არ არის შეფასებული	დამატებით ფინანსური და ექსპერტული რესურსი

მუხლი 46. პატრულირება და კანონდღსრულება

მიზანი 1: ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებულ დაცულ ტერიტორიაზე თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენების შედეგად უკანონო ქმედებებით გამოწვეული საფრთხეების შემცირება.

ინდიკატორი 1: ადმინისტრაცია აქტიურად იყენებს ახალ ტექნოლოგიებს დაცვა-პატრულირების ღონისძიებებში. შეიმჩნევა პროგრესი სამართალდარღვევების პრევენციის, გამოვლენისა და შემცირების მიმართულებით. მენეჯმენტის გეგმის განხორციელების ბოლო წელს ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებულ დაცულ ტერიტორიებზე უკანონო ქმედებები, როგორც გამოვლენილი, ასევე სხვა ფაქტები (გამოუვლენელი) (ხე – ტყის უკანონო ჭრა და უკანონო ძოვება) მინიმუმ შემცირებულია 90%-მდე 2023 წელთან შედარებით.

საბაზისო ინფორმაცია: მცირეა სათანადო აღჭურვილობა ახალი ტექნოლოგიების დანერგვის მიმართულებით. ამ დრომდე ადმინისტრაციაში არ არის განსაზღვრული „SMART“ მოწყობილობის საჭიროება და საჭიროების შემთხვევაში დანერგილი „SMART“ მოწყობილობის დახმარებით პატრულირება.

N	აქტივობა	ინდიკატორები	დადასტურების წყარო	საბაზისო ინფორმაცია	პასუხისმგებელი ორგანიზაცია/პარტნიორები
1.1	SMART პატრულირების სისტემის დანერგვის შესაძლებლობის განხილვა	„SMART“-ის სისტემა, ანგარიშები	„SMART“ პატრულირების სისტემის ეფექტურობის დოკუმენტი	„SMART“-ის პილოტირების ანგარიში	დონორი ორგანიზაცია, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო
1.2	საჭიროების მიხედვით ადმინისტრაციის შესაბამისი თანამშრომლებისა და რეინჯერების უნარების გაძლიერება „SMART“-ის პატრულირების სისტემის და ტექნიკის გამოყენებასთან	წელიწადში ერთხელ ჩატარებული ტრენინგი და მინიმუმ 6 დასაქმებული რეინჯერი	საჭიროების მიხედვით შესაბამისი თანამშრომლების უნარების გაძლიერება „SMART“-ის	„SMART“-ის პილოტირების ანგარიში	დონორი ორგანიზაცია, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო

	დაკავშირებით.		სარგებლობასთან დაკავშირებით		
1.3	არსებული მდგომარეობის მიხედვით პატრულირების გეგმის საჭიროების მიხედვით დაზუსტება.	პატრულირების სტრატეგიის დოკუმენტი/საქმიანობების ანგარიშები/პატრულირების გეგმა	პატრულირების გეგმის ადგილზე შერჩევით გადამოწმება	გასული წლის ანგარიშები	დონორი, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო, ადმინისტრაცია
1.4	არსებული პატრულირების მარშრუტების გადახედვა, განახლება და ახალი მარშრუტების გამოვლენა არსებული რისკების გათვალისწინებით	განახლებული საპატრულო მარშრუტების რუკა	განახლებული საპატრულო მარშრუტების რაოდენობისა და კილომეტრაჟის მონაცემები	არსებული საპატრულო მარშრუტები	ადმინისტრაცია/სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო

მუხლი 47. ეკოტურიზმი

მიზანი: 2033 წლისათვის მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებულ ტერიტორიებზე (ალკვეთილები) განვითარებულია ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურა, სერვისები და პროდუქტები ეკოლოგიური მთლიანობის ხელყოფის გარეშე.

ინდიკატორი: ადმინისტრაციას მართვას დაქვემდებარებულ ტერიტორიაზე გაუმჯობესებული ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურა, სერვისების და ვიზიტორების რაოდენობა გაზრდილია 20 %-ით 2024 წელთან შედარებით.

საბაზისო ინფორმაცია: ამჟამად დაცულ ტერიტორიებზე, კერძოდ ცივ-გომბორის ალკვეთილში მოწყობილია ადმინისტრაციული შენობა (ხის სახლი), საკონფერენციო დარბაზი, 2 საპიკნიკე ადგილი, 2 ტურისტული თავშესაფარი, 2 სველი წერტილი და 2 ცხენის დასაბმელი ადგილი, 25 კმ სიგრძის საფეხმავლო ბილიკი. 2024 წლიდან ვიზიტორთათვის ცივ-გომბორის ალკვეთილში შეთავაზების სახით დაინერგა საპიკნიკე და საკარვე ადგილების გაქირავების და ტურისტული თავშესაფრების გაქირავების სერვისები. ყორუდის ალკვეთილში (გარდა სამონადირეო მეურნეობისთვის გადაცემული ტერიტორიისა) მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაცია ვიზიტორს სთავაზობს სამოყვარულო და სპორტული თევზაობის სერვისს შესაბამისი შეზღუდვებით.

მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციას ამ ეტაპზე არ ჰყავს ვიზიტორთა მომსახურების სპეციალისტი.

№	აქტივობა	ინდიკატორი	დადასტურების წყარო	საბაზისო ინფორმაცია	პასუხისმგებელი ორგანიზაცია/პარტნიორები
1.1	დაცული ტერიტორიების ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის, მათ შორის ტურისტული თავშესაფარის და საპიკნიკე ადგილის განახლება	განახლებული ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურა, მათ შორის 2 საპიკნიკე და 2 ტურისტული თავშესაფარი	ანგარიში ფოტომასალით	ადმინისტრაციის მიერ ყოველწლიურად მომზადებულია საჭიროებების ანალიზი ეკოტურისტულ ინფრასტრუქტურასთან მიმართებაში	დონორი ორგანიზაცია, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო, ადმინისტრაცია
1.2	ადგილობრივი სერვისის მიმწოდებლების შესახებ მონაცემთა ბაზის სრულყოფა	სრულყოფილი მონაცემთა ბაზა	მონაცემთა ბაზის დოკუმენტი	ინფორმაცია საჭიროების მოწესრიგებას	ადმინისტრაცია

1.3	ტუროპერატორებთან და ტურიზმის საინფორმაციო ცენტრებთან კომუნიკაცია ელექტრონული საშუალებით, სერვისების შესახებ ინფორმაციის მიწოდების მიზნით	გაგზავნილი ელექტრონული ინფორმაციის რაოდენობა.	ანგარიში	ამჟამად არ არსებობს მოქმედი სისტემა	ადმინისტრაცია
1.4	დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების და კულტურული მემკვიდრეობისათვის ღირებული მახასიათებლების მქონე ობიექტების შესახებ მონაცემთა ბაზის განახლება	განახლებული მონაცემთა ბაზა	მონაცემთა ბაზის დოკუმენტი	ამჟამად არსებობს მონაცემთა ბაზა და საჭიროებს განახლებას	ადმინისტრაცია
1.5	საინფორმაციო დაფების განახლება დაცულ ტერიტორიაზე	განახლებული 20 საინფორმაციო დაფა	ანგარიში ფოტომასალით	ამჟამად არსებობს 20 საინფორმაციო დაფა	დონორი ორგანიზაცია, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო, ადმინისტრაცია
1.6	საინფორმაციო დაფების და ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის ინვენტარიზაცია	ინვენტარიზაციის ანგარიში	ინვენტარიზაციის ანგარიშის დოკუმენტი	ამჟამად არსებობს საინფორმაციო დაფების ინვენტარიზაციის დოკუმენტი, ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის ინვენტარიზაციის დოკუმენტი საჭიროებს სრულყოფას	ადმინისტრაცია

მუხლი 48. გარემოსდაცვითი განათლება

მიზანი 1: ადმინისტრაცია ფლობს საკმარის რესურსს გარემოსდაცვითი განათლების და ცნობიერების ამაღლების საქმიანობების განხორციელებისათვის. ინდიკატორი 1: 2032 წლისთვის არსებობს მინიმუმ 1 თანამშრომელი, რომელიც პასუხისმგებელია გარემოსდაცვით განათლებაზე, თანამშრომლების 20%-ის უნარები გაძლიერებულია გარემოს დაცვასა და ინტერპრეტაციაში. საბაზისო ინფორმაცია: ადმინისტრაციას არ ყავს ეკოგანათლების სპეციალისტი. ვიზიტორთა მომსახურების და ბუნებრივი რესურსების სპეციალისტებს აქვთ საბაზისო ტრენინგი გავლილი გარემოსდაცვასა და ინტერპრეტაციაში.				
N	აქტივობა	ინდიკატორი	ინდიკატორის შემოამების საშუალება	წინაპირობა
1.1	გარემოსდაცვითი საგანმანათლებლო მასალების განახლება / ახალი საგანმანათლებლო პროგრამების	განახლებული საგანმანათლებლო პროგრამები	არსებული საგანმანათლებლო პროგრამები	საჭიროა ექსპერტის ჩართვა პროგრამების ნაწილში

	შემუშავება სხვადასხვა ასაკობრივი ჯგუფისთვის			
1.2	თემატური მასალების / პრეზენტაციების/ბროშურების მომზადება სამიზნე ჯგუფებისთვის: ბიომრავალფეროვნება, დაცული ტერიტორიები, ბუნებრივი ეკოსისტემები, ნარჩენების მართვა და სხვა გარემოსდაცვითი გამოწვევების თემატიკებით	თემატური მასალები	არსებული მასალები	დამატებით საჭირო რესურსები (ადამიანური, ფინანსური, აღჭურვილობა) დონორი, ექსპერტი, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო, ადმინისტრაცია
1.3	საინფორმაციო და საინტერპრეტაციო მასალების / გზამკვლევების მომზადება. მათ შორის: ცხოველები, ფრინველები, მცენარეები, მწერები და ა.შ	არსებობს მინ. 5 სხვადასხვა სახის საინფორმაციო – საინტერპრეტაციო ბროშურა/ წიგნი/ გზამკვლევი	ადმინისტრაციის ანგარიშები და სტატისტიკური ინფორმაცია	დონორი/ ექსპერტი, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო
1.4	ფილმის მომზადება მარიამჯავრის სახ. ნაკრძალის დაცული ტერიტორიების და მისი ბიომრავალფეროვნების შესახებ	არსებობს მინ. 1 დოკუმენტური ფილმი	არსებული მასალები	დონორი, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო, ადმინისტრაცია
1.5	საინტერპრეტაციო ინფრასტრუქტურის მოწყობა	საგანმანათლებლო საინტერპრეტაციო ბილიკი, ვიზიტორთა ცენტრი და სხვა ბილიკები დატვირთულია საგანმანათლებლო და საინტერპრეტაციო დაფებით და შესაბამისი ინფორმაციით	საგანმანათლებლო ბილიკი, ვიზიტორთა ცენტრები	ფინანსური და ადამიანური რესურსი, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო, ადმინისტრაცია
1.6	ლონისძიებების კალენდრის შემუშავება და გარემოსდაცვითი ღონისძიებების დაგეგმვა კალენდრის მიხედვით	მოქმედი ღონისძიებების კალენდარი და განხორციელებული ღონისძიებების ანგარიშები	გასული წლების ადმინისტრაციის მიერ განხორციელებული ღონისძიებების ანგარიშები	დამატებითი ფინანსური და ადამიანური რესურსი
მიზანი 2 ადმინისტრაციის მიერ სხვადასხვა ასაკობრივ და სამიზნე ჯგუფებზე მორგებული მრავალფეროვანი გარემოსდაცვითი საგანმანათლებლო პროგრამების შემუშავება და განხორციელება. ინდიკატორი 2: სხვადასხვა ასაკობრივ და სამიზნე ჯგუფებზე მორგებული მრავალფეროვანი გარემოს დაცვით საგანმანათლებლო პროგრამები და ამ პროგრამებში ჩართული მონაწილეების რაოდენობის მაჩვენებელი გაზრდილია მინიმუმ 3-ჯერ მენეჯმენტის გეგმის მე-4 წელს 2027 წლის მონაცემთან შედარებით. საბაზისო ინფორმაცია: ადმინისტრაციის არსებული პროგრამები და შეთავაზებები.				
2.1	გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლების მიზნით საგანმანათლებლო დაწესებულებისთვის ეკოტურების და ბანაკების მოწყობის ხელშეწყობა	განხორციელებული ეკოტურებისა და ბანაკების რაოდენობა / მონაწილეთა რაოდენობა	ადმინისტრაციის განხორციელებული ეკოტურების და ბანაკების ორგანიზების გამოცდილება	ადმინისტრაცია, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო, დონორი
2.2	დაცული ტერიტორიების რეგიონის სკოლებში არსებული ეკო-კლუბების განვითარების ხელშეწყობა და მათთან თანამშრომლობა	ერთობლივი ღონისძიებების ანგარიშები	ერთობლივი თანამშრომლობის შედეგად განხორციელებული პროექტები	ადმინისტრაცია, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო, დონორი

მუხლი 49. საზოგადოებასთან ურთიერთობა

მიზანი 1: ადმინისტრაციასა და ადგილობრივ მუნიციპალიტეტებს, ადგილობრივ მოსახლეობას, რეგიონში არსებულ არასამთავრობო ორგანიზაციებს, ადგილობრივ და რეგიონალურ მედია საშუალებებს და სხვა დაინტერესებულ მხარეებს შორის ეფექტური კომუნიკაციის დანერგვა და დაცული ტერიტორიების მართვის პროცესებში მათი ჩართულობის ხელშეწყობა. ინდიკატორი 1: 2034 წლისთვის ადგილობრივი მუნიციპალიტეტების, ადგილობრივი მოსახლეობის, რეგიონში არსებული არასამთავრობო ორგანიზაციების და ადგილობრივი და რეგიონალური მედია საშუალებების და სხვა დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა მარიაშვილის დაცული ტერიტორიების მართვაში გაზრდილია 20%-ით (2025 წელთან შედარებით) საბაზისო ინფორმაცია: არსებული თანამშრომლობა, დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის დონე დაცული ტერიტორიების მართვაში.				
N	აქტივობა	ინდიკატორი	საბაზისო ინფორმაცია	წინაპირობა
1.1	თანამშრომლობა და კომუნიკაცია ადგილობრივ მუნიციპალიტეტებთან	შეხვედრების და ერთობლივი აქტივობების ანგარიშები	გასული წლების ადმინისტრაციის ანგარიშები	ადმინისტრაცია და ადგილობრივი მუნიციპალიტეტების სამსახურები
1.2	თანამშრომლობა და კომუნიკაცია ადგილობრივ არასამთავრობო ორგანიზაციებთან	შეხვედრების და ერთობლივი აქტივობების ანგარიშები	გასული წლების ადმინისტრაციის ანგარიშები	ადმინისტრაცია / ადგილობრივი და ეროვნული ა/ო-ები
1.3	თანამშრომლობა და კომუნიკაცია მედია საშუალებებთან	სატელევიზიო, ონლაინ პლატფორმებზე და ბეჭდვით მედიაში გამოქვეყნებული მასალების რაოდენობა	ადმინისტრაციის მონაცემთა ბაზა	ფინანსური რესურსი, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტოს და ადმინისტრაციის ადამიანური რესურსი
1.4	თანამშრომლობა და კომუნიკაცია ადგილობრივ მოსახლეობასთან	შეხვედრების ანგარიშები	გასული წლების ადმინისტრაციის ანგარიშები და მონაცემთა ბაზა	ფინანსური რესურსი, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტოს და ადმინისტრაციის ადამიანური რესურსი
1.5	საკონსულტაციო საბჭოს შექმნა	საკონსულტაციო საბჭოს წესდება/ შეხვედრების ანგარიშები	არ არსებობს	სააგენტოს და ადმინისტრაციის ადამიანური რესურსი/ პარტნიორი ორგანიზაციები და ინდივიდები

მუხლი 50. ადმინისტრაციის განვითარება

მიზანი 1: ადმინისტრაციის დაკომპლექტება საკმარისი რაოდენობის კვალიფიციური ადამიანური რესურსით და მენეჯმენტის ეფექტური ფუნქციონირებისათვის თანამშრომლების უნარების გაძლიერების საშუალებების შექმნა ინდიკატორი 1: 2032 წლისთვის შევსებულია გამოვლენილი საჭიროებების დანაკლისი და შექმნილია თანამშრომლების უნარების გაძლიერების სპეციალური მოდულები საბაზისო ინფორმაცია: დამტკიცებული საშტატო ნუსხა – 17 თანამშრომელი.				
N	აქტივობა	ინდიკატორი	ინდიკატორის შემოწმების საშუალება	წინაპირობა
1.1	ადმინისტრაციისთვის ტრენინგების ჩატარება მენეჯმენტის საკითხებში (ლიდერობა, ბუნებრივი რესურსების მართვა, პატრულირება, ეფექტური	სულ მცირე ერთი ჩატარებული ტრენინგი 4 მონაწილისთვის ყოველწლიურად	ჩატარებული ტრენინგების მასალები და ანგარიშები (მონაწილეთა სიები, ფოტომასალა)	დონორის მხარდაჭერა, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო

	მართვა, კონფლიქტების მართვა, ეფექტური კომუნიკაცია, პრევენტივისა და ინტერპრეტაციის უნარები, საზოგადოებასთან ურთიერთობები, დონორებთან კომუნიკაცია, პროექტების წერა და ფონდების მოძიება, ბუღალტერია და ფინანსების მართვა, ნარჩენების მართვა)			
1.2	საკადრო-საკვალიფიკაციო საჭიროებების გამოვლენა და გრძელვადიანი წვრთნის პროგრამის მომზადება/გადახედვა/განახლება (საჭიროებისამებრ)	განახლებული/დამტკიცებული პროგრამა	სააგენტოს და ადმინისტრაციის ანგარიშები/ ჩატარებული ტრენინგების ანგარიშები	სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტოს და ადმინისტრაციის ადამიანური რესურსი, გარე ექსპერტი
1.3	კადრების კვალიფიკაციის ამაღლების გრძელვადიანი პროგრამის განხორციელება-დანერგვა	ჩატარებული წვრთნების სტატისტიკა, ჩანაწერები, ანგარიშები	არ არსებობს	დამატებითი დაფინანსება, ადამიანური რესურსი, გარე ექსპერტი
1.4	ადმინისტრაციის კადრების ოპტიმიზაცია	მინიმუმ გაზრდილია 20 კადრით	თანამშრომლების გაზრდილი რაოდენობა	სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო, ადმინისტრაცია
1.5	ცივ-გომბორის აღკვეთის გაფართოვება ჩრდილოეთ მხარეს თელავის მუნიციპალიტეტის ადმინისტრაციულ საზღვრებში	გაზრდილი ფართობი; გაზრდილი ცნობადობა; გაზრდილი ვიზიტორების რიცხოვნობა	გაფართოვებული ტერიტორია და სახეობებისათვის უკეთესი საარსებო არეალი	სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო, ადმინისტრაცია, დამატებითი დაფინანსება, ადამიანური რესურსი, გარე ექსპერტი, დონორი
მიზანი 2: დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის ინფრასტრუქტურა (საველე ინფრასტრუქტურის ჩათვლით) შეესაბამება მოთხოვნებს და ფუნქციონირებს ეფექტურად ინდიკატორი 2: მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების პერიოდში განხორციელებული ახალი ინფრასტრუქტურული პროექტების რაოდენობა გაზრდილია 10%-ით; მოვლა-შენახვის გეგმის აქტივობებიდან მინიმუმ 80 % შესრულებულია. საბაზისო ინფორმაცია: არსებული ინფრასტრუქტურის ნუსხა. მოვლა-შენახვის გეგმა 2023 წწ.				
2.1	დამატებითი ინფრასტრუქტურის საჭიროებების გამოვლენა	საჭიროებების ანალიზის ანგარიში და საჭიროებების ნუსხა	არსებული ინფრასტრუქტურა	ადმინისტრაცია, რეინჯერები
2.2	სამშენებლო-არქიტექტურული საჭიროებების იდენტიფიცირება	სააგენტოს მიერ დამტკიცებული/ შეთანხმებული პროექტები და ინფრასტრუქტურა	არ არსებობს	სააგენტო, გარე ექსპერტი, კონსულტანტი, დონორი
	იდენტიფიცირების შემთხვევაში პროექტირება			

2.3	გრძელვადიანი მოვლა-შენახვის გეგმის მომზადება/დამტკიცება და ყოველწლიური განახლება	სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მიერ შეთანხმებული გრძელვადიანი გეგმა	არსებული გეგმა	სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო, გარე ექსპერტი, კონსულტანტი, ფინანსები
2.4	ინფრასტრუქტურული საჭიროებების ინტეგრირება სამწლიან საოპერაციო გეგმაში	საოპერაციო გეგმაში ასახული ინფრასტრუქტურული პროექტების რაოდენობა	საოპერაციო გეგმა	ადმინისტრაცია, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო, დონორი
მიზანი 3: ადმინისტრაციის გრძელვადიანი მართვის ეფექტიანობის უზრუნველყოფა ინდიკატორი 3: 2027 წლისთვის მენეჯმენტის გეგმის მიზნების 30 %, ხოლო 2032 წლისთვის – მინიმუმ 70 % მიღწეულია საბაზისო ინფორმაცია: არსებული შესყიდვის გეგმა. მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა.				
3.1	საჭიროებების იდენტიფიცირება	საჭიროებების შეთანხმებული ნუსხა	არსებული აღჭურვილობა და ინვენტარი	სააგენტო, ადმინისტრაცია
3.2	ყოველწლიური შესყიდვის გეგმის მომზადება შესაბამისი საორიენტაციო ბიუჯეტით	შესყიდვის გეგმა	გასული წლების შესყიდვის გეგმები	ადმინისტრაცია, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო, ფინანსისტი
3.3	მატერიალურ-ტექნიკური საშუალებების ინვენტარიზაცია	ინვენტარიზაციის ანგარიში	გასული წლების ანგარიშები	ადმინისტრაცია და სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო
3.4	სამწლიანი საოპერაციო გეგმის განახლება/მომზადება	შეთანხმებული და დამტკიცებული საოპერაციო გეგმა	გასული წლების საოპერაციო გეგმები	ადმინისტრაცია, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო, დონორი
3.5	ნარჩენების მართვასთან გეგმის შემუშავება	განახლებული უსაფრთხოების/სარეგისტრაციო ფორმა, შემუშავებული დიზაინი, ბილიკებზე განთავსებული გამაფრთხილებელი ბანერები	ანგარიში ფოტომასშტაბით	დონორის მხარდაჭერა (ნარჩენების გეგმის განხორციელების ხელშეწყობა)
3.6	შრომითი უსაფრთხოების გეგმის შემუშავება როგორც ვიზიტორებისა და ადმინისტრაციის თანამშრომლებისათვის	ამჟამად არ არსებობს	შრომის უსაფრთხოების გეგმა	სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო, დონორი

თავი VII მენეჯმენტის გეგმის მონიტორინგი, ანგარიშგება და შეფასება

მუხლი 51. ინდიკატორები და მათი შერჩევის საფუძველი

მენეჯმენტის გეგმის პროგრამის მიზნები და აქტივობები და მათთან შესაბამისობაში არსებული ინდიკატორები აღწერილია მენეჯმენტის გეგმის მე-6 თავში – მენეჯმენტის გეგმის პროგრამები. მიზნების და ქმედებების ინდიკატორები შემუშავებულია მათი გაზომვადობის პრინციპით (კონკრეტული, გაზომვადი, რეალისტური, მიღწევადი და დროში გაწერილი).

მუხლი 52. მენეჯმენტის გეგმის მიზნების, ამოცანებისა და აქტივობების შესრულების პროგრესის მონიტორინგი და შეფასება

მენეჯმენტის გეგმის მონიტორინგის მიზანია მართვის ადაპტური მიდგომის დანერგვა და განხორციელება. მენეჯმენტის გეგმის მუდმივი მონიტორინგი და მისი ანალიზი იძლევა საჭირო ცვლილებების განხორციელების შესაძლებლობას და მათი ადაპტაციისათვის წინამდებარე მენეჯმენტის გეგმაში.

მუხლი 53. მენეჯმენტის გეგმის მიზნებისა და ქმედებების მონიტორინგისა და შეფასების პროცედურები და ანგარიშების ეტაპები

1. ადმინისტრაცია მენეჯმენტის გეგმის მონიტორინგს და ანგარიშგებას ახორციელებს ეტაპობრივად:

ა) ყოველწლიური მონიტორინგი: ყოველი წლის ბოლოსთვის ადმინისტრაცია ამზადებს განხორციელებული ქმედებებისა და ღონისძიებების ანგარიშს მენეჯმენტის გეგმის მე-6 თავში განსაზღვრულ და დაგეგმილ ქმედებებსა და ღონისძიებებთან მიმართებაში. აღნიშნული ანგარიში წარმოადგენს 3-წლიანი საოპერაციო გეგმის განხილვა-განახლების საფუძველს, რომელიც, თავის მხრივ, წლიური ბიუჯეტის განსაზღვრისა და წარდგენის საფუძველია.

ბ) მენეჯმენტის ეფექტურობის 4 წლიანი ინტერვალით მონიტორინგი: მენეჯმენტის გეგმის განხორციელების მე-5 წლის ბოლოს ადმინისტრაცია განახორციელებს მენეჯმენტის გეგმის ეფექტურობის შეფასებას. ადმინისტრაცია შეძლებს, ზუსტად შეაფასოს მართვის ეფექტურობის პროგრესი და მიღებული გამოცდილების გათვალისწინებით მოახდინოს მენეჯმენტის გეგმის ქმედებებისა და ღონისძიებების ადაპტირება.

გ) საბოლოო შეფასება: მენეჯმენტის გეგმის განხორციელების მე-9 წელს ადმინისტრაცია განახორციელებს მენეჯმენტის გეგმის დეტალურ შეფასებას. ადმინისტრაცია შესაბამისი ექსპერტიზის და ორგანიზაციების ჩართულობით განახორციელებს განახლებულ სიტუაციური ანალიზის, მიზნებისა და ქმედებების განხილვას. განახლებული სიტუაციური ანალიზის, მიზნებისა და ქმედებების განხილვის შედეგები წარმოადგენს ახალი, მომდევნო 9-წლიანი მენეჯმენტის გეგმის შემუშავების საფუძველს.

მუხლი 54. მენეჯმენტის გეგმის მიზნების, ამოცანებისა და აქტივობების მონიტორინგის გეგმა

N	აქტივობა	დროის პერიოდი	პასუხისმგებელი
1	მონიტორინგის გეგმის შემუშავება და შეთანხმება	წინამდებარე მენეჯმენტის გეგმის დამტკიცებიდან პირველი წლის ბოლოს	ადმინისტრაცია/ სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო
2	ყოველწლიური მონიტორინგის და ანგარიშგების განხორციელება	წინამდებარე მენეჯმენტის გეგმის დამტკიცებიდან მომდევნო წლის I კვარტალში (ყოველწლიურად)	ადმინისტრაცია
3	შუალედური შეფასება, ანგარიშგება და სტრატეგიული	წინამდებარე მენეჯმენტის გეგმის დამტკიცებიდან მეოთხე წლის ბოლოს	ადმინისტრაცია, სსიპ – დაცული ტერიტორიების

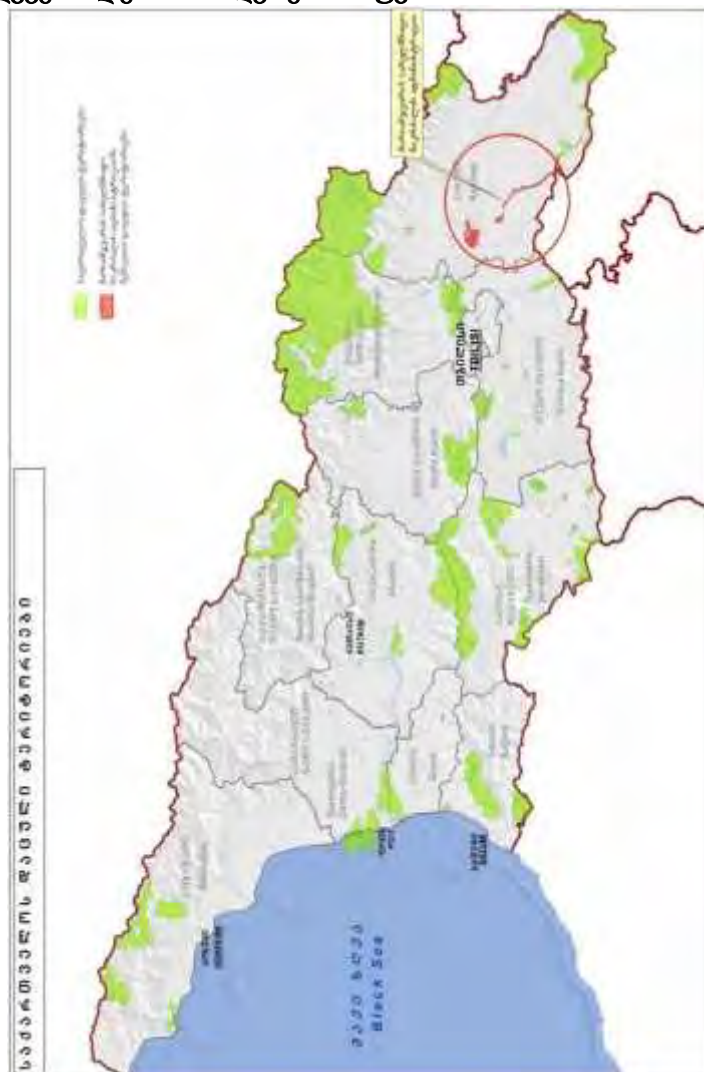
	მიზნების გადახედვა საჭიროებისამებრ		სააგენტო, დონორები, პარტნიორები
4	საბოლოო ანგარიშგება და შეფასება	წინამდებარე მენეჯმენტის გეგმის დამტკიცებიდან მე-9 წლის დასაწყისი	ადმინისტრაცია
5	მენეჯმენტის გეგმის განახლება	წინამდებარე მენეჯმენტის გეგმის დამტკიცებიდან მე-9 წლის III და IV კვარტალში	ადმინისტრაცია, სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო, დონორები, პარტნიორები

მენეჯმენტის გეგმის დანართები:

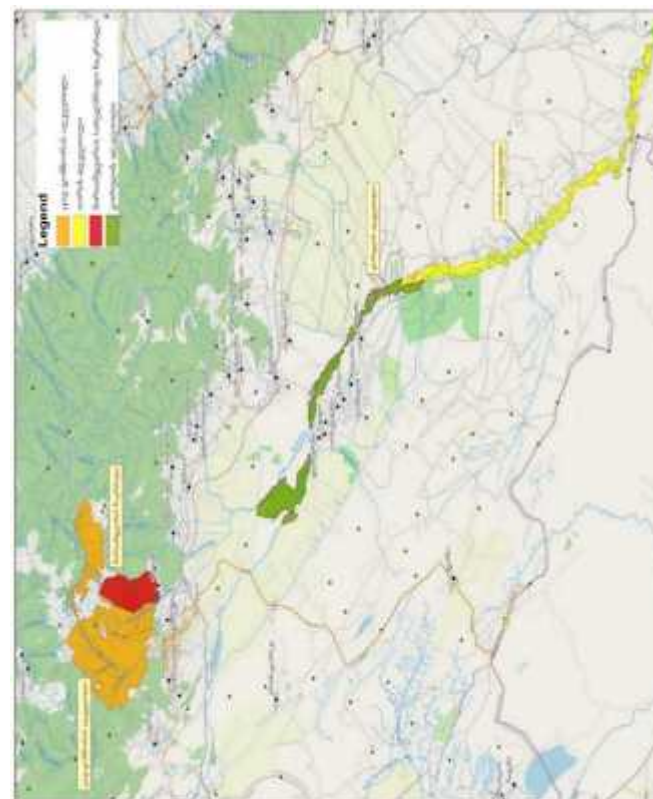
- დანართი 1: საქართველოს ტერიტორიაზე მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ივრის, ყორულის და ცივ-გომბორის აღკვეთილების საზღვრების რუკა;
- დანართი 2: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ივრის, ყორულის და ცივ-გომბორის აღკვეთილების საზღვრების რუკა;
- დანართი 3: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიები და ზურმუხტის ქსელის ტერიტორია;
- დანართი 4: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიები ჰიდროგრაფიული ქსელი;
- დანართი 5: ცივ-გომბორის აღკვეთილის ხანძარსაშიში კლასების რუკა;
- დანართი 6: ჰაბიტატების რუკა გომბორის ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიაზე;
- დანართი 7: ტყის სიხშირეები;
- დანართი 8: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ხე-მცენარეები და ბუჩქები;
- დანართი 9: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ყორულის, ივრის და ცივ-გომბორის აღკვეთილებში გავრცელებული „წითელი ნუსხის“ მცენარეების ნუსხა;
- დანართი 10: ცივ-გომბორის აღკვეთილის მერქნიანი მცენარეები და ბუჩქები;
- დანართი 11: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ყორულის, ივრის და ცივ-გომბორის აღკვეთილებში გავრცელებული ენდემური მერქნიანი მცენარეები და ბუჩქები;
- დანართი 12: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალში გავრცელებული კულტურული მცენარეები;
- დანართი 13: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ძუძუმწოვრები;
- დანართი 14: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ივრის, ყორულის და ცივ-გომბორის აღკვეთილებში გავრცელებული იშვიათი თუ გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი, საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი მსხვილი ძუძუმწოვრები და ფრინველები;
- დანართი 15: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ფრინველები;
- დანართი 16: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ამფიბიები და ქვეწარმავლები;
- დანართი 17: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალში გავრცელებული გლობალურად გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი ფრინველების სია;
- დანართი 18: ყორულის და ივრის აღკვეთილის ძუძუმწოვრები;
- დანართი 19: ყორულის და ივრის აღკვეთილების იქთიოფაუნა, თევზები;

- დანართი 20: ყორულისა და ივრის აღკვეთილის ამფიბიები;
- დანართი 21: ყორულის და ივრის აღკვეთილის რეპტილიები;
- დანართი 22: ყორულისა და ივრის აღკვეთილების ფრინველები;
- დანართი 23: ყორულის და ივრის აღკვეთილების იქთიოფაუნა, თევზები;
- დანართი 24: ყორულისა და ივრის აღკვეთილებში გავრცელებული საფრთხის წინაშე მყოფი ფრინველები;
- დანართი 25: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ივრის და ყოლულის აღკვეთილის ტყეებში გამოვლენილი მავნებელი მწერების და სოკოების სია და მერქნიანი მცენარეების დაავადებების სია;
- დანართი 26: ცივ-გომბორის აღკვეთილის ხე-მცენარეების, ბუჩქების, ლიანების და ბალახოვანი მცენარეების ძირითადი სახეობების ნუსხა;
- დანართი 27: ცივ-გომბორის აღკვეთილის ფაუნის ძირითადი წარმომადგენლების ნუსხა;
- დანართი 28: ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე დღეისათვის ცნობილი უხერხემლო ცხოველების სახეობები;
- დანართი 29: ზურმუხტის საიტის (GE0000020) მარიამჯვრის სტანდარტული ინფორმაციის ფორმა;
- დანართი 30: დამტკიცებული ტერიტორია: გომბორი – GE0000027;

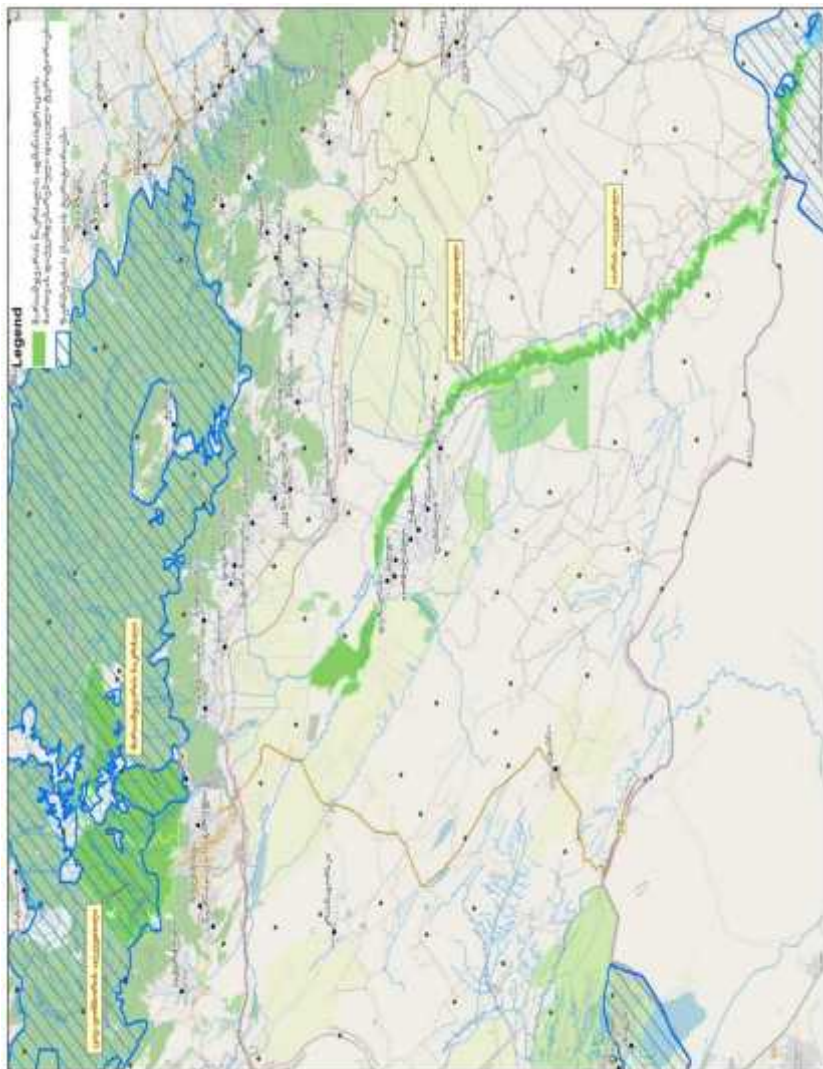
დანართი 1: საქართველოს ტერიტორიაზე მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ივრის, ყორულის და ციგ-გომბორის აღკვეთილების საზღვრების რუკა



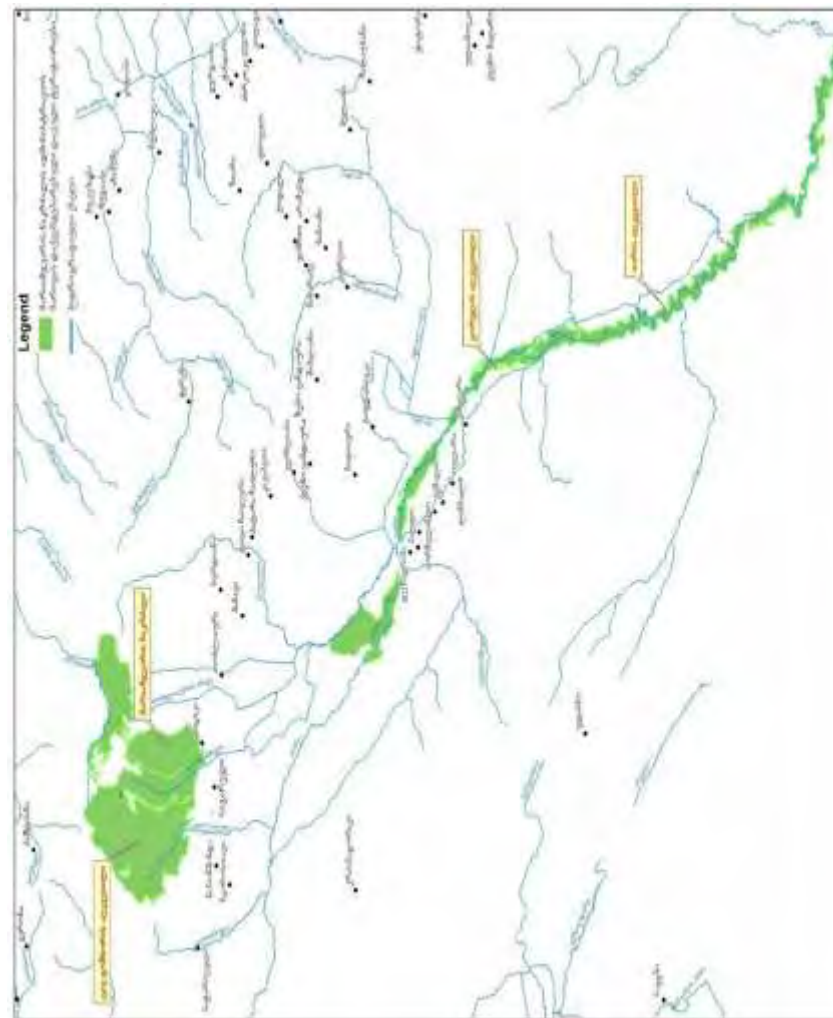
დანართი 2: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ივრის, ყორულის და ციგ-გომბორის აღკვეთილების საზღვრების რუკა



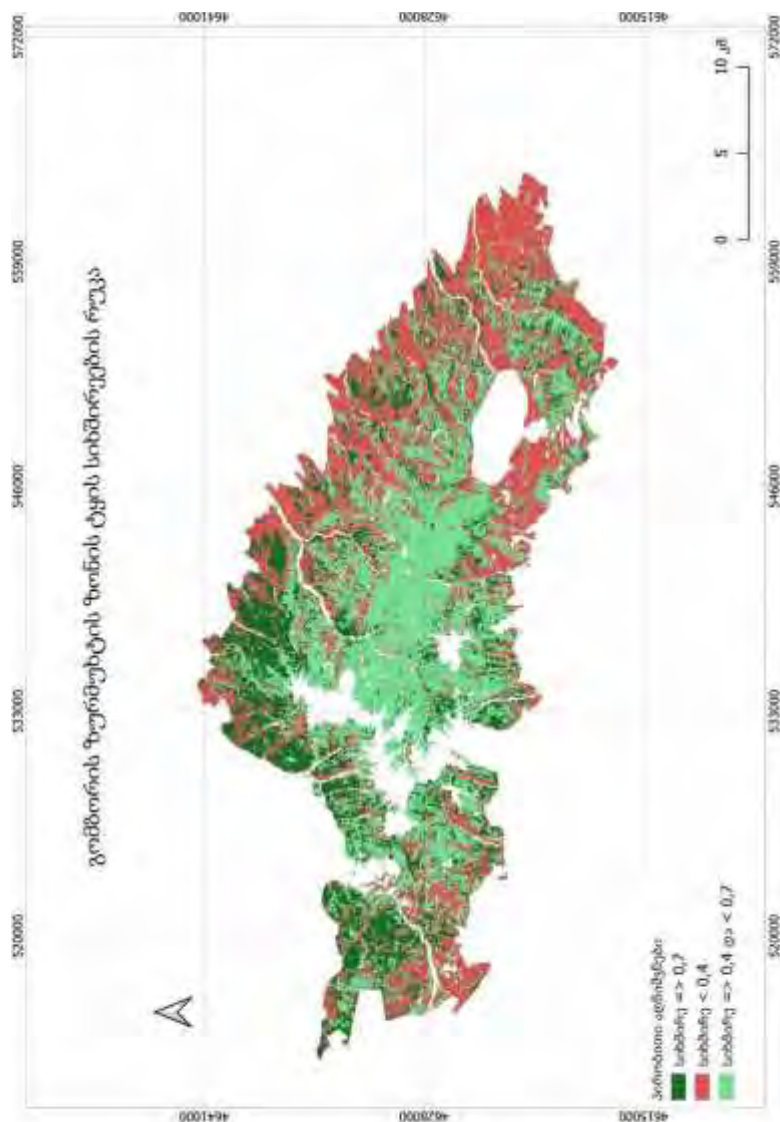
დანართი 3: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის
ადმინისტრაციას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიები
და ზურმუხტის ქსელის ტერიტორია



დანართი 4: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის
ადმინისტრაციას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიები
ჰიდროგრაფიული ქსელი



დანართი 7: ტყის სიხშირეები



დანართი 8: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ხე-მცენარეები და ბუჩქები

N	მცენარის ქართული სახელწოდება	მცენარის ლათინური სახელწოდება
1.	ჭალის მუხა	<i>Quercus pedunculiflora C. Koch.</i>
2.	ქართული მუხა	<i>Quercus iberica Stev.</i>
3.	თეთრი ვერხვი	<i>Populus alba L.</i>
4.	შავი ვერხვი	<i>Populus nigra L.</i>
5.	ხვალო	<i>Populus hybrida E.H.L. Krause</i>
6.	პატარა თელადუმა	<i>Ulmus minor Mill.</i>
7.	თელადუმა	<i>Ulmus scabra Mill.</i>
8.	შავი თუთა	<i>Morus nigra L.</i>
9.	ჩვეულებრივი ტირიფი	<i>Salix viminalis</i>
10.	წნორი	<i>Salix alba L.</i>
11.	მდგნალი	<i>Salix carpea L.</i>
12.	წვრილფოთოლა ფშატი	<i>Elaeagnus angustifolia L.</i>
13.	პანტა	<i>Pyrus caucasica</i>
14.	ჯაგრცხილა	<i>Carpinus orientalis</i>
15.	საღსაღაჯი (მხოლოდ ივრის ალკვეთილი)	<i>Pistacea mutica</i>
16.	შავი ღვია (მხოლოდ ივრის ალკვეთილი)	<i>Juniperus foetidissima</i>
17.	თეთრი ღვია (მხოლოდ ივრის ალკვეთილი)	<i>Juniperus excelza Willd.</i>

18.	მრავალნაყოფა ღვია (მხოლოდ ივრის აღკვეთილი)	<i>Juniperus polycarpus K.</i>
19.	კავკასიური აკაკი	<i>Celtis caucasica Willd.</i>
20.	მაჟალო	<i>Malus irientalis Uglitzk.</i>
21.	მყრალი ხე (აილანთუსი)	<i>Ailantus altissima</i>
22.	ბერყენა (მხოლოდ ივრის აღკვეთილი)	<i>Pyrus salicifolia Pall.</i>
23.	მინდვრის ბაღლოჯი	<i>Prunus fruticoza</i>
24.	კომში (ბია)	<i>Cydonia oblonga</i>
25.	ქაცვი	<i>Hipophae ramnoides</i>
26.	კვრინჩხი	<i>Prunus spinoza</i>
27.	კოწახური	<i>Berberis vulgaris</i>
28.	ჭანჭყატი	<i>Evonimus verrucosa</i>
29.	შავი კუნელი	<i>Crataegus pentagyna</i> Waldst.&Kit.Ex Willd.
30.	წითელი კუნელი	<i>Crataegus microphylla</i> K.Koch.
31.	ჩვეულებრივი ლეღვი	<i>Ficus carica</i>
32.	ბროწეული	<i>Punica granatun L.</i>
33.	ველური ვაზი, კრიკინა	<i>Vitis vinifera subsp. sylvestris</i>
34.	ცხრატყავა	<i>Lonicera iberica</i>
35.	ჩვეულებრივი ან კრაზანაფოთოლა გრაკლა	<i>Spiraea hypericifolia</i>
36.	კავკასიური მაცვალი	<i>Rubus caucasicus</i>

37.	შობერის ნიტრარია	<i>Nitraria schoberi</i>
38.	კურდღლისცოცხა	<i>Genista sachokia</i>
39.	გლერმა	<i>Astragalus caucasicus</i>
40.	ძეძვი	<i>Paliurus spina – christi</i>
41.	ღვედკეცი	<i>Periploca gracea</i>
42.	ეკალიჭი	<i>Smilax excelsa</i>
43.	ტყემალი	<i>Prunus cerasifera Ehrh.</i>
44.	ზღმარტლი	<i>Mespilus germanica</i>
45.	ასკილი	<i>Rosa canina</i>
46.	შინდანწლა	<i>Swida australis</i> [C. A. Mey.] Pojark. Ex Grossh = <i>Cornus</i> <i>sanguinea subsp. Australis</i> [C. A. Mey.] Jav
47.	შავჯაგა	<i>Rhamnus pallasii</i> Fisch. & C. A. Mey.
48.	იალლუნი	<i>Tamarix ramosissima</i> Ledeb.
49.	კვიდო	<i>Ligustrum vulgare</i>
50.	შინდი	<i>Cornus mas</i>

დანართი 9: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ყორულის,
ივრის და ცივ-გომბორის აღკვეთილებში გავრცელებული
„წითელი ნუსხის“ მცენარეების ნუსხა

N	ქართული სახელი	ლათინური სახელი	სტატუსი საქართველოს	სტატუსი IUCN-ის
---	----------------	--------------------	------------------------	--------------------

			წითელი ნუსხის მიხედვით	წითელი ნუსხის მიხედვით
1	უთხოვარი	<i>Taxus baccata L.</i>	მცირე ფრაგმენტული არეალი	VU
2	მაღალმთის მუხა	<i>Quercus macranthera Fisch et Mey</i>	მცირე ფრაგმენტული არეალი	VU
3	ჭალის მუხა	<i>Quercus pedunculiflora C. Koch.</i>	მცირე ფრაგმენტული არეალი	VU
4	ლაფანი	<i>Pterocarya pterocarpa (Michx.) Kunth.</i>	მცირე ფრაგმენტული არეალი	VU
5	საღსაღაჯი	<i>Pistacia mutica Fisch.&Mey</i>	მცირე ფრაგმენტული არეალი	VU
6	კაკლის ხე	<i>Juglans regia L.</i>	მცირე ფრაგმენტული არეალი	VU
7	პატარა თელადუმა	<i>Ulmus minor Mill.</i>	მცირე ფრაგმენტული არეალი	VU
8	შობერის ნიტრარია	<i>Nitraria schoberi L.</i>	უაღრესად მცირე არეალი	EN

9	მცირენაყოფიანი ბალამწარა	<i>Cerasus microcarpa C.A.Meyer</i>	მცირე ფრაგმენტული არეალი	VU
10	შავი ღვია	<i>Juniperus foetidissima Willd.</i>	მცირე ფრაგმენტული არეალი	VU
11.	მრავალნაყოფა ღვია	<i>Juniperus polycarpus K.</i>	მცირე ფრაგმენტული არეალი	VU

დანართი 10: ცივ-გომბორის აღკვეთილის მერქნიანი მცენარეები და ბუჩქები

N	სახეობების დასახელება		მახასიათებლები				
	ქართული	ლათინური	წითელი ნუსხის	რელიქტი	საქართველოს ენდემი	წიწვოვანი	მარადმწვანე
1	2	3	4	5	6	7	8
ხეები							
1	კავკასიური სოჭი	<i>Abies nordmanniana</i>		+		+	+

2	ფიჭვი კავკასიური	<i>Pinus sosnowskyi</i>				+	+
3	მუხა ქართული	<i>Quercus iberica</i>		+			
4	მაღალმთის მუხა	<i>Quercus macranthera</i>	+		+		
5	წიფელი	<i>Fagus orientalis</i>		+			
6	რცხილა კავკასიური	<i>Carpinus caucasica</i>					
7	ჯაგრცხილა	<i>Carpinus orientalis</i>					
8	ნეკერჩხალი ჩვეულებრივი	<i>Acer campestre</i>		+			
9	ლეკის ხე	<i>Acer platanooides</i>		+			
10	მაღალმთის ნეკერჩხალი	<i>Acer trautvetteri</i>		+			
11	ნეკერჩხალი ქორაფი	<i>Acer laetum</i>		+			
12	მთის ბოყვი	<i>Acer pseudoplatanus</i>		+			
13	უთხოვარი	<i>Taxus baccata</i>	+	+		+	+

14	ბალამწარა	<i>Cerasus microcarpa</i>	+				
15	არყი მეჭექიანი	<i>Betula pendula</i>					
16	ვერხვი მთრთოლავი	<i>Populus tremula</i>					
17	მაჟალო	<i>Malus orientalis</i>					
18	პანტა	<i>Pyrus caucasica</i>					
19	თხმელა ჩვეულებრივი	<i>Alnus barbata</i>		+			
20	ცაცხვი კავკასიური	<i>Tilia caucasica</i>		+			
21	თელა ჩვეულებრივი	<i>Ulmus carpinifolia</i>		+			
22	კაკალი ჩვეულებრივი	<i>Juglans regia</i>	+				
23	კავკასიური ტირიფი	<i>Salix caucasica</i>					
24	ჭნავი (ცირცელი)	<i>Sorbus caucasica</i>					
25	თამელი	<i>Sorbus torminalis</i>					

დანართი 11: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ყორულის, ივრის და ცივ-გომბორის აღკვეთილებში გავრცელებული ენდემური მერქნიანი მცენარეები და ბუჩქები

	სახეობა		მარიამ ჯვრის ნაკრძა ლი	ყორულ ის აღკვეთ ი ლი	ივრის აღკვე თილი	ცივ- გომბორი ს აღკვეთი ლი
N	ქართულად	ლათინურად				
1	კოწახური	<i>Berberis iberica</i>	+	+	+	-
2	მურყანი	<i>Alnus barbata</i>	+	+	+	-
3	მედვედევის არყი	<i>Betula medwedii</i>	+	-	-	-
4	ჩვეულებრივი თხილი	<i>Corylus avellana</i>	+	+	-	+
5	პანტა	<i>Pyrus caucasica</i>	+	-	-	+
6	ბერყენა	<i>Pyrus salicifolia</i>	-	+	+	-
7	მაღალმთის მუხა	<i>Quercus macranthera</i>	+	-	-	+
8	გრძელყუნწა მუხა	<i>Quercus pedunculata</i>	+	+	+	-

		<i>folia C. Koch –</i>				
--	--	------------------------	--	--	--	--

დანართი 12: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალში გავრცელებული კულტურული მცენარეები

Annex CWRs Georgia-Mariamjvari	
<i>Acer velutinum</i>	<i>Quercus iberica</i>
<i>Acer trautvetteri</i>	<i>Quercus macranthera</i>
<i>Acer pseudoplatanus</i>	<i>Quercus pedunculiflora</i>
<i>Acer campestre</i>	
<i>Acer platanoides</i>	<i>Rhamnus cathartica</i>
<i>Acer laetum</i>	<i>Robinia pseudacacia</i>
<i>Alnus barbata</i>	<i>Rosa canina</i>
<i>Alnus incana</i>	<i>Rubus caucasicus</i>
<i>Amygdalus georgica</i>	<i>Rubus kacheticus</i>
	<i>Rubus caucasicus</i>
<i>Betula litwinowii</i>	<i>Rubus woronowii</i>
<i>Betula raddeana</i>	<i>Rubus ibericus</i>
<i>Carpinus caucasica</i>	<i>Salix caprea</i>
<i>Carpinus orientalis</i>	<i>Salix excelsa</i>

<i>Corylus iberica</i>	<i>Salix alba</i> subsp. <i>micans</i>
<i>Corylus kachethica</i>	<i>Salix caucasica</i>
<i>Corylus avellana</i>	<i>Salix alba</i>
<i>Cotinus coggygria</i>	<i>Salvia garedji</i>
<i>Crataegus pentagyna</i>	<i>Sorbus caucasigena</i>
	<i>Sorbus torminalis</i>
<i>Fraxinus excelsior</i>	<i>Sorbus caucasica</i>
	<i>Sorbus fedorovii</i>
<i>Hedera pastuchovii</i>	<i>Spiraea hypericifolia</i>
	<i>Spiraea crenata</i>
<i>Juglans regia</i>	
<i>Juniperus foetidissima</i>	<i>Tamarix tetrandra</i>
	<i>Taxus baccata</i>
<i>Morus nigra</i>	<i>Tilia begoniifolia</i>
<i>Morus alba</i>	<i>Tilia cordata</i>
<i>Malus orientalis</i>	
	<i>Ulmus glabra</i>
	<i>Ulmus minor</i>
<i>Ostrya carpinifolia</i>	<i>Ulmus elliptica</i>
<i>Oxalis acetosella</i>	
<i>Paliurus spina-christi</i>	<i>Viola odorata</i>
<i>Pinus sylvestris</i> subsp. <i>hamata</i>	<i>Viola tricolor</i> subsp. <i>tricolor</i>
	<i>Viola alba</i>
<i>Pyrus caucasica</i>	<i>Vitis vinifera</i>

<i>Pyrus salicifolia</i>
<i>Prunus spinosa</i>

დანართი 13: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ძუძუმწოვრები

N	ცხოველის ქართული სახელწოდება	ცხოველის ლათინური სახელწოდება
1	მურა დათვი	<i>Ursus arctos</i> Linnaeus, 1758
2	ფოცხვერი	<i>Lynx lynx</i> Linnaeus, 1758
3	მგელი	<i>Canis lupus</i> Linnaeus, 1758
4	ტურა	<i>Canis aureus</i> Linnaeus, 1758
5	მელა	<i>Vulpes vulpes</i> Linnaeus, 1758
6	მაჩვი	<i>Meles meles</i> Linnaeus, 1758
7	კაკვასიური ციყვი	<i>Sciurus anomalus</i> Linnaeus, 1758
8	შველი	<i>Capreolus capreolus</i> Linnaeus, 1758
9	კურდღელი	<i>Lepus europaeus</i> Linnaeus, 1758
10	ტყის კვერნა	<i>Martes martes</i> Linnaeus, 1758
11	ტყის კატა	<i>Felis silvestris</i> Linnaeus, 1758
12	გარეული ღორი	<i>Sus scrofa</i> Linnaeus, 1758

დანართი 14: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ივრის, ყორულის და ცივ-გომბორის აღკვეთილებში გავრცელებული იშვიათი თუ გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი, საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი მსხვილი ძუძუმწოვრები და ფრინველები

N	ცხოველის ქართული სახელწოდება	ცხოველის ლათინური სახელწოდება
1	მურა დათვი	<i>Ursus arctos</i> Linnaeus, 1758
2	ფოცხვერი	<i>Lynx lynx</i> Linnaeus, 1758
3	კავკასიური ციყვი	<i>Sciurus anomalus</i> Guldenstaedt, 1774
4	ევროპული მაჩქათელა	<i>Barbastella barbastellus</i> Schreber, 1774
5	თეთრკუდა არწივი	<i>Haliaeetus albicilla</i> Linnaeus, 1758
6	მთის არწივი	<i>Aquila chrysaetus</i> Linnaeus, 1758
7	ქორცვეტი	<i>Accipiter brevipes</i> Severtzov, 1850
8	ველის კაკაჩა	<i>Buteo rufinus</i> Cretzschmar, 1829
9	სვავი	<i>Aegypius monachus</i> Linnaeus, 1766

N	კლასი ფრინველები – Aves	
	რიგი ყარყატისნაირნი	<i>Ciconiiformes</i>
1	დიდი ოყარი (თეთრი ყანჩა)	<i>Egretta alba</i>
2	მცირე ოყარი (თეთრი ყანჩა)	<i>Egretta garzetta</i>
	რიგი ლიანასნაირნი	<i>Raliidiformes</i>
3	ღაღა	<i>Crex crex</i>
	რიგი შვეარდნისნაირები	<i>Falconiformes</i>
4	ორბი	<i>Gyps fulvus</i> Hablizl, 1783 *
5	გველიჭამია (ძერაბოტი)	<i>Circus gallicus gallicus</i>
6	მთის არწივი	<i>Aquila chrysaetus</i> Linnaeus, 1758 *
15	ველის არწივი	<i>Aquila nipalensis</i>
16	წითელი ძერა (ბორა)	<i>Milvus milvus</i>
17	ძერა	<i>Milvus migrans migrans</i>
18	მდელის ძელქორი	<i>Circus pygagrus</i>
19	მინდვრის ძელქორი (მინდვრის ბოლობეჭედა)	<i>Circus cyaneus</i>
20	ველის ძელქორი	<i>Circus macrourus</i>
21	ჩვეულებრივი კაკაჩა	<i>Buteo buteo</i>
22	ფეხბანჯგვლიანი კაკაჩა	<i>Buteo lagopus</i>
23	ქორი	<i>Accipiter gentilis</i>
24	მიმინო	<i>Accipiter nisus</i>

დანართი 15: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ფრინველები

25	ქორცქვიტა (შავთვალა მიმინო, ლევანმიმინო)	<i>Accipiter brevipes</i>
26	მცირე კირკიტა	<i>Falco naumanni</i>
27	შევარდენი	<i>Falco peregrinus</i>
28	წითელფეხა შავარდენი (თვალშავი)	<i>Falco vespertinus</i>
	რიგი ქათმისნაირები	<i>Galiformes</i>
29	მწყერი	<i>Coturnix coturnix</i>
30	რუხი წერო	<i>Grus grus</i>
	რიგი მტრედისნაირნი	<i>Columbiformes</i>
31	ქედანი	<i>Columba palumbus</i>
32	გარეული მტრედი	<i>Columba livia</i>
33	ჩვეულებრივი გვრიტი	<i>Streptopelia turtur</i>
	რიგი გუგულისებრნი	<i>Cuculiformes</i>
34	ჩვეულებრივი გუგული	<i>Cuculus canorus</i>
35	ჭოტი	<i>Athene noctua indigena</i>
36	ტყის ბუ	<i>Strix aluco willkonskii</i>
37	ოლოლი (ყურებიანი ბუ)	<i>Asio otus otus</i>
	რიგი ნამგალასნაირნი	<i>Apodiformes</i>
38	ნამგალა	<i>Apus apus</i>
39	rigi yapyapisnairebi	<i>Caraciformes</i>
	კვირიონი	<i>Merops apiaster</i>
40	ოფოფი	<i>Upupa epops</i>
	რიგი კოდალასნაირები	<i>Piciformes</i>
41	მწვანე კოდალა	<i>Picus viridis</i>

	rigi beRurasnairni	<i>Passeriformes</i>
42	შავშუბლა ღაჭო	<i>Lanius minor</i>
43	ჩვეულებრივი ღაჭო	<i>Lanius collurio</i>
44	ჩვეულებრივი ჭინჭრაქა, ღობემძვრალა	<i>Troglodytes troglodytes</i>
45	სამხრეთული ბულბული	<i>Luscinia megarhynchos africana</i>
46	ჩხართვი	<i>Turdus viscivorus</i>
47	მგალობელი შაშვი (წრიპა, ჯიჯლი, შავყელა შავი)	<i>Turdus philomelos</i>
48	შავი შაშვი	<i>Turdus merula</i>
49	სკვინჩა	<i>Fringilla coelebs</i>
50	შოშია(შროშანი)	<i>Sturnus vulgaris</i>
51	ჩხიკვი	<i>Garrulous glandarius</i>
52	კაჭკაჭი	<i>Pica pica</i>
53	რუხი ყვავი	<i>Corvus cornix</i>
54	ყორანი	<i>Corvus corax</i>
55	მინდვრის ბელურა	<i>Passer montanus</i>
56	ტყის ტოროლა	<i>Lullula arborea</i>
57	ველის ტოროლა	<i>Melanocorypha calandra</i>
58	მინდვრის ტოროლა	<i>Alauda arvensis</i>
59	რქოსანი ტოროლა	<i>Eremophila alpestris</i>
60	ქოჩორა ტოროლა	<i>Galerida cristata</i>
61	ჩვეულებრივი ბულბული (იადონი)	<i>Luscinia megarinchos</i>

62	კავკასიური ჩხიკვი	<i>Garrulus glandarius</i>
63	წითელგულა მექვიშა	<i>Calidris ferruginea</i>
64	ჩიტბატონა	<i>Carduelis carduelis</i>

დანართი 16: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის ამფიბიები და ქვეწარმავლები

1. ჩვეულებრივი გომბეშო (*Bufo bufo*);
2. ტყის ბაყაყი (*Rana vidibunda*);
3. გველხოკერა (*Ophysaurus apodus*);
4. ქართული ხვლიკი (*Lacerta rudis (obscura)*);
5. მარდი ხვლიკი (*Lacerta agilis*);
6. მდელოს ხვლიკი (*Lacerta praticola*);
7. ზოლებიანი ხვლიკი (*Lacerta strigata*);
8. ამიერკავკასიური მცურავი (*Zamenis hohenackeri*)

დანართი 17: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალში გავრცელებული გლობალურად გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი ფრინველების სია

№	საქართველოს მასშტაბით საფრთხის წინაშე მყოფი ფრინველები						
			SG	IUCN	RDBG	EBG	
	Falconiformes	შევარდნისნაირნი					
1	<i>Aquila chrysaetos</i>	მთის არწივი	YR-R		+	Golden Eagle	<i>Aquila chrysaetos</i>
2	<i>Gyps fulvus</i> Hablizl, 1783	ორბი	YR-R		+	Eurasian Griffon Vulture	<i>Gyps fulvus</i>
3	<i>Falco vespertinus</i> Linnaeus, 1766	წითელფეხა შევარდენი	BB				Red-footed Falcon
ევროპის მასშტაბით საფრთხის წინაშე მყოფი ფრინველები							
	Falconiformes	შევარდნისნაირნი					
4	<i>Milvus milvus</i> Linnaeus, 1758	წითელი ძერა (ბორა)	Cas				Red Kite
5	<i>Milvus migrans</i> (Boddaert, 1783)	ძერა	YR-R			VU, A2b	Black Kite
6	<i>Aquila nipalensis</i> Hodgson, 1833	ველის არწივი	M, BB?		+	EN, A2b	Steppe Eagle
7	<i>Aquila chrysaetos</i> Linnaeus, 1758	მთის არწივი	YR-R		+		Golden Eagle
8	<i>Circus macrourus</i> (S. G. Gmelin, 1770)	ველის ძელქორი (ველის ბოლობეჭედა)	M, W V, BB?	NT, A2 c, d, e, A3c, d, e		EN, C1	Pallid Harrier
9	<i>Falco vespertinus</i> Linnaeus, 1766	წითელფეხა შევარდენი	BB				Red-footed Falcon
	Piciformes	კოდალასნაირნი					
10	<i>Picus viridis</i>	მწვანე კოდალა	YR-R				Eurasian Green Woodpecker
	Passeriformes	ბელურასნაირნი					
11	<i>Melanocorypha calandra</i>	ველის ტოროლა	BB				Calandra Lark
12	<i>Lullula arborea</i>	ტყის ტოროლა	BB				Wood Lark
13	<i>Alauda arvensis</i>	მინდვრის ტოროლა	YR-R				Eurasian Skylark

მსოფლიო მასშტაბით საფრთხის წინაშე მყოფი ფრინველები							
	Falconiformes	შევარდნისნაირნი					
14	<i>Milvus milvus</i>	წითელი ძერა (ბორა)	Cas				Red Kite
15	<i>Circus macrourus</i>	ველის ძელქორი (ველის ბოლობეჭედა)	M,W V, BB?				Pallid Harrier
16	<i>Falco vespertinus</i>	წითელფეხა შევარდენი	BB				Red-footed Falcon

დანართი 18: ყორულის და ივრის აღკვეთილის ძუძუმწოვრები

1	ყურებიანი ზღარბი	<i>Erinaceus auritus</i>
2	ევროპული ზღარბი	<i>Erinaceus europaeus</i>
3	კავკასიური თხუნელა	<i>Talpa caucasica</i>
4	მცირე ცხვირნალა	<i>Rhinolophus hipposideros</i>
5	დიდი ცხვირნალა	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>
6	მლამიობი	<i>Myotis blythi</i>
7	ჩია ღამურა	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>
8	მგელი	<i>Canis lupus</i>
9	ტურა	<i>Canis aureus</i>
10	მელა	<i>Vulpes vulpes</i>
11	ენოტი	<i>Procyon lotor</i>
12	დედოფალა	<i>Mustela nivalis</i>
13	თეთრყელა კვერნა	<i>Martes foina</i>
14	წავი	<i>Lutra lutra</i>
15	მაჩვი	<i>Meles meles</i>
16	ლელიანის კატა (წითელი ნუსხა)	<i>Felis chaus</i>
17	გარეული ღორი	<i>Sus scrota</i>
18	კურდღელი	<i>Lepus europaeus</i>
18	კავკასიური ციყვი (წითელი ნუსხა)	<i>Sciurus anomalus</i>
20	ნუტრია	<i>Myocastor coypus</i>
21	ტყის თაგვი	<i>Apodemus sylavaticus</i>
22	მინდვრის თაგვი	<i>Apodemus agrarius</i>

23	წყლის მემინდვრეა	<i>Arvicola terrestris</i>
24.	ფოცხვერი	<i>Lynx lynx L.1758</i>
25.	ლელიანის კატა	<i>Felis chaus L.1758</i>
26.	წავი	<i>Lutra lutra L.1758</i>

დანართი 19: ყორულის და ივრის აღკვეთილების იქთიოფაუნა, თევზები

1. კავკასიური ქაშაპი (*Squalis cephalus* Linnaeus 1758-syn. *Leucascius cephalus* Nordmann, 1840);
2. მტკვრის ტობი (*Chondrostoma cyri* Kessler, 1877);
3. მტკვრის ციმორი (*Romanogobio persus* Gunter, 1899);
4. მტკვრის წვერა (*Barbus lacerta* Heckel, 1843);
5. მდინარის კალმახი (*Salmo trutta fario* Linnaeus, 1758);
6. ხრამული (*Capoeta capoeta* Guldestadt, 1773);
7. ჭანარი (*Luciobarbus capito* Guldestadt, 1773 – syn. *Barbus capito*);
8. მურწა (*Luciobarbus mursa* Guldestadt, 1773 – syn. *Barbus mursa*);
9. შამაია, თრისა (*Chalcalburnus chalcoides* Guldestadt, 1772);
10. მტკვრის თაღლითა (*Alburnus filippi* Kessler, 1877);
11. მტკვრის ნაფოტა (*Rutilus rutilus kurensis* Berg, 1932 – syn. *Rutilus rutilus caspicus natio Kurensiis* Berg.);
12. შავწარბა (*Acanthalburnus microlepis* Fillipi, 1863);
13. აღმოსავლური ფრიტა (*Alburnoides bipunctatus eichwaldi* Bloch, 1782);
14. ამიერკავკასიური ბლიკა (*Blicca bjoerkna transcaucasica* Berg, 1916);

15. აღმოსავლური კაპარჭა (*Abramis brama orientalis* Berg, 1949);
16. თეთრთვალა (*Abramis sapa Pallas, 1814*);
17. კობრი (*Ciprinus carpio* Linnaeus, 1758);
18. მტკვრის გოჭალა (*Barbatula brandti Kessler, 1877*);
19. ჩვეულებრივი გველანა (*Cobitis taenia* Linnaeus, 1758);
20. წინაკავკასიური გველანა (*Sabanejewia caucasica* Berg, 1906);
21. ლოქო (*Silurus glanis* Linnaeus, 1758);
22. მდინარის კავკასიური ღორჯო (*Neogobius constructor* Nordmann, 1840);
23. წითელტუჩა ჭერები (*Aspius aspius* Linnaeus, 1758).

დანართი 20: ყორულისა და ივრის აღკვეთილის ამფიბიები

1. ჩვეულებრივი გომბეშო (*Bufo bufo* Linnaeus, 1758);
2. მწვანე გომბეშო (*Bufo viridis* Laurenti, 1768);
3. ტყის ბაყაყი (*Rana ridibunda* Pallas, 1771);
4. სავარცხლიანი ტრიტონი (*Triturus cristatus* Laurenti, 1768).

დანართი 21: ყორულისა და ივრის აღკვეთილის რეპტილიები

1	ჭაობის კუ	Emus orbicularis
2	ხმელთაშუაზღვის კუ(წითელი ნუსხა)	Testudo graeca
3	კასპიური კუ	Mauremys caspica
4	გრძელფეხა სცინკი	Eumeces shneideri
5	კავკასიური ჯოჯო	Agama caucasica
6	გველბოკერა	Pseudopus apodus
7	ზოლიანი ხვლიკი	Yacerta strigata

8	კობტა გველთავა	Ophisops elegans
9	მარდი ფსვენი	Eremias velox
10	ველის მახრჩობელა	Eryx jaculas famil
11	ჩვეულებრივი ანკარა	Nartix natrix
12	წყლის ანკარა	Nartix feselola
13	წენგოსფერი მცურავი	Coluber najadum
14	წითელმუცელა მცურავი	Coluber jugularis
15	სახეებიანი მცურავი	Elaphe dione
16	ოთხზოლიანი მცურავი	Elaphe quatuorlineata
17	სპილენძა	Caronella austriaca
18	კატისთვალისანი გველი	Telescopus fallax
19	საყელოიანი ეირენსი(წითელი ნუსხა)	Eirenis collaris
20	გიურზა (წითელი ნუსხა)	Vipera libetina

დანართი 22: ყორულისა და ივრის აღკვეთილების ფრინველები

1	დიდი მურტალა	Podiceps cristatus
2	პატარა მურტალა	Tachybaptus ruficollis
3	დიდი ჩვამა	Phalacrocorax carbo
4	პატარა ჩვამა	Phalacrocolax pugmeus
5	წყლის ბულა	Botaurus stellaris
6	პატარა ყარაულა	Jxobrychus minutus
7	დიდი თეთრი ყანჩა	Egertta alba
8	პატარა თეთრი ყანჩა	Egertta garzetta
9	რუხი ყანჩა	Ardea cinerea
10	მყავანა გედი	Cygnus cygnus

11	სისინა გედი	<i>Cygnus olor</i>
12	რუხი ბატი	<i>Anser anser</i>
13	თეთრშუბლა ბატი	<i>Anser albifrons</i>
14	წითელჩიჩახვა ღერღეტი	<i>Branta ruficollis</i>
15	წითელი იხვი	<i>Tadorna ferruginea</i>
16	ამლაყი იხვი	<i>Tadorna tadorna</i>
17	თეთრშუბლა იხვი	<i>Anas penelope</i>
18	სტვენია იხვინჯა	<i>Anas crecca</i>
19	გარეული იხვი	<i>Anas platyrhynchos</i>
20	კუდსადგისა იხვი	<i>Anas acuta</i>
21	ჭანჭახა იხვინჯა	<i>Anas querquedula</i>
22	რუხი იხვი	<i>Anas strepera</i>
23	წითელთავა ყვინთია	<i>Aythya ferina</i>
24	თეთრთვალა ყვინთია	<i>Aythya nyroca</i>
25	დიდი ბატისინი	<i>Mergus merganser</i>
26	პატარა ბატისინი	<i>Mergus albellus</i>
27	მერა	<i>Milvus migrans</i>
28	შაკი	<i>Pandion haliaetus</i>
29	თეთრკუდა ფსოკი (წითელი ნუსხა)	<i>Haliaeetus albicilla</i>
30	ქორი	<i>Accipiter gentilis</i>
31	მიმინო	<i>Accipiter nisus</i>
32	ველის კაკაჩა	<i>Buteo rufinus</i>
33	ჩვეულებრივი კაკაჩა	<i>Buteo buteo</i>
34	ჩია არწივი	<i>Hieraaetus pennatus</i>

35	ბეგობის არწივი(წითელი ნუსხა)	<i>Aquila heliaca</i>
36	პატარა მყივანა არწივი	<i>Aquila pomarina</i>
37	ფასკუნჯი	<i>Neophron percnopterus</i>
38	ბატკანძერი	<i>Gypaetus borbatus</i>
39	სვავი	<i>Aegypius monachus</i>
40	ორბი	<i>Gyps fulvus</i>
41	მინდვრის ბელქოსი	<i>Circus cyaneus</i>
42	ველის ბელქოსი	<i>Circus macrourus</i>
43	გველიჭამია არწივი	<i>Circaetus gallicus</i>
44	ველის კირკიტა	<i>Falco naumanni</i>
45	ჩვეულებრივ კირკიტა	<i>Falco tinnunculus</i>
46	მარჯანი	<i>Falco subbuteo</i>
47	ბარი	<i>Falco cherrug</i>
48	შევარდენი	<i>Falco peregrinus</i>
49	კაკაბი	<i>Alectorix chukar</i>
50	დურაჯი	<i>Francolinus francolinus</i>
51	მწყერი	<i>Coturnix coturnix</i>
52	ხოხობი	<i>Phasianus colchicus</i>
53	ღაღლა	<i>Crex crex</i>
54	ხოხთქრის ქათამი	<i>Porphyrio porphyrio</i>
55	მელოტა	<i>Fulica atra</i>
56	რუხი წერო	<i>Grus grus</i>
57	სარსარაკი	<i>Tetrax tetrax</i>
58	სავათი	<i>Otis tarda</i>
59	პრანწია	<i>Vanellus vanellus</i>

60	ჩიბუხა	<i>Gallinago gallinago</i>
61	ტყის ქათამი	<i>Scolopax rusticola</i>
62	გარეული მტრედი	<i>Columba livia</i>
63	გვიძინი	<i>Columba oenas</i>
64	ქედანი	<i>Columba palumbus</i>
65	გვრიტი	<i>Streptopelia turtur</i>
66	გუგული	<i>Cuculus canorus</i>
67	წყრომი	<i>Otis scops</i>
68	ზარნაშო	<i>Bubo bubo</i>
69	ტყის ბუ	<i>Strix aluco</i>
70	ჭოტი (წითელი ნუსხა)	<i>Athene noctua</i>
71	ბაიყუმი	<i>Asio flammeus</i>
72	ოლოლი	<i>Asio otis</i>
73	ჩვეულეზრივი უფეხურა	<i>Coprimulgus europaeus</i>
74	ნამგალა	<i>Apus apus</i>
75	ჩვეულეზრივი ალკუნი	<i>Alcedo atthis</i>
76	კვირიონი	<i>Merops apiaster</i>
77	ყაპყაპი	<i>Coracias gorrulu</i>
78	ოფოფი	<i>Upupa epops</i>
79	მაქცია	<i>Junco torquilla</i>
80	მწვანე კოდალა	<i>Picus viridis</i>
81	დიდი ჭრელი კოდალა	<i>Dendrocopos major</i>
82	ქოჩორა ტოროლა	<i>Galerida cristata</i>
83	მინდვრის მწყერჩიტა	<i>Alauda arvensis</i>
84	შავი შაშვი	<i>Turdus merula</i>
85	ბოლოშავი	<i>Turdus pilaris</i>

86	ჩხართვი	<i>Turdus viscivorus</i>
87	კლდეცოცია	<i>Tychodroma muraria</i>
88	ჩვეულეზრივი ღაჭო	<i>Janius collurio</i>
89	ჩხიკვი	<i>Garrulus glandarius</i>
90	კაჭკაჭი	<i>Pica pica</i>
91	ყორანი	<i>Corvus corax</i>
92	ჭილყვავი	<i>Corvus flammeus</i>

**დანართი 23: ყორულის და ივრის აღკვეთილების
იქთიოფაუნა, თევზები**

1. კავკასიური ქაშაპი (*Squalis cephalus* Linnaeus 1758-syn. *Leucascius cephalus* Nordmann, 1840);
2. მტკვრის ტობი (*Chondrostoma cyri* Kessler, 1877);
3. მტკვრის ციმორი (*Romanogobio persus* Gunter, 1899);
4. მტკვრის წვერა (*Barbus lacerta* Heckel, 1843);
5. მდინარის კალმახი (*Salmo trutta fario* Linnaeus, 1758);
6. ხრამული (*Capoeta capoeta* Guldenstadt, 1773);
7. ჭანარი (*Luciobarbus capito* Guldestadt, 1773 – syn. *Barbus capito*);
8. მურწა (*Luciobarbus mursa* Guldestadt, 1773 – syn. *Barbus mursa*);
9. შამაია, თრისა (*Chalcalburnus chalcoides* Guldestadt, 1772);
10. მტკვრის თაღლითა – ამიერკავკასიის ენდემი – (*Alburnus filippi* Kessler, 1877);
11. მტკვრის ნაფოტა – კავკასიის ენდემი – (*Rutilus rutilus kurensis* Berg, 1932 – syn. *Rutilus rutilus caspicus natio Kurensiis* Berg.);
12. შავწარბა (*Acanthalburnus microlepis* Fillipi, 1863);

13. აღმოსავლური ფრიტა (*Alburnoides bipunctatus eichwaldi* Bloch, 1782);
14. ამიერკავკასიური ბლიკა (*Blicca bjoerkna transcaucasica* Berg, 1916);
15. აღმოსავლური კაპარჭა (*Abramis brama orientalis* Berg, 1949);
16. თეთრთვალა (*Abramis sapa Pallas, 1814*);
17. კობრი (*Ciprinus carpio* Linnaeus, 1758);
18. მტკვრის გოჭალა (*Barbatula brandti Kessler, 1877*);
19. ჩვეულებრივი გველანა (*Cobitis taenia* Linnaeus, 1758);
20. წინაკავკასიური გველანა (*Sabanejewia caucasica* Berg, 1906);
21. ლოქო (*Silurus glanis* Linnaeus, 1758);
22. მდინარის კავკასიური ღორჯო (*Neogobius constructor* Nordmann, 1840);
23. წითელტუჩა ჭერეხი (*Aspius aspius* Linnaeus, 1758).

დანართი 24. ყორულისა და ივრის აღკვეთილებში გავრცელებული საფრთხის წინაშე მყოფი ფრინველები

№	საქართველოს მასშტაბით საფრთხის წინაშე მყოფი ფრინველები						
			SC	IUCN	RDBG	EBC	
	Falconiformes	შევარდნისნაირნი					
1	<i>Aquila heliaca</i> Savigny, 1809	ბეჟობის (თეთრმხრება) არწივი	YR-R	VU	+	Imperial Eagle	<i>Aquila heliaca</i>
2	<i>Aquila clanga</i> Pallas, 1811	დიდი მყივანი არწივი (დიდი თეთრლაქებიანი)	M, WV	VU		Greater Spotted Eagle	<i>Aquila clanga</i>
3	<i>Falco vespertinus</i> Linnaeus, 1766	წითელფეხა შევარდენი	BB				Red-footed Falcon
4	<i>Falco naumanni</i> Fleisher, 1818	მოკლე (ველი) კირკიტა	BB	VU		Lesser Kestrel	
	Strigiformes	ბუსნაირნი					
5	<i>Athene noctula=Aegolius funereus</i> Linnaeus, 1758	ჭოტი	YR-R				Little Owl
ევროპის მასშტაბით საფრთხის წინაშე მყოფი ფრინველები							
	Falconiformes	შევარდნისნაირნი					
6	<i>Milvus migrans</i>	ძერა	YR-R			VU, A2b	Black Kite
7	<i>Accipiter brevipes</i>	ქორცქიტა (შავთვალა მიმინო)	BB			VU, C1	Levent Sparrowhawk
8	<i>Hieraaetus pennantus</i>	ჩია არწივი	BB				Booted Eagle
9	<i>Aquila heliaca</i> Savigny, 1809	ბეჟობის (თეთრმხრება) არწივი	YR-R	VU, C1	+		Imperial Eagle
10	<i>Aquila clanga</i> Pallas, 1911	დიდი მყივანი არწივი (დიდი თეთრლაქებიანი)	M, WV	VU, C1		EN, C1	Greater Spotted Eagle
11	<i>Aquila pomarina</i> (Brehm, CL, 1831)	მცირე მყივანი არწივი	BB				Lesser Spotted Eagle
12	<i>Aquila nipalensis</i> Hodgson, 1833	ველის არწივი	M, BB?		+	EN, A2b	Steppe Eagle

13	<i>Aegypius monachus</i> <i>Linnaeus, 1758</i>	სვავი	YR-R	LR(nt); NT, C1	+		Cinereous Vulture (Eurasian Black Vulture)
14	<i>Falco vespertinus</i> <i>Linnaeus, 1766</i>	წითელფეხა შვეარდენი	BB				Red-footed Falcon
15	<i>Falco tinnunculus</i> <i>Linnaeus, 1758</i>	ჩვეულებრივი კირკიტა	YR-R				Common Kestrel
	Piciformes	კოდალასნაირნი					
16	<i>Picus viridis</i> <i>Linnaeus, 1758</i>	მწვანე კოდალა	YR-R				Eurasian Green Woodpecker
	Passeriformes	ბელურასნაირნი					
17	<i>Lullula arborea</i> (<i>Linnaeus, 1758</i>)	ტყის ტოროლა	BB				Wood Lark
18	<i>Alauda arvensis</i> <i>Linnaeus, 1758</i>	მინდვრის ტოროლა	YR-R				Eurasian Skylark
19	<i>Galerida cristata</i> (<i>Linnaeus, 1758</i>)	ქოჩორა ტოროლა	YR-R				Crested Lark
20	<i>Hirundo rustica</i> <i>Linnaeus, 1758</i>	სოფლის მერცხალი	BB				Barn Swallow
21	<i>Lanius excubitor</i> <i>Linnaeus, 1758</i>	რუხი ღაჟო	WV				Greater Grey (or Northern) Shrike
22	<i>Passer montanus</i> (<i>Linnaeus, 1758</i>)	მინდვრის ბელურა	YR-R				Tree Sparrow
23	<i>Passer domesticus</i> (<i>Linnaeus, 1758</i>)	სახლის ბელურა	YR-R				Hause Sparrow
	Ciconiiformes	ყარყატისნაირნი					
24	<i>Botaurus stellaris</i> (<i>Linnaeus, 1758</i>)	დიდი ყარაულა (წყლის ბულა)	M,WV				Great Bittern
	Anseriformes	ბატისნაირნი					
25	<i>Anas strepera</i> (<i>Linnaeus, 1758</i>)	რუხი ბატი	YR-R				Gadwall
26	<i>Anas querquedula</i>	ვახვახა იხვი (იხვინჯა)	YR-R				Garganey

	(Linnaeus, 1758)						
	Galliformes	ქათმისნაირნი					
27	<i>Alectoris chukar</i> (J. E. Gray, 1830)	კაკაბი	YR-R				Chuckar
28	<i>Francolinus francolinus</i> (Linnaeus, 1766)	დურაჯი	YR-R		+		Black Francolin
	Columbiformes	მტრედისნაირნი					
29	<i>Streptopelia turtur</i> (Linnaeus, 1758)	ჩვეულებრივი გვრიტი	BB				Eurasian Turtle-Dove
	Strigiformes	ბუსნაირი					
30	<i>Athene noctula</i> (Linnaeus, 1758)	ჭოტი	YR-R				Little Owl
	Coraciiformes	ყარყატისნაირნი					
31	<i>Coracias garrulus</i> Linnaeus, 1758	ყარყატი	BB				European Roller
32	<i>Upupa epops</i> Linnaeus, 1758	ოფოფი	BB				Eurasian Hoopoe
მსოფლიო მასშტაბით საფრთხის წინაშე მყოფი ფრინველები							
	Falconiformes	შევარდნისნაირნი					
33	<i>Milvus milvus</i> (Linnaeus, 1758)	წითელი ძერა (ბორა)	Cas				Red Kite
34	<i>Circus macrourus</i> (S. G. Gmelin, 1770)	ვეკლის ძელქორი (ველის ბოლობეჭედა)	M, WV, BB?				Pallid Harrier
35	<i>Falco vespertinus</i> Linnaeus, 1766	წითელფეხა შევარდენი	BB				Red-footed Falcon
	Coraciiformes	ყარყატისნაირნი					
36	<i>Coracias garrulus</i> Linnaeus, 1758	ყარყატი	BB				European Roller

დანართი 25: მარიამჯვრის სახელმწიფო ნაკრძალის, ივრის და ყოლულის აღკვეთილის ტყეებში გამოვლენილი მავნებელი მწერების და სოკოების სია და მერქიანი მცენარეების დაავადებების სია.

ტყის მავნებელი მწერები:

1. არშიიანი ბაღლინჯო (*Corythucha ciliata*);
2. მუხის დიდი ხარაბუზი (*Cerambyx cerdo acuminatus*).
3. ექვსკბილ ქერქიჭამია (*Ips sexdentatus*);
4. ორკბილა ქერქიჭამია (*Pityogenes bidentatus*);

5. ოთხკბილა ქერქიჭამია (*Pityogenes quadridens*);
6. ექვსკბილა ქერქიჭამია (*Pityogenes chalcographus*);
7. მწვანე ვიწროტანიანი პეწიანა ტკაცუნა (*Agrilus viridis*)
8. მუხის ფოთოლხვევია (*Tortrix viridana*);
9. ცეკლეფია, ანუ უფრთო მზომელა (*Erannis defoliaria*)

მაგნებელი სოკოები

წიწვის შუტე (*Lophodermium seditiosum*);

დაავადებები

1. თელის ჰოლანდიური დაავადება (*Ophiostoma novo-ulmi* and *O.ulmi*);
2. მუხის ნაცარი (*Microsphaera alphitoides* Griff. et Maubl.)

დანართი 26: ცივ-გომბორის აღკვეთილის ხე-მცენარეების, ბუჩქების, ლიანების და ბალახოვანი მცენარეების ძირითადი სახეობების ნუსხა

N	სახეობების დასახელება		მახასიათებლები				
	ქართული	ლათინური	წითელი ნუსხის	რელიქტი	საქართველოს ენდემი	წიწვოვანი	მარადმწვანე
1	2	3	4	5	6	7	8
ხეები							
1	კავკასიური სოჭი	<i>Abies nordmanniana</i>		+		+	+
2	ფიჭვი კავკასიური	<i>Pinus sosnowskyi</i>				+	+
3	მუხა ქართული	<i>Quercus iberica</i>		+			
4	მაღალმთის მუხა	<i>Quercus macranthera</i>	+		+		
5	წიფელი	<i>Fagus orientalis</i>		+			
6	რცხილა კავკასიური	<i>Carpinus caucasica</i>					

7	ჯაგრცხილა	<i>Carpinus orientalis</i>					
8	ნეკერჩხალი ჩვეულებრივი	<i>Acer campestre</i>		+			
9	ლექის ხე	<i>Acer platanoides</i>		+			
10	მაღალმთის ნეკერჩხალი	<i>Acer trautvetteri</i>		+			
11	ნეკერჩხალი ქორაფი	<i>Acer laetum</i>		+			
12	მთის ბოყვი	<i>Acer pseudoplatanus</i>		+			
13	უთხოვარი	<i>Taxus baccata</i>	+	+		+	+
14	ბალამწარა	<i>Cerasus microcarpa</i>	+				
15	არყი მეჭეჭიანი	<i>Betula pendula</i>					
16	ვერხვი მთროლავე	<i>Populus tremula</i>					
17	მაჟალო	<i>Malus orientalis</i>					
18	პანტა	<i>Pyrus caucasica</i>					
19	თხმელა ჩვეულებრივი	<i>Alnus barbata</i>		+			

20	ცაცხვი კავკასიური	<i>Tilia caucasica</i>		+			
21	თელა ჩვეულებრივი	<i>Ulmus carpinifolia</i>		+			
22	კაკალი ჩვეულებრივი	<i>Juglans regia</i>	+				
23	კავკასიური ტირიფი	<i>Salix caucasica</i>					
24	ჭნავი (ცირცელი)	<i>Sorbus caucasica</i>					
25	თამელი	<i>Sorbus torminalis</i>					
26	იფანი ჩვეულებრივი	<i>Fraxinus excelsior</i>					
27	ტირიფი თხის (მდგნალი)	<i>Salix caprea</i>					
28	ტირიფი წნორი	<i>Salix alba</i>		+			
29	თელადუმა შიშველი	<i>Ulmus glabra</i>					
ზუჩქები							
30	ჩვეულებრივი თხილი	<i>Corylus avellana</i>			+		
31	კუნელი	<i>Crataegus curvisepala</i>					

32	წითელი კუნელი	<i>Crataegus microphylla</i>					
33	შავი კუნელი	<i>Crataegus pentagyna</i>					
34	მყრალი ღვია	<i>Juniperus foetidissima</i>				+	+
35	კვიდო	<i>Ligustrum vulgare</i>					+
36	ზღმარტლი	<i>Mespilus germanica</i>		+			
37	კლდის ხეჭრელი	<i>Rhamnus microcarpa</i>					
38	ჩიტავაშლა	<i>Pyracantha coccinea</i>					
39	იელი	<i>Rhododendro n luteum</i>					+
40	ასკილი	<i>Rosa canina</i>		+			
41	ჟოლო	<i>Rubus buschi</i>					
42	დიდგულა	<i>Sambucus nigra</i>					
43	შინდაწლა	<i>Swida australis</i>					
44	ლურჯი მოცვი	<i>Vaccinium uliginosum</i>					
45	უზანი	<i>Viburnum lantana</i>					

46	ძახველი	<i>Viburnum opulus</i>					
47	მოლოზანა	<i>Viburnum orientale</i>					
48	ფითრი	<i>Viscum album</i>					
ლიანები							
1	კატაბარდა	<i>Clematis vitalba</i>					
2	ჩვეულებრივი სურო	<i>Hedera helix</i>					+
3	სვია	<i>Humulus</i>					
4	ეკალიქი	<i>Smilax</i>					
5	ჩვეულებრივი	<i>Vitis vinifera</i>					
ძირითადი დამახასიათებელი ბალახები							
1	მთის ჩადუნა	<i>Dryopteris filix-mas</i>					
2	ირმის ენა	<i>Phyllitis</i>					
3	ერთწლოვანი	<i>Poa annua</i>					
4	წერის გვიმრა	<i>Pteridium</i>					
5	ბრძამი	<i>Calamagrostis</i>					
6	წივანა	<i>Festuca</i>					
7	ხევსურის	<i>Heracleum</i>					
8	ქრისტესბეჭე	<i>Sanicula</i>					
9	მინდვრის	<i>Leucanthemu</i>					

1	ანწლი	<i>Sambucus</i>					
1	ხარისთვალა	<i>Paris</i>					
1	ბუერა	<i>Petasites</i>					
1 3	სამტატა	<i>Pyrethrum macrophyllum</i>					
1 4	მჟაველა	<i>Oxalis acetosella</i>					
1 5	ხარისშუბლა	<i>Sencio platyphylloides</i>					
1 6	ღამის ია	<i>Hesperis matronalis</i>					

დანართი 27: ცივ-გომბორის აღკვეთილის ფაუნის ძირითადი წარმომადგენლების ნუსხა

N	სახეობების დასახელება		წითელი ნუსხა
	ქართული	ლათინური	
1	2	3	4
ძუძუმწოვრები (<i>Mammalia</i>)			

1	კავკასიური ციყვი	<i>Sciurus anomalus</i>	+
2	ჩვეულებრივი ციყვი	<i>Sciurus vulgaris</i>	
3	ტურა	<i>Canis aureus</i>	
4	მელა	<i>Vulpes vulpes</i>	
5	დედოფალა	<i>Mustela nivalis</i>	
6	ტყის ძილგუდა	<i>(Driomys nitedula);</i>	
7	მაჩვი	<i>Meles meles</i>	
8	მგელი	<i>Canis lupus</i>	
9	მურა დათვი	<i>Ursus arctos</i>	+
10	ტყის კვერნა	<i>Martes martes</i>	
11	ქვის (თეთყელა, თეთრგულა) კვერნა	<i>Martes foina</i>	
12	ევროპული შველი	<i>Capreolus capreolus</i>	
13	გარეული ღორი	<i>Sus scrofa</i>	
14	ევროპული კურდღელი	<i>Lepus europaeus Pallas, 1778</i>	
15	ტყის კატა	<i>Felis silvestris</i>	
16	მცირე ტყის თაგვი	<i>Sylvaemus uralensis</i>	
17	პონტური თაგვი	<i>Sylvaemus ponticus</i>	
18	სახლის თაგვი	<i>Mus musculus</i>	
19	რუხი ვირთაგვა	<i>Rattus norvegicus</i>	
20	შავი ვირთაგვა	<i>Rattus rattus</i>	
21	ჯუჯა ღამორი	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	

22	ევროპული მაჩქათელა	<i>Barbastella barbastellus</i>	
23	გიგანტური მელამურა	<i>Crocidura gueldenstaedtii</i>	
24	დიდი ცხვირნალა	<i>Rhinolophus</i>	
25	მცირე ცხვირნალა	<i>Rhinolophus hipposideros</i>	
ფრინველები (Aves)			
1	ქორი	<i>Accipiter gentilis</i>	
2	მიმინო	<i>Accipiter nisus</i>	
3	ველის არწივი	<i>Aquila nipalensis</i>	
4	მცირე არწივი	<i>Aquila pomarina</i>	
5	შავი შაშვი	<i>Turdus merula</i>	
6	წრიპა	<i>Turdus philomelos</i>	
7	ბოლოშავა	<i>Turdus pilaris</i>	
8	ჩხართვი	<i>Turdus viscivorus</i>	
9	ძერა	<i>Milvus migrans</i>	
10	მწყერი	<i>Coturnix coturnix</i>	
11	ტყის ქათამი	<i>Scolopax rusticola</i>	
12	ქედანი	<i>Columba palumbus</i>	
13	ჩვეულებრივი გვრიტი	<i>Streptopelia turtur</i>	
14	ჩვეულებრივი გუგული	<i>Cuculus canorus</i>	
15	ჩვეულებრივი ტყის ბუ	<i>Strix aluco Linnaeus, 1758</i>	
16	ოფოფი	<i>Upupa epops</i>	

17	თეთრზურგა კოდალა	<i>Dendrocopos</i>	
18	დიდი ჭრელი კოდალა	<i>Dendrocopos major</i>	
19	საშუალო კოდალა	<i>Dendrocopos</i>	
20	მცირე ჭრელი კოდალა	<i>Dendrocopos minor</i>	
21	შავი კოდალა	<i>Dryocopus martius</i>	
22	მინდვრის ტოროლა	<i>Alauda arvensis</i>	
23	ტყის ტოროლა	<i>Lullula arborea</i>	
24	ყორანი	<i>Corvus corax</i>	
25	რუხი ყვავი	<i>Corvus cornix</i>	
26	ჭილყვავი	<i>Corvus frugilegus</i>	
27	ჩხიკვი	<i>Garrulus glandarius</i>	
28	კლდის მერცხალი	<i>Ptyonoprogne</i>	
29	ტყის მწყერჩიტა	<i>Anthus trivialis</i>	
30	ბუკიოტი	<i>Aegolius funereus</i>	
ამფიბიები (Amphibia)			
1	კავკასიური ჯვარულა	<i>Pelodytes</i>	
2	აღმოსავლური ვასაკა	<i>Hyla arborea</i>	
3	კავკასიური გომბეშო	<i>Bufo</i>	
4	მწვანე გომბეშო	<i>Bufo viridis</i>	
5	ტბორის ბაყაყი	<i>Pelophylax</i>	
ქვეწარმავლები (Reptilia)			
1	ხმელთაშუაზღვის კუ	<i>Testudo graeca</i>	
2	კავკასიური ჯოჯო	<i>Laudakia caucasia</i>	
3	გველბოკერა	<i>Pseudopodus apodus</i>	

4	ბოხმეჭა	<i>Anguis colchica</i>	
5	საშუალო ხვლიკი	<i>Lacerta media</i>	
6	მარდი ხვლიკი	<i>Lacerta agilis</i>	
7	ზოლიანი ხვლიკი	<i>Lacerta strigata</i>	
8	ართვინის ხვლიკი	<i>Darevskia derjugini</i>	
9	ქართული ხვლიკი	<i>Darevskia rudis</i>	
10	მტკვრის ხვლიკი	<i>Darevskia</i>	
11	დაღის ხვლიკი	<i>Darevskia dahli</i>	
12	ჩვეულებრივი ტრიტონი	<i>Lissotriton lantzi</i>	
13	სავარცხლიანი ტრიტონი	<i>Triturus karelinii</i>	
14	მცირეაზიური ტრიტონი	<i>Ommatotriton ophryticus</i>	
15	ჩვეულებრივი ანკარა	<i>Natrix natrix</i>	
16	წყლის ანკარა	<i>Natrix tessellata</i>	
17	ჩვეულებრივი გველბრუცა	<i>Xerotyphlops vermicularis</i>	
18	სპილენძა	<i>Coronella austriaca</i>	
19	წითელმუცელა მცურავი	<i>Dolichophis schmidtii</i>	
20	ურარტუს მცურავი	<i>Elaphe urartica</i>	
21	წენგოსფერი მცურავი	<i>Platycephalus najadum</i>	

22	კატისთვალა გველი	<i>Telescopus fallax</i>	
23	ამიერკავკასიური მცურავი	<i>Zamenis</i>	

დანართი 28: ცივ-გომბორის აღკვეთილის ტერიტორიაზე დღეისათვის ცნობილი უხერხემლო ცხოველების სახეობები

1. ტრანსკავკასიური გიგანტური ხის ჩოქელა (*Hierodula transcaucasica*);
2. ჩვეულებრივი ჩოქელა (*Mantis religiosa*);
3. ტოლფეხა ყვავილის კირჩხიბა ობობა (*Misumena vatia*);
4. კრაზანისებრნი: კრაზანა (*Delta unguiculatum*)

მწერები (*Insecta*),

ხეშეშფრთიანები (*Coleoptera*)

5. არქტიკული ცისფერა, synonyms = კლდის ცისფერა ცისფერა გლანდონი (*Plebejus (Agriades) glandon aquilo*);
6. დაღარული ცრუქერქიჭამია (*Stephanopachys linearis*);
7. ალპური ხარაბუზა (*Rosalia alpina*);
8. მუხის დიდი ხარაბუზა (*Cerambyx cerdo*);
9. სქელფეხა ვიწროფრთიანი ოედემერა (*Oedemera podagrariae*);
10. წითელი კამათელა (*Melitaea didyma*);
11. კუზიანი ხარაბუზა (*Morimus verecundus*);
12. მარტორქა ხოჭოები (*Oryctes nasicornis*);
13. მცირე ირემა ხოჭო (*Dorcus parallelipipedus*);
14. ადამსის ბზუალა ხოჭო (*Carabus adamsi*);

15. სკის ხოჭო (*Trichodes apiarius*);

16. ცხვირგრძელა/გრძელცხვირა ხოჭო (*Malvaevora timida*);

17. ჩუხჩუხელა ბუზი (*Spilomyia saltuum*);

ბზუალა ხოჭოები (*Carabidae*)

18. კავკასიური ბზუალა (*Carabus (Procerus) scabrosus caucasicus*);

19. ბზუალა (*Carabus semtemcarinatus*).

ჭიამაიასებრნი, ჭიამაიები (*Coccinellidae*)

20. შვიდწერტილიანი ჭიამაია (*Coccinella semtempunctata*);

21. ჭიამაია არლევინო, აზიური ჭიამაია, 19 წერტილა ჭიამაია (*Harmonia axyridis*);

ნახევრადხეშეშფრთიანები, ბაღლინჯოები (*Hemiptera*)

22. ბაღლინჯო ენოპლოპსი „ნავი ბაღლინჯო“ (*Enoplops scapha*);

სირფიდა ბუზები (*Syrphidae*)

23. სირფიდა-ევროპული დრონი ბუზი (*Eristalis arbustorum*);

ფირფიტულვაშიანები (*Scarabaeidae*)

24. *Trichus fasciatus*.

ბაზები

25. ჰორნეტის მიმიკრიული ბაზი (*Volucella zonaria*);

26. ოქროსფერი ბრინჯაოლა (სინ: მწვანე ბრინჯაოლა, ჩვეულებრივი ბრინჯაოლა) (*Cetonia aurata*);
27. *Eurydema aleracea*;
28. *Athalia circularis*;
29. *Sceliphron curvatum*;
30. *Liocoris tripustulatus*;
31. *Conocephalus fuscus*;
32. *Pterophoridae*,
33. *Poecilimon schmidtii*;
34. *Pieris rapae*;
35. *Coreus marginatus*;
36. *Euclidia glyphica*;
37. *Adelphocoris seticornis*;
38. *Corizus hyoscysmi*;
39. *Rhynocoris iracundus*;
40. *Sympetrum vulgatum*;
41. *Argiope bruennichi*;
42. *Pholcus phalangioides* და სხვ.

ბუზები (*Diptera*)

43. ზღარბა ბუზი, ბუზი ჭიამაია (*Gymnosoma rotundatum*)

პეპლები (*Lepidoptera*)

44. მჟაუნას მრავალთვალა (*Lycaena dispar*);
45. კომბოსტოს თეთრულა (*Pieris brassicae*);
46. მკვდართავა სფინქსი (*Acherontia atropos*);
47. ხვართქლას სფინქსი (*Agrius convolvuli*);

48. დღის ფარშევანგთავალა (*Aglais io*);
49. მინდვრის სადაფა (*Argynnis paphia*);
50. არგიოპა (*Argiope bruennichi*);
51. ოთხწერტილიანი დათუნელა, დათუნელა ჰერა (*Euplagia quadripunctaria*);
52. ნარშავას ფრთაკუთხა (*Vanessa cardui*);
53. წითელი კამათელა (*Melitea didyma*);
54. გრძელხორთუმა დღის სფინქსი (*Magroglossum stellatarum*).

დანართი 29: ზურმუხტის საიტის (GE0000020) მარიამჯვრის სტანდარტული ინფორმაციის ფორმა

დამტკიცებული ტერიტორია: მარიამჯვარი – GE0000020

ფართობი 1022.55365 ჰა

C ტიპი ტერიტორიის კოდი : GE0000020	
კლასიფიკაცია	მონაცემი
ტერიტორიის წარდგენის თარიღი განსაკუთრებული კონსერვაციის საჭიროების მქონე ტერიტორიად (ზურმუხტი):	2011-10
ტერიტორიის კანდიდატად აღიარების თარიღი:	2012-11
ზურმუხტის ტერიტორიის გამოცხადება:	არ არის მონაცემები
ზურმუხტის ტერიტორიის დამტკიცება	2018-11
განსაკუთრებული კონსერვაციის საჭიროების მქონე ტერიტორიად გამოცხადების ეროვნული სამართლებრივი მითითება	წერილი N 9539/01 – საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო

გრძედი	განედი
45.3719	41.7661
ფართობი ჰექტარში	საზღვაო ფართობი [%]
1022.55365	0.0

ტერიტორიის სიგრძე [კმ]:
0.0

2.6. ბიოგეოგრაფიული რეგიონ(ებ)ი

ალპური (100%)

3. ეკოლოგიური ინფორმაცია

3.1 ჰაბიტატის ტიპები და მათი შეჯამება:

ბერნის კონვენციის რეზოლუცია 4-ს ჰაბიტატის ტიპი						ჰაბიტატის მდგომარეობა ტერიტორიაზე			
კოდი	FP	NP	დაფარულობა [ჰა]	გამოქვებული [რიცხვობრივად]	მონაცემების ხარისხი	A B C D	A B C		
						წარმოდგენა	მსგავსი ფართობი	კონსერვაცია	გლობალური მაჩვენებელი
G1.6 – წიფლნარი				0	G	B	A	B	B
G1.A1 – Quercus – Fraxinus – Carpinus betulus- ის ტყე ეუტროფულ და მეზოტროფულ ნიადაგებზე				0	G	A	B	A	C

- **PF:** ჰაბიტატის ტიპებისთვის, რომლებსაც შეიძლება ჰქონდეთ როგორც არაპრიორიტეტული, ასევე პრიორიტეტული ფორმა, შეიყვანეთ „X” სვეტში PF
- **NP:** იმ შემთხვევაში თუ ჰაბიტატის ტიპი აღარ არსებობს საიტზე, ცხრილში შეიყვანეთ: „X” (არჩევითი)
- **დაფარულობა:** ათწილადი ღირებულების შეყვანა
- **ქვებული:** მოიცავს ჰაბიტატების A1.44, A3, A4 და H1 ტიპებს. : შეიყვანეთ ქვებულების რაოდენობა თუ დაახლოებითი ფართობი ცნობილი არ არის.
- **მონაცემთა ხარისხი:** G = „კარგი” (მაგალითად: კვლევებზე დაყრდნობით); M = „საშუალო” (ნაწილობრივ მონაცემებზე და კვლევებზე დაყრდნობით); P = ცუდი (უხეში გამოთვლით)

3.2 ბერნის კონვენციით დაცული, მე-6 რეზოლუციის სახეობები

ჯგუფი: A = ამფიბიები, B = ფრინველები, F = თევზები, I = უხერხემლოები, M = ძუძუმწოვრები, P = მცენარეები, R = რეპტილიები

- **S:** იმ შემთხვევაში, თუ სახეობებზე მონაცემები არის სენსიტიური და ის არ უნდა იყოს ხელმისაწვდომი საჯაროდ, შეიყვანეთ – დიახ

- **NP:** თუ სახეობა აღარ ბინადრობს მოცემულ საიტზე: x (არჩევითი)
- **ტიპი:** p=მუდმივი, r=რეპროდუქციული, c=კონცენტრაცია, w=გამოზამთრების (მცენარეთა და არა იმიგრაციულ სახეობათათვის გამოიყენეთ **მუდმივი** (P))
- **ერთეული:** i=ინდივიდი, p=წყვილად ან სხვა ერთეულებად, დამოკიდებულად რიცხოვნობის სტანდარტიზებულ ერთეულებზე და კოდებზე, მე-12 და მე-17 მუხლების გათვალისწინებით (ფრინველთა და დაა ჰაბიტატების დირექტივები)
- **სიხშირის კატეგორიები (Cat.):** C=საერთო, R= იშვიათი, V=ძალიან იშვიათი, P=არსებული – შევავსოთ თუ მონაცემის ხარისხი არის არასრულფასოვანი (DD) რიცხოვნობის მონაცემთან ერთად.
- **მონაცემთა ხარისხი:** G = „კარგი“ (მაგალითად: კვლევებზე დაყრდნობით); M = „საშუალო“ (ნაწილობრივ მონაცემებზე და კვლევებზე დაყრდნობით); P = ცუდი (უხეში გამოთვლით) DD = არასრულფასოვანი მონაცემი (გამოიყენეთ მხოლოდ ეს კატეგორია, თუ უხეში გამოთვლითაც კი არ გვაქვს სავარაუდო რიცხოვნობის მონაცემი, დატოვეთ გრაფა ცარიელი. გრაფა „სიმრავლის კატეგორიები“ მაინც უნდა იყოს შევსებული.

სახეობები					რიცხოვნობა სატზე						ტერიტორიის შეფასება			
ჯგუფი	კოდი	სამეცნიერო სახელწოდება	სენსიტიურობა	აღარ ბინადრობს	ერთეული	ზომა		ერთეული	Cat.	მონაცემის ხარისხი	A B C D	A B C		
						მინიმალური	მაქსიმალური		C/R/V/P		რაოდენობა	კონსერვაცია	Iso.	გლობ. მაჩვენებლები
B	A079	სვაგი Aegypius monachus			c	0	0		P		C	C	C	C
I	1930	Agriades glandon aquilo			p	0	0		P		C	C	C	C

B	A089	<u>მცირე მყივანი არწივი</u> <u>Aquila pomarina</u>			r	0	0		P		C	C	C	C
M	1308	<u>ევროპული მაჩკათელა</u> <u>Barbastella</u> <u>barbastellus</u>			c	0	0		P	DD	C	C	C	C
M	1308	<u>ევროპული მაჩკათელა</u> <u>Barbastella</u> <u>barbastellus</u>			r				P		C	C	C	C
B	A215	<u>ზარნაშო</u> <u>Bubo bubo</u>			p	0	0		P	DD	C	C	C	C
M	1352	<u>მგელი</u> <u>Canis lupus</u>			p	0	0		P	DD	C	C	C	C
I	1088	<u>მუხის დიდი ხარაბუზა</u> <u>Cerambyx cerdo</u>			p	0	0		P		C	C	C	C
B	A379	<u>ბალის გრატა</u> <u>Emberiza</u> <u>hortulana</u>			r	0	0		P	DD	C	C	C	C
B	A103	<u>ჩვეულბრივი შავარდენი</u> <u>Falco peregrinus</u>			p	0	0		P	DD	C	C	C	C

B	A320	<u>წითელყელა</u> <u>ბუზიჭერია</u> (მცირე მემატლია) <u>Ficedula parva</u>			r	0	0		P	DD	C	C	C	C
B	A078	<u>ორბი</u> <u>Gyps fulvus</u>			p	0	0		P		C	C	C	C
B	A092	<u>ჩია არწივი</u> <u>Hieraaetus</u> <u>pennatus</u>			r	0	0		P	DD	C	C	C	C
B	A338	<u>ჩვეულებრივი</u> <u>ლაჟო</u> <u>Lanius collurio</u>			r	0	0		P	DD	C	C	C	C
B	A339	<u>შავშუბლა ლაჟო</u> <u>Lanius minor</u>			r	0	0		P	DD	C	C	C	C
B	A246	<u>ტყის ტოროლა</u> <u>Lullula arborea</u>			r	0	0		P	DD	C	C	C	C
I	1060	<u>მჟაუნას</u> <u>მრავალთვალა</u> <u>Lycaena dispar</u>			p	0	0		P		C	C	C	C
B	A073	<u>ბერა</u> <u>Milvus migrans</u>			r	0	0		P	DD	C	C	C	C
M	1307	<u>ყურწვეტა</u> (წვეტყურა)			p	0	0		P	DD	C	C	C	C

		<u>მლამიოზი</u> <u>Myotis blythii</u>												
M	1321	<u>სამფერი</u> <u>მლამიოზი</u> <u>Myotis</u> <u>emarginatus</u>			p	0	0		P	DD	C	C	C	C
B	A077	<u>ფასკუნჯი</u> <u>Neophron</u> <u>percnopterus</u>			r	0	0		P		C	C	C	C
B	A072	<u>კრაზანაჭამია</u> <u>(ორაო)</u> <u>Pernis apivorus</u>			r	0	0		P	DD	C	C	C	C
M	1304	<u>დიდი</u> <u>ცხვირნალა</u> <u>Rhinolophus</u> <u>ferrumequinum</u>			c	0	0		P	DD	C	C	C	C
M	1303	<u>მცირე</u> <u>ცხვირნალა</u> <u>Rhinolophus</u> <u>hipposideros</u>			p	0	0		P	DD	C	C	C	C
I	1087	<u>ალპური</u> <u>ხარაბუზა</u> <u>Rosalia alpina</u>			p	0	0		P		C	C	C	C

B	A307	მიმინოსებრი ასპუჭაკა <i>Sylvia nisoria</i>			r	0	0		P	DD	C	C	C	C
R	1219	ხმელთაშუაზღვე თის კუ <i>Testudo graeca</i>			p	0	0		P	DD	C	C	C	C
A	1171	აღმოსავლური სავარცხლიანი ტრიტონი <i>Triturus karelinii</i>			p	0	0		P	DD	C	B	C	C
M	1354	მურა დათვი <i>Ursus arctos</i>			c	0	0		P	DD	C	C	C	C

4. ტერიტორიის აღწერა

4.1 ზოგადი ტერიტორიის მახასიათებლები

ჰაბიტატის კლასი	% დაფარულობა
N16	100.00
ჰაბიტატის მთლიანი დაფარულობა	100

4.2 ხარისხი და მნიშვნელობა

C

5. ტერიტორიის დაცვის სტატუსი

5.1 დანიშნულების ტიპები ეროვნულ და რეგიონულ დონეზე:

კოდი	დაფარულობა [%]
GE04	100.0

6. ტერიტორიის მართვა

6.1 ტერიტორიის მართვაზე პასუხისმგებელი ორგანო

ორგანიზაცია:	საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, დაცული ტერიტორიების სააგენტო
მისამართი:	
ელ-ფოსტა:	

6.2 მართვის გეგმა:

არსებობს რეალური მენეჯმენტის გეგმა:

	დიახ	
X		მომზადების პროცესში
	არა	

დანართი 30: დამტკიცებული ტერიტორია: გომბორი – GE0000027

დამტკიცებული ტერიტორია: გომბორი – GE0000027

ფართობი: 55436.20313 ჰა

C ტიპი

ტერიტორიის კოდი : GE0000027

კლასიფიკაცია

მონაცემი

ტერიტორიის წარდგენის თარიღი განსაკუთრებული კონსერვაციის საჭიროების მქონე ტერიტორიად (ზურმუხტი):	0002-12
ტერიტორიის კანდიდატად აღიარების თარიღი:	არ არის მონაცემები
ზურმუხტის ტერიტორიის დამტკიცება	2022-12
განსაკუთრებული კონსერვაციის საჭიროების მქონე ტერიტორიად გამოცხადების ეროვნული სამართლებრივი მითითება	არ არის მონაცემები

გრძედი	განედი
45.5012	41.8246
ფართობი ჰექტარში	საზღვაო ფართობი [%]
55436.20313	0.0

ტერიტორიის სიგრძე [კმ]:
54.0

2.6 ბიოგეოგრაფიული რეგიონ(ებ)ი

ალპური (100.0 %)

3. ეკოლოგიური ინფორმაცია

3.1 ჰაბიტატის ტიპები და მათი შეჯამება:

ბერნის კონვენციის რეზოლუცია 4-ს ჰაბიტატის ტიპი						ჰაბიტატის მდგომარეობა ტერიტორიაზე			
კოდი	FP	NP	დაფარული ობა [ჰა]	გამოქვავილი [რიცხოვრივად]	მონაცემების ხარისხი	A B C D	A B C		
						წარმოდგენა	მსგავსი ფართობი	კონსერ ვაცია	გლობალური მაჩვენებელი

C3.55 კენჭოვანი მდინარისპირების მეჩხერი მცენარეულობა			1.67		G	B	B	C	C
C3.62 მცენარეულ საფარს მოკლებული მდინარის კენჭოვანი ნაპირები			19.32		G	B	B	C	C
E3.4 ნოტიო ან სველი ეუტროფული და მეზოტროფული ბალახოვანი ცენოზები				0	M	B	B	B	C
F9.1 მდინარისპირა ბუჩქნარი				0	M	B	B	B	C
G1.21 მდინარისპირა Fraxinus – Alnus- ის ტყე, რომელიც მხოლოდ წყლის დონის აწევისას				0					

სველდება									
G1.6 წიფლნარი				0	G	A	A	A	B

- **FP:** ჰაბიტატის ტიპებისთვის, რომლებსაც შეიძლება ჰქონდეთ როგორც არაპრიორიტეტული, ასევე პრიორიტეტული ფორმა, შეიყვანეთ „X” სვეტში PF
- **NP:** იმ შემთხვევაში თუ ჰაბიტატის ტიპი აღარ არსებობს საიტზე, ცხრილში შეიყვანეთ: „X” (არჩევითი)
- **დაფარულობა:** ათწილადი ღირებულების შეყვანა
- **ქვაბული:** მოიცავს ჰაბიტატების A1.44, A3, A4 და H1 ტიპებს. : შეიყვანეთ ქვაბულების რაოდენობა თუ დაახლოებითი ფართობი ცნობილი არ არის.
- **მონაცემთა ხარისხი:** G = „კარგი” (მაგალითად: კვლევებზე დაყრდნობით); M = „საშუალო” (ნაწილობრივ მონაცემებზე და კვლევებზე დაყრდნობით); P = ცუდი (უხეში გამოთვლით)

3.2 ბერნის კონვენციით დაცული, მე-6 რეზოლუციის სახეობები

ჯგუფი: A = ამფიბიები, B = ფრინველები, F = თევზები, I = უხერხემლოები, M = ძუძუმწოვრები, P = მცენარეები, R = რეპტილიები

- **S:** იმ შემთხვევაში, თუ სახეობებზე მონაცემები არის სენსიტიური და ის არ უნდა იყოს ხელმისაწვდომი საჯაროდ, შეიყვანეთ – დიახ
- **NP:** თუ სახეობა აღარ ბინადრობს მოცემულ საიტზე: x (არჩევითი)
- **ტიპი:** p=მუდმივი, r=რეპროდუქციული, c=კონცენტრაცია, w=გამოზამთრების (მცენარეთა და არა იმიგრაციულ სახეობათათვის გამოიყენეთ **მუდმივი** (P))
- **ერთეული:** i=ინდივიდი, p=წყვილად ან სხვა ერთეულებად, დამოკიდებულად რიცხოვნობის სტანდარტიზებულ ერთეულებზე და კოდებზე, მე-12 და მე-17 მუხლების გათვალისწინებით (ფრინველთა და დაა ჰაბიტატების დირექტივები)
- **სიხშირის კატეგორიები (Cat.):** C=საერთო, R= იშვიათი, V=ძალიან იშვიათი, P=არსებული – შევასოთ თუ მონაცემის ხარისხი არის არასრულფასოვანი (DD) რიცხოვნობის მონაცემთან ერთად.

- **მონაცემთა ხარისხი:** G = „კარგი“ (მაგალითად: კვლევებზე დაყრდნობით); M = „საშუალო“ (ნაწილობრივ მონაცემებზე და კვლევებზე დაყრდნობით); P = ცუდი (უხეში გამოთვლით) DD = არასრულფასოვანი მონაცემი (გამოიყენეთ მხოლოდ ეს კატეგორია, თუ უხეში გამოთვლითაც კი არ გვაქვს სავარაუდო რიცხოვნობის მონაცემი, დატოვეთ გრაფა ცარიელი. გრაფა „სიმრავლის კატეგორიები“ მაინც უნდა იყოს შევსებული.

სახეობები					რიცხოვნობა სატზე						ტერიტორიის შეფასება			
ჯგუფი	კოდი	სამეცნიერო სახელწოდება	სენსიტიურობა	აღარ ბინადრობს	ერთეული	ზომა		ერთეული	Cat.	მონაცემის ხარისხი	A B C D	A B C		
						მინიმალური	მაქსიმალური		C/R/V/P		რაოდენობა	კონსერვაცია	Iso.	გლობ. მაჩვენებლები
I	1930	Agriades glandon aquilo			p	0	0		P		B	B	B	C
B	A215	ზარნაშო Bubo bubo			c				P	P	C	C	C	C
M	1352	მგელი Canis lupus			p	0	0		P		B	B	B	C
I	1088	მუხის დიდი ხარაბუზა Cerambyx cerdo			p	0	0		P		B	B	C	C
B	A379	ბადის გრატა Emberiza hortulana			c				P	P	C	B	C	C

R	1220	<u>ჭაობის კუ</u> <u>Emys orbicularis</u>			p	0	0		P		C	C	B	C
B	A338	<u>ჩვეულებრივი</u> <u>ლაყო</u> <u>Lanius collurio</u>			c				P	P	C	B	C	C
M	1355	<u>წავი</u> <u>Lutra lutra</u>			r				P		B	B	B	B
M	1355	<u>წავი</u> <u>Lutra lutra</u>			p	0	0		P		B	B	B	B
I	1060	<u>მჟაუნას</u> <u>მრავალთვალა</u> <u>Lycaena dispar</u>			p	0	0		P		B	B	B	B
M	1307	<u>ყურწვეტა</u> <u>(წვეტყურა)</u> <u>მლამიობი</u> <u>Myotis blythii</u>			p				P	DD	C	B	C	C
P	2098	<u>ყვითელი</u> <u>ყაყაჩურა</u> <u>Paeonia tenuifolia</u>			p	0	0		P		B	B	B	C
B	A072	<u>კრაზანაჭამია</u> <u>(ირაო)</u> <u>Pernis apivorus</u>			p	0	0		P		C	C	C	C
M	1305	<u>სამხრეთული</u> <u>ცხვირნალა</u>			p				P	DD	B	B	B	C

		Rhinolophus euryale												
M	1303	მცირე ცხვირნალა Rhinolophus hipposideros			p				P	DD	B	B	C	C
M	1302	მეჭელის ცხვირნალა Rhinolophus mehelyi			p				P	DD	C	C	C	C
I	1087	ალპური ხარაბუზა Rosalia alpina			p	0	0		P		B	B	C	C
I	1926	Stephanopachys linearis			p	0	0		P		B	B	B	C
B	A307	მიმინოსებრი ასპუჭაკა Sylvia nisoria			c				P	P	C	B	C	C
R	1219	ხმელთაშუაზღვე თის კუ Testudo graeca			p	0	0		P		C	C	C	C
A	1171	აღმოსავლური სავარცხლიანი			p	0	0		P		B	B	B	C

		ტრიტონი Triturus karelinii												
M	1354	მურა დათვი Ursus arctos			p	0	0		P		B	B	B	C

6. ტერიტორიის მართვა

6.2 მართვის გეგმა:

არსებობს რეალური მენეჯმენტის გეგმა:

	დიახ	
X	მომზადების პროცესში	
	არა	

